

Tilgjengelige hender

En sosialantropologisk studie av au pair-ordningen

Mikkel Øgrim Haugen

Masteroppgave
sosialantropologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2016

© Mikkel Øgrim Haugen

2016

Tilgjengelige hender- En sosialantropologisk studie av au pair-ordningen

Mikkel Øgrim Haugen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Mail Boxes Etc. i Oslo

Abstract

In this thesis I investigate the concept of au pair and the significant changes in the au pair scheme over the last decade. Earlier associated with live-in language exchange for young Norwegians, the au pair scheme has become an economic migration platform for Filipino women, sparking controversy around the Norwegian middleclass families that partake in and legitimize the scheme on various grounds. As a people that pride itself of being egalitarian, the au pair scheme challenges the sentiments of sameness in Norway.

Formally, the intension of the au pair scheme is “cultural exchange”, and is categorized as exchange and education. At the same time, the au pair is expected to do light housework for the families. As the demographic composition of the scheme has changed, this thin line between education and work has increasingly been challenged. In this thesis I look at how au pairing is conceived as wage labour and work, with particular attention to how feminized labour is valued in a Norwegian context.

The thesis further explores the massive migration from the Philippines and how the Filipino state promotes and endorse caregivers throughout the world.

The thesis is a product of a six-month fieldwork in the Philippines and Oslo. For the first three months I lived with different au pair-families and studied the anti-migration movement Migrante International in the Philippines. For the last three months, I conducted fieldwork in the Filipino au pair-community in Oslo and the Norwegian People’s Aid Au Pair Center, in addition to conducting interviews with Norwegian au pair host families.

Forord

De siste to årene har jeg fordypet meg i en ordning som domineres av kvinner fra andre siden av jorden og familier fra Oslo 3. Dette har til tider vært hard kost for en Groruddals-gutt fra Tonsenhagen, men det har på tross av min klasse og mitt kjønn gått seg til.

En stor takk for alle samtaler jeg har hatt med folk om au pair-ordningen. Det at de fleste har en mening om feltet kan tyde på at det er en nerve i det norske samfunnet.

Jeg vil også rette en takk til rapduoen Karpe Diem for sitt kulturelle bidrag med låten Au Pair. For meg har «Au pair, au pair, au pair, au pair, au pair, au pair. Det er det som skjer, det er det som skjer» vært lesesalens lydspor. Jeg håper jeg kan svare på om «Mammaen til Pernille er fra Manila». En takk til Thomas Seltzer og gjengen bak Trygdekontoret for å stille alle de spørsmålene jeg prøver å svare på i episoden 28.04.16.

Tusen takk til Marte for at du besøkte meg på feltarbeid og for at du har passet på meg i den stressende innspurten. Jeg lover å rydde rommet når dette er levert! Til Thorgeir Kolshus vil jeg gi en ekstra takk for veiledningen du har gitt. Jeg håper at ditt korstog mot tåkeprat har smittet over på meg. En takk til organisasjonen Migrante International for at dere tok med imot med åpne armer på Filippinene.

Jeg vil også beklage til mamma, pappa og Stina for at jeg har vært utilgjengelig det siste halvåret, og beklager til alle mine venner for at jeg ikke har blitt med ut på en pils.

Sist, men ikke minst vil jeg takke alle mine informanter som har stilt opp på intervju eller lange samtaler om temaet. En ekstra takk til Alice og familien Rivera for at jeg fikk bo hos dem og en takk til Sarah og Jacky for tiden sammen på Filippinene. Salamat po.

Innholdsfortegnelse

Innhold

Abstract	IV
Forord	VI
Innholdsfortegnelse	VIII
Prolog	1
1 Metode.....	5
2 Rammer for au pair-ordningen	20
3 Migrasjonsindustrien	40
4 Arbeid, virke og identitet	58
5 Det bare ble sånn	70
Konklusjon	88
Litteraturliste	91
Vedlegg	102

Prolog

Mitt feltarbeid startet 13. desember 2014 i en kjeller på den katolske skolen St. Sunniva i Oslo. I forkant hadde jeg vært i kontakt med den nyoppstartede foreningen Filippinsk Au Pair Forening – Norge, en forening som arbeidet med å organisere filippinske au pairer som jobbet i Norge. Nå skulle foreningen ha juleavslutning, og jeg ble invitert av Macel som jeg kjente fra partiet Rødt.

Jeg kjente lite til verken gruppen au pair, eller noe som helst om filippinsk kultur før jeg nervøs og beskjeden gikk jeg ned i kjellerlokalet i St. Sunniva, med alles blikk rettet mot meg. Karaokeshowet var godt i gang og konferansieren, Sarah, sjonglerte spydige kommentarer mot sangerne og varme introduksjoner for neste deltager. I salen satt 30-40 filippinske au pairer mellom 18 og 30 år, samt to hvite menn, som etter hva jeg klarte å registrere hadde blitt med sin kjæreste og en vertskapsmor sammen med sine to barn. Det satt også ti representanter for ulike pengeoverføringsselskaper og bedrifter som jobbet med å selge pakker for sending hjem til Filippinene, også kalt Balikbayan-Boxes. Mellom hvert show fra scenen, enten det var karaoke, danseopptreden eller taler, var det satt av plass til promotering av sponsorene fra de ulike pengeoverføringsselskapene Ria, Western Union og Forex. Jeg satte meg på et bord lengst borte fra scenen, sammen med tre andre au pairer: Lovely, som hadde avsluttet au pair-kontrakten hos vertskapsfamilien sin, men som fortsatt bodde hos dem, Jenny, som hadde ett år igjen av kontrakten, og som tidligere hadde jobbet i Nederland og Danmark, og Tricia¹, som hadde planer om å starte på Filadelfia bibelskole når kontrakten gikk ut.

20 måneder etter det første møtet med feltet, gjennom det resterende feltarbeidet på Filippinene og i Oslo og skriveprosessen, er fortsatt mange av de inntrykkene jeg satt med i kjelleren på St. Sunniva relevante, og har bidratt til å forme feltet og oppgaven. Tricia satte meg i kontakt med Alice, som jeg senere skulle bo med på Filippinene, og konferansieren Sarah holdt jeg kontakten med ut feltarbeidet. Uten at jeg var klar over det, var også Mathilde på juleavslutningen i Oslo. Noen få måneder senere skulle jeg bo med familien hennes i Iloilo, uten selv å ha hilst på henne.

Lokalet vi satt i, kjelleren på den katolske skolen St. Sunniva, var ikke uten betydning. Alle au pairere og familiene jeg har vært i kontakt med er medlemmer av et religiøst felleskap. Som

¹ I oppgavens vedlegg ligger det en beskrivelse av de ulike informantene.

de fleste på Filippinene, har de mange av informantene mine vært katolske, men utbredelsen av andre trossamfunn som Jehovas Vitner, Mormonkirken, Islam og andre mindre pinsemenigheter er også fremtredende i landet. For au pairordningen spiller også religion en rolle. Den skaper et globalt fellesskap som er viktig når man er langt borte fra venner og familie. Å begynne på bibelskole etter endt kontraktperiode er dessuten en måte å utsette hjemreisen på.

De ti representantene for de ulike pengeoverføringsselskapene var mitt første innblikk i hvor stor og omfattende migrasjonsindustrien i Filippinene er og hvordan dette også gjelder for au pairordningen. For hver migrantarbeider er det et nettverk av byråer som jobber med å sende folk ut, pengeoverføringsbedrifter, pakkesendingsfirmaer og bakmenn som opererer i gråsonen av norsk og filippinsk lov. Personlige pengeoverføringer til Filippinene utgjorde i 2015 29,70 milliarder dollar (World Bank 2016:29). Distribusjon av filippinske migranter gjennom au pair-ordningen er ikke noe unntak fra den generelle formidlingen, og profesjonelle firmaer tar ofte en betydelig andel av au parens lommepenger som betaling for formidlingen. Samtidig skjer også en god del av videreformidlingen av au pairer til norske familier gjennom sosiale nettverk, som venner og familie, eller kirken.

Som et internasjonalt arbeidsmarked eksisterer det også et hierarki innen migrasjonsarbeid, hvor au pair-ordningen fremstår som trygt. På husbesøk i Filippinenes største barangay², Bagong Silang, som også er et av Metro Manilas fattigste områder, pratet jeg med migrantarbeidere på den nedre delen av migrasjonsindustriens hierarki. Dette er mennesker som ser liten annen mulighet enn å migrere til Saudi Arabia, Kuwait og Brunei, land hvor migrantarbeidere har få rettigheter og historier om misbruk florerer.

Som en medlemsorganisasjon for au pairer i Norge, fremsto foreningen Filippinsk AuPair Forening - Norge som startskuddet på selvorganisering av au pairer, og et mulig startskudd for arbeidsorganisering av au pairer. Som et høyst midlertidig yrke, med kontraktfestet avreisedato ut av Norge, kan au parene sammenlignes med det mye omtalte prekariatet. Utover våren 2015 falt en del av fundamentet til organisasjonen, mye på grunn av at nøkkelpersoner i organisasjonen ble nødt til å forlate landet. Omtrent samtidig uttalte Gerd Kristensen, som representant for den organiserte fulltidsklassen i Norge, at au pair-ordningen

² Barangay er den minste demokratisk og administrative enheten i landet. Et barangay kommer i alle former, fra noen hundre til flere hundre tusen.

burde avvikles.

Den siste betraktningen fra mitt første møte med au pair-ordningen er vertskapsmoren og hennes to barn på juleavslutningen. Tricia, som jeg delte bord med, mente at au pairen til vertskapsmoren som hadde blitt med var heldig. Det var for henne et uttrykk for at moren tok del i au parens miljø i Oslo, på lik linje med at au pairen selv tar del i dagliglivet til vertskapsmoren.

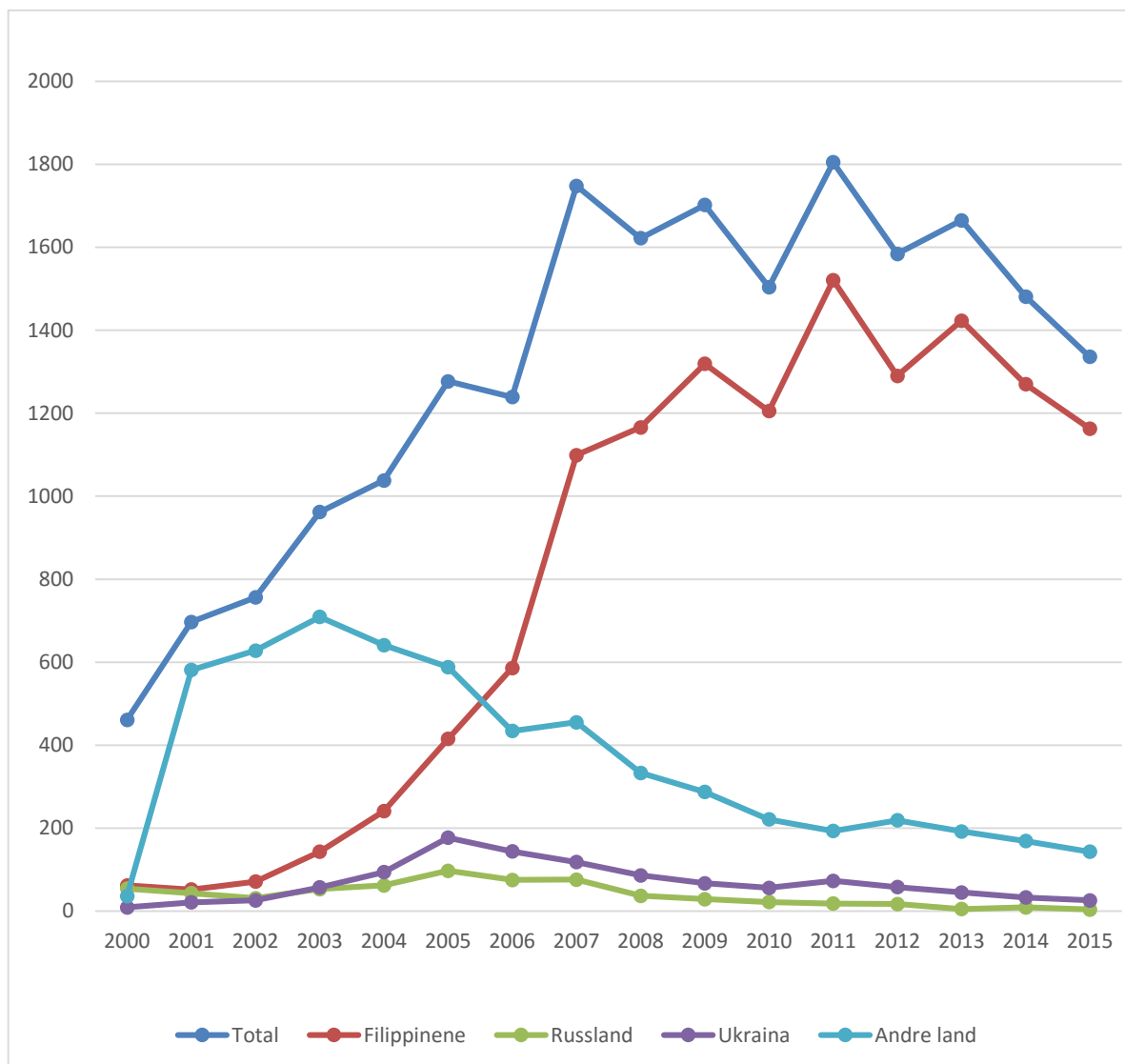
Den ene vertskapsmoren på juleavslutningen fremstår også som en speiling av prosjektet. Fra 2012 til 2016 har det vært 15959 familier med gyldige au pair-kontrakter (UDI 2016b). Like vel har gruppen vært krevende å komme i kontakt med, selv med flere ulike innfallsvinkler. Gruppen vertskapsfamilier er en gruppe som ofte blir omtalt i medier, eller referert til, uten av de selv står frem. Det er tre familier som har latt seg intervjuet i forbindelse med prosjektet, men mye av inntrykket fra gruppen har jeg fått gjennom au parene selv.

Dato	Antall med gyldig aupair tillatelse
01.01.2012	3381
01.01.2013	3294
01.01.2014	3255
01.01.2015	3157
01.01.2016	2872
Totalsum	15959

Grafikk 1. (UDI 2015)

Antall au pairer fra 2000 til 2015

Grafikk 2 (UDI 2015 og UDI 2016a)

1 Metode

Innledning

Et multilokalt feltarbeid som ønsker å ta for seg to vidt forskjellige grupper under den samme ordningen kan lett bli både sprikende og uoversiktlig. Når det samme tema både åpner seg som et eget fagområde innen sosiologi -og kulturstudier, som er diskutert i media og i samfunnet ellers, kan utvelgelsen av hva man skal gå i dybden i og hva man må se bort fra fort bli utfordrende. I dette kapittelet vil jeg ta for meg de strategiske, så vel som de mindre strategiske vendingene prosjektet har tatt, og de etiske og metodiske utfordringene med feltet.

I sin doktorgradsavhandling, *Au Pairing In Norway* (2015), gjør Elisabeth Stubberud en medieanalyse av au pairordningen. I bildene som media og den offentlige samtale genererer, blir au pairen offeret og vertskapsfamiliene utnyttaren. Denne oppfatningen preget også meg, allerede før tanket på et mulig masterprosjekt, noe som ytterligere bidro til å komplisere min egen rolle til feltet. Det er derfor hensiktsmessig, for argumentasjonens skyld, at jeg ikke starter med subjektet au pair, vertskapsmor, søster, datter og far, men med subjektet Mikkel og min posisjon til feltet.

Min posisjon til feltet

Jeg vokste opp i et område i Groruddalen som heter Tonsenhagen i Bjerke bydel. Området ble bygget etter stor boligmangel i Oslo etter andre verdenskrig og vokste frem på starten av 1950-tallet. Området ble bygget opp av Ungdommens Boligbyggerlag (USBL) på dugnad av ungdom som manglet et sted å bo. Gatene som binder gatene sammen på nedre del av området har navn som Dugnadsveien og Selvbyggerveien, mens det øvre området, mot Tonsenhagen skole, har navn etter kjente kvinnesaksforkjempere som Ragna Nielsens vei, Kristine Bonnevis vei og Anna Rogstads vei. Området har sterke røtter til arbeiderbevegelsen, og borettslagene har egne faner som kommer frem 1. mai eller til generalforsamling.

Det er en hendelse fra ungdomstiden på Tonsenhagen som kan trekkes frem som et eksempel på eget verdensbilde. I 8. klasse på Årvoll skole spurte læreren hva slags forhold vi hadde til hjemmearbeid, opprydding og matlaging. Årvoll skole er i brytningspunktet mellom selvbyggerområdet Tonsenhagen og villaområdene som strekker seg mot Grefsen og Kjelsås. En jente i klassen fra Grefsenområdet sa at hun ikke trengte å gjøre hjemmearbeid siden

familien hadde vaskehjelp. For meg, og flere i klassen fra Tonsenhagen, virket det helt utenkelig med vaskehjelp hjemme hos noen. Yrket renholder var ikke noe uvirkelig. Flere hadde foreldre som enten i perioder eller fast hadde jobbet som renholder på skoler og militærleirer. Overraskelse lå dermed ikke i at det fantes folk som levde av å vaske, ei heller i at noen hadde vaskehjelp, men at noen som gikk i samme klasse som meg, og som jeg anså som lik, hadde det.

Både min klasseposisjon, oppvekst og politiske overbevisning gjør at tema au pair ikke er nøytralt for meg. Siden jeg var 13 år gammel har jeg vært medlem i Rød Ungdom og senere Rødt, og det er med rollen som leder av Rødt Oslo jeg har gjort mesteparten av feltarbeidet og skrivingen. Etersom jeg er tungt involvert i et sosialistisk parti på ytterste venstre flanke, er det lett å mentalt plassere deltakerne i au pair-ordningen i et kanskje foreldet klassehierarki. Det er også lett og anta at verden er dialektisk, og at klassemotsetningene er det fundamentale spenningsforholdet. Til feltet blir den forutinntatte holdningen til at vertskapsfamilien tilhører en sosial og økonomisk overklasse, som kan utbytte arbeidskraften til filippinske jenter fra den tredje verden. De politiske fordommene knyttet til au pair har vært at de både blir utbyttet av en elite i Norge, som igjen er en elite i verden, og at de blir utnyttet av en filippinsk klassestat som presser store deler av arbeiderklassen ut i en fleksibel tilværelse som migrantarbeider.

Denne analysen kan umyndiggjøre au pairen, som også Stubberud (2015) kritiserer, og det stemmer ikke helt med de empiriske observasjonene på bakken.

Kjønn og posisjonering

Det er kvinner som spiller hovedpersonen i min oppgave. Fra vertskapsmoren som både er arbeidsgiver og får en ny datter, til au pairen som får en ny mor som også er arbeidstaker. Min rolle som mann har utvilsomt lukket noen dører til informasjon i feltarbeidet. Temaer som har med intimitet og emosjoner har jeg ofte opplevd som lite tilgjengelig. Jeg har i noen sammenhenger forsøkt å presse spørsmål om kjæreste, seksualitet, forventninger til å stifte familie og spørsmål om skjønnhetsideal inn i samtaler, men merket at det har vært ubehagelig for informanten. Det har også vært ubehagelig for meg å skulle spørre om slike spørsmål, ikke bare som mann, men også som en profesjonell med et skille til informanten.

Den siste måneden av feltarbeidet i Filippinene kom samboeren min på besøk. I samtaler med informanter jeg tidligere hadde hatt kontakt med over lenger tid, opplevde jeg at dynamikken og åpenheten til å prate om gutter i Norge og Filippinene, omsorg for foreldre og

ønske om å stifte familie gikk lettere. Siden kjæresten min er sykepleier, opplevde jeg også at mange av informantene og kjæresten min lettere kunne komme inn på omsorgsarbeid som tema, som jeg selv ikke hadde de samme forutsetningene for. Lignende eksempler kan man finne fra Cato Wadels *Feltarbeid som runddans mellom teori, metode og data* (1991) fra feltarbeidet i Akkarfjord, der hans ektefelle fikk tilgang til informasjon fra de arbeidslediges koner i større grad enn han selv.

Opgaven min ville nok utvilsomt hatt et større fokus på intimitet og emosjoner dersom tilgangen hadde vært større. Dette kunne igjen påvirket hvilke teorier, kilder og metoder jeg hadde brukt. I kapittel to skriver jeg lengre om den tidligere au pairen Eirin, og hennes møte med ordningen. Når Eirin skal ut av Norge får hun beskjed av norske myndigheter om at hun har brutt utlendingsloven og har oppholdt seg ulovlig i landet. Eirin hadde et uavklart forhold til en mann i Norge. Dette forklarer mye av frustrasjonen rundt anmerkningen, siden hun ikke hadde mulighet til å besøke han. Siden jeg har for tynt datagrunnlag rundt forholdet til denne mannen og hva det potensielt kunne føre til, har jeg heller fokusert på den materielle frustrasjonen Eirin opplever over å ikke kunne migrere til Canada og vesten. Mye av mitt teoretiske utgangspunkt handler også om arbeid, men kjærlighetsrelasjoner kan på denne måten også være en del av bildet. På den måten påvirker de metodiske valgene jeg har tatt og de dataene jeg fått tilgang til det teoretiske utgangspunktet, og vices versa (Wadel 1991).

Heller ikke i intervjuer med vertskapsmødrene opplevde jeg at samtaleemnene gikk inn på det personlige. Dette er noe jeg selv måtte initiere. Disse intervjuene har sin naturlige begrensning i at det var tidsavgrensede intervjuer, og ikke langvarig feltarbeid der jeg bodde sammen med informantene. Igjen handler dette også om den dataen og teorien jeg alt hadde fra det foregående feltarbeidet i au pair-miljøet i Oslo og blant familiene på Filippinene.

I lokalsamfunnene på Filippinene, der jeg bodde, opplevde jeg også en annen rolle til mitt kjønn. Mens familiene og de nærmeste naboene var innforstått med min rolle som forsker, dog til tider forvirret over formålet, ble jeg raskt oppfattet som ektemann til informanten av de øvrige landsbyboerne. Dette var en rolle som både mine informanter og jeg til tider kunne oppleve som krevende. Denne rollen kunne jeg også oppleve som krevende i Oslo dersom jeg gikk sammen med en informant rundt i byen. Mange, også meg selv, har forutinntatte holdninger til asymmetriske maktforhold i intime relasjoner mellom hvite menn og unge jenter fra Sørøst-Asia, og jeg var derfor stresset, over om folk ville oppfatte meg som kjæreste til informantene.

På tross av mange utfordrende roller med å være mann i feltarbeidet, opplevde jeg også at det hadde positive sider. Den viktigste var at distansen ble sterkere mellom informantene og meg. Selv om jeg til tider kunne oppleve vennskap, var kjønnsavstanden alltid til stede. Kjønnsrollen min ga meg også tilgang til brødrene og fedrene i familiene. Det var mange situasjoner der mennene skulle ta seg en øl, dra på hanekamp eller kjøre motorsykkel som jeg fikk være med på. Dette ga meg tilgang til informasjon om hvilket forhold de hadde til at datteren eller søsteren jobbet som au pair, eller deres egne ambisjoner for migrasjon og familieliv.

Studere opp

Mine forutinntatte holdninger til ordningen, vertskapsfamiliene og au parene, var det som vekket min interesse for feltet. Hvordan en relativt liten gruppe familier i Norge kunne godta en ordning som jeg, med flere, anså som et skalkeskjul for billig arbeidskraft, var et spørsmål som interesserte meg. Samtidig ville jeg prøve å forstå de større linjene i en liten gruppe som fremsto for meg som noen mange kunne identifisere seg med, men som få ville vedkjenne seg. Som Stubberud (2015) og Øien (2009) godt dokumenterer, er både gruppen au pair og vertskapsfamilie blitt stereotyper i media og i den offentlige debatt. Samtidig som jeg nå anser vertskapsfamiliene som del av den brede middelklassen som de fleste identifiserer seg som, anser jeg min egen økonomiske og sosiokulturelle bakgrunn som annerledes enn informantenes. Det gjør det selvfølgelig lettere for meg å kunne distansere meg fra gruppen for igjen å kunne se det innenfra med nye øyne, men det gjør også at dataene jeg har brukt kan være farget av min posisjon.

Laura Nader argumenterer i artikkelen *Up the Anthropologist: Perspectives Gained From Studying Up* (1972) for at antropologien gjør seg selv mindre viktig enn den kunne vært og går glipp av mye viktig informasjon når den stadig har et fokus på minoriteter og utsatte grupper i samfunnet. Eksempelene som Nader kommer med er forsikringsselskap, eller andre store institusjoner, som har makt til å påvirke større lag av samfunnet. Antropologer har nok alltid søkt høvdinger, sjamaner eller andre personer og symboler med makt, mens man har gitt sosiologien ansvaret for eget samfunn. I feltet er det vertskapsfamilien som opprettholder au pairordningen. Uten dem vil heller ikke markedet for migrasjon til ordningen eksistert. Vertskapsfamiliene som gruppe påvirker også flere enn seg selv. Ordningen lager ringvirkninger i livene til au pairen, i familiene til au pairen og lokalsamfunnet på Filippinene.

Også på et nasjonalt nivå kan man si at vertskapsfamilier i Norge påvirker filippinsk økonomi, med at det legitimerer videreføringen av migrasjonsøkonomien.

Selv om dette er en besnærende tanke, er den også reduksjonistisk og deterministisk. I samtaler med vertskapsfamiliene og au parene er det klart at også de norske familiene blir påvirket av au pairen som blir boende sammen med familien. Et eksempel er hvordan vertskapsmødre som Kari også føler at de har et ansvar og en omsorg ovenfor au parene som flytter inn, som er vesentlig annerledes enn det en arbeidsgiver føler for sine ansatte.

Opprinnelig var prosjektet mitt ment å bare ta for seg vertskapsfamilier i Oslo. Det var dette prosjektet jeg søkte meg inn på master med, og var utgangspunktet mitt høsten 2014. Fokuset lå da på hvilket forhold de øverste samfunnsklassene hadde til husarbeid i hjemmet, at tradisjonelle kvinnelige arbeidsoppgaver blir tjenesteutsatt til en tredjeperson og hvordan et arbeidsmarked oppstår innenfor norske familier. Jeg planla et feltarbeid som hovedsakelig skulle basere seg på intervjuer og som skulle foregå i samme by som jeg også bor i. Etter samtale og overbevisning fra veileder endret jeg prosjektet sent høsten 2014 til også å handle om au parene, med et feltarbeid på Filippinene. Nøkkelordet for endringen av prosjektet var tilgang, som jeg også fikk erfare under siste del av feltarbeidet med rekruttering av vertskapsfamilier. I retrospekt er dette ikke så overraskende, ettersom også min egen hypotese gikk på at vertskapsfamilier ansetter au pairer i mangel på tid. Utdringer med tilgang til denne gruppen bekreftes også av antropologene Guro Korsnes Kristensen og Malin Noem Ravn i artikkelen *The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies* (Kristensen og Ravn 2015). Kristensens erfaring med at vertskapsfamilier var mer utfordrende å rekruttere enn hun hadde forventet (Kristensen og Ravn 2015: 7) og at antall avslag fra familier var overraskende høyt (Kristensen og Ravn 2015: 7). Dette førte til at Kristensen først rekrutterte gjennom sitt eget personlige nettverk, for så å rekruttere gjennom de første informantene (snøballmetode) (Kristensen og Ravn 2015: 5). De samme erfaringene og metodene ble jeg også nødt til å bruke, etter at jeg først prøvde å få kontakt med vertskapsfamiliene gjennom au parene jeg kjente. Jeg forsøkte også å dele ut kontaktskjemaer på au pair-senteret. Til slutt endte jeg, i likhet med Kristensen, å oppnå kontakt gjennom mitt eget nettverk og snøballmetoden. Dette går jeg også mer inn på under kapittel fem, *Det bare ble sånn*. Resultatet av denne rekrutteringen er, som i kvalitative studier generelt, at man får tilgang til den dataen informanten gir deg, mens det utelukker de man ikke intervjuer (Kristensen og Ravn: 2015). Det gjør også at min posisjon som intervjuer er farget av det sosiale nettverket jeg har brukt for å oppnå kontakt med informanten, som

igjen gjør at det er et tillitsforhold mellom de vennene jeg har oppnådd kontakten gjennom, informanten og meg. Potensielt kan en slik metode skade mitt sosiale nettverk dersom informantene mener at de dataene jeg legger frem ikke er i samsvar med det de selv mener om gruppen de tilhører. Jeg har med tre vertskapsforeldre i datagrunnlaget, men jeg har også vært i samtale med en som er oppvokst med au pair hele barndommen. Jeg valgte imidlertid ikke å bruke henne som informant siden hun står meg for nære, og har heller brukt dataene til å supplere bildet av vertskapsfamilier. Selve rekrutteringsprosessen i kvalitative studier er emosjonell jobbing som ikke må undervurderes (Kristensen og Ravn 2015: 4). Når det er mange innen en gruppe som enten sier nei, eller som ikke responderer på kontakt, må dette også sees i lys av de dataene man får. Man kan spørre seg om man bare har fått tilgang til de snilleste vertskapsfamiliene, om de er representative for hele gruppen, og om de har motiver for hvorfor de stiller til intervju. Som Laura Nader påpeker, er det en rekke grunner til hvorfor overklassen er lite tilgjengelige:

«The most usual obstacle is phrased in terms of access. The powerful are out of reach on a number of different planes: they don't want to be studied; it is dangerous to study the powerful; they are busy people; they are not all in one place. etc.» (Nader 1972: 18)

Mye av det sammen kan sies om vertskapsfamiliene. De er lite villige til å la seg intervju, de er opptatte og de er ikke nødvendigvis på ett sted, og det kan være farlig å forske på de som har mer makt enn antropologen selv.

Andre antropologer kan nok kjenne seg igjen i at de mektige også er direkte farlige, men for mitt prosjekt kan det potensielt farlige gå på den kulturelle og sosiale kapitalen vertskapsfamiliene sitter på (Bourdieu 1986). De med makt har større mulighet til å motsi funnene fra oppgaven offentlig eller på andre måter bruke sin sosiale kapital på å diskreditere forskningen. Nå tror jeg på ingen måte at noen av vertskapsfamiliene som jeg har vært i kontakt med har noen grunn eller motivasjon til å gjøre nettopp dette, men man inntar en annen rolle som forsker så fort man vet at spørsmålene og analysen man gir, potensielt kan bli motsagt av de man selv forsker på.

Under feltarbeidet på Filippinene ble jeg anbefalt å søke turistvisum istedenfor forskningsvisum av veileder og av miljøer rundt Migrante International. Selv om dette var av praktiske grunner, var det også for å unngå den filippinske statens makt. Migrasjonsspørsmål

er et kontroversielt politisk spørsmål på Filippinene, og slik jeg ble fortalt, kunne staten ha nektet forskningsvisum eller på annen måte gjort det vanskelig å drive forskning. På demonstrasjoner sammen med Migrant International ble jeg anbefalt å holde meg på utsiden av demonstrasjonen, slik at jeg ikke skulle bli assosiert med organisasjonen. I tiden med Migrant International var jeg også sammen med aktivister som var tett knyttet til geriljaen i landet og som tidligere hadde sittet i fengsel for politisk arbeid. Jeg hadde også på et tidspunkt kontakt med den ene lederen av National Democratic Front (NDF), Luis Jalandoni, som hadde planer om å forlate eksiltilværelsen i Utrecht. Luis planlagte å komme tilbake til Filippinene i samme periode som jeg var der, og vi hadde avtalt at jeg skulle få intervjuet han. I retrospekt er jeg glad for at intervjuet ikke ble noe av, siden det kunne bydd på komplikasjoner med den filippinske staten, men det var også en av grunnene jeg hadde for å ikke oppgi at jeg var på feltarbeid i landet.

Makt og avmakt

De to som har hatt hovedrollene i min fortelling om au pairordningen har to vidt forskjellige ståsted. Metodisk har dette også vært utfordrende i forhold til både feltarbeidet og skriveprosessen. Et godt utgangspunkt for skjevfordelingen mellom subjektene i oppgaven og min rolle i det hele, er Hans Skjervheims *Deltakar og tilskodar* (1957). Skjervheims oppgjør med positivistene er bygget på hvordan vi ser på de vi forsker på, hvordan vi behandler data av levende mennesker og hvilken rolle forskeren har i dette. Min fremstilling av vertskapsfamilier og au pairer er basert på hva vertskapsfamiliene sier om sine tidligere au pairer og hva au pairerne sier om sin vertskapsfamilie. Det er jeg som blir mediet og dermed sitter på makten til å objektivere deltagerne:

«Ved å objektivere den andre går ein til åtak på den andres fridom. Ein gjer den andre til eit faktum, ein ting i si verd. På denne måten kan ein skaffa seg herredøme over den andre.» (Skjervheim 1957: 75)

De to gruppene stiller med ulike kort til bordet når de skal fortelle om sine erfaringer. Dette påvirker utvilsomt meg som forsker. Jeg ser på vertskapsfamilien som den med makt, og dermed i kontroll over egen situasjon, noe som igjen gjør dem til subjekt. Au pairerne på den andre siden er de maktesløse som jeg selv skal forsvare, noe som gjør dem til objektet i narrativet. Mange ganger tenkte jeg også på meg selv som den som hadde mulighet og makt

til å forbedre situasjonen for au parene og at jeg kunne endre au pairsystemet. Blant annet prøvde jeg alt den første uka hos familien til Alice å nøste opp i en feriepengeutbetaling som hadde uteblitt hos den tidligere au pairen Jacky. Samtidig kan man si at jeg nettopp her var deltaker siden jeg lot meg engasjere av de hendelsene Jacky selv mente var urettferdig.

Det kan være snakk om at man som forsker har en annen etikk for å studere opp enn det man har når man forsker ned (Nader 1972: 20). Forholdet mellom hvem som er deltaker og hvem som er tilskuer, subjekt og objekt, i antropologisk forskning, leder også til spørsmålet om modernitet, globalisering og nyliberalisme og metodebruken.

Multilokalt- Globalt og lokalt

Hva som er et korrekt feltarbeid har vært gjenstand for en rekke diskusjoner innen fagtradisjonen, og spesielt i møte med nye trender som globalisering, migrasjon og nyliberalisme. Ulf Hannerz omtaler feltarbeidets rolle i en ny global verden som fortsatt initiasjonsritualet for den profesjonelle antropologen, og er en viktig del av han eller hennes symbolske kapital (Hannerz 2003: 19). Det vises både til hvilken rolle det klassiske feltarbeid har for fagtradisjonen, og mystifiseringen av selve feltarbeid, at man er en del av gruppen etter endt feltarbeid. I forordet til samme bok, omtaler Thomas Hylland Eriksen feltarbeid i lys av nye metoder og en økende trend til å se på globale sammenhenger, som det faktum at feltet man studerer ikke er et fysisk sted, aldri kan være en unnskyldning for ikke å gjøre langvarig feltarbeid (Eriksen 2003: 6). Man kan si at mye av mystikken og realitetene rundt konvensjonelle feltarbeid er tapt når man beveger seg i retning av multilokal etnografi (Marcus 1995:100).

Feltarbeid som jeg har blitt initiert under er et multilokalt feltarbeid som følger konseptet, menneskene og pengene innen au pairordningen. Det er både hjemmeantropologi og borteantropologi, men ikke på ett fast fysisk sted over lenger tid. Det faller derfor utenfor mange av de etablerte grensene for hva som er langvarig deltagende feltarbeid. Men som både George E. Marcus (1995:106) og Thomas Hylland Eriksen (2003:6) påpeker er også selve arketyper av langvarig deltagende feltarbeid, *Argonauts of the Western Pacific*, en form for multilokalt feltarbeid.

Feltarbeid har sin forankring i to steder, Norge og på Filippinene, men omhandler også reisen imellom stedene. Alice fulgte jeg fra Oslo til Filippinene og så tilbake til Oslo før hun reiste til Spania. Victoria møtte jeg første gang på Filippinene, for så å møte henne i København første uka etter at hun var kommet til familien. Sarah møtte jeg også første gang i

Oslo, for så å møte henne på Filippinene. Feltarbeidet kan derfor passe inn i kategorien til George E. Marcus som feltarbeid som følger mennesker (Marcus 1995:106), som migrasjonsstudie. Samtidig passer studiet også under kategorien feltarbeid som følger tingene (Marcus 1995:106) siden jeg følger investeringene og pengene som kommer fra au pairordningen, eller som feltarbeid som følger metaforene (Marcus 1995: 108) etter som jeg følger uttrykket au pair, og de ulike meningene det har for henholdsvis filippinske migranter, vertskapsfamilier og staten Norge.

Globalisering

Som Thomas Hylland Eriksen diskuterer i forordet til *Globalisation, Studies in Anthropology* (2003) har utviklingen og trenden innen samfunnsvitenskapen og antropologien etter den kalde krigen gått mot et større fokus på globaliseringsforskning og koblinger til markedet og nyliberalisme:

«As can only be expected of a research field that has grown too fast, globalisation studies have yet to be connected properly to the disciplines and intellectual tradition they have sprung from» (Eriksen 2003: 1).

Som et multilokalt feltarbeid som følger mennesker i migrasjon, kan også min studie falle inn under denne nye trenden av samfunnsforskning. Antropologien er ikke noe unntak, og har vært med på å understreke hvor nytt globalisering fremstår i epoken etter den kalde krigen (Eriksen 2003: 1). Samtidig er det, som Thomas Hylland Eriksen også poengterer, ikke noe nytt med globalisering (Eriksen 2003: 1).

For feltarbeidet mitt kan man si at det er en ny ting at kvinner fra det globale sør gjør husarbeid for norske familier. Samtidig var reisen fra landsbygda til Kristiania på 1800-tallet for å jobbe som tjenestepike også en stor reise. Fysisk var det å dra fra en husmannsplass inn til hovedstaden en pengekrevede og lang reise, og kulturelt var det en stor omstilling for tjenestepikene i hovedstaden (se kapittel fem).

Som et antatt nytt fenomen blir også globalisering sett som en funksjon av nyliberalismen (Eriksen 2003: 4). Denne sammenblandingen mellom globalisering og nyliberalisme kan også føre til at antropologer leter etter markedsliberale svar på trender som har vart i lang tid. I kapittel tre, *Migrasjonsindustrien*, går jeg igjennom historiske

forklaringer til migrasjonspolitikken på Filippinene og diskuterer begrepet nyliberalisme opp mot behovet for en kontrollerende stat.

En av en de metodologiske engstelsene George Marcus mener at antropologer har mot multilokale feltarbeid er at man kan miste et (anti)koloniserende blikk (Marcus 1995: 101):

«Although multi-sited ethnography may not necessarily forsake the perspective of the subaltern, it is bound to shift the focus of attention to other domains of cultural production and ultimately to challenge this frequently privileged positioning of ethnographic perspective». (Marcus 1995: 101).

Til den foregående diskusjonen om deltaker og tilskuer, kan man bruke multilokalt feltarbeid som et verktøy fra å løsrive seg fra den posisjonen man kan ha som forsker med at det komparative ikke nødvendigvis blir de andre og forskeren. På den måten er ikke komparasjonen nødvendigvis mellom meg og au pairen, men mellom au pairen og vertskapsfamiliene. Multilokalt feltarbeid som metodisk verktøy kan også ta bort noe av forestillingen om vesten mot resten (Ong 1999, Eriksen 2003, Marcus 1995 og Krohn-Hansen 2003) med at jeg også gjør vesten til noe man studerer. Kapitalisme er ikke lenger sentrert i vesten, men distribuert over hele den globale arenaen (Ong 1999: 31). Likeså med modernitet, som ikke lenger er en spørsmål om vesten og subaltern. Dette krever også at jeg må gå inn i feltet med et bredere syn for å prøve å forstå motiver for au pairordningen.

Au pair-ordningen er også et symptom på noe mer enn de au pairene som til enhver tid er i Norge, eller de vertskapsfamilien som det ene året bestemmer seg for at ordningen er beleilig. På mange måter kan man si at verden «have been scrambled so that we continually find the First World in the Third, the Third in the First, and the Second almost nowhere at all» (Hardt & Negri 2000: xiii). Mitt prosjekt har vært et sted i midten, der den tredje verden møter den første, også i en intim privat ramme som familien er. Hardt og Negri argumenterer for at skillene ikke lenger er grenser, men kapital. For aktørene i au pair-ordningen er den transnasjonale flyten mellom landegrensene enda mer fremtredende - kapital kan dele verdens befolkning i enklaver og gettoer - men det fører også til samhandling og rent fysisk kontakt. Den globale arbeidsstokken av mobil arbeidskraft fører til samhandling på grunn av kapital. Selv om au pairene kan sies å komme fra den tredje verden sammenlignet med de norske hjemmene er dette også et spørsmål om komparasjon. I filippinsk standard plasserte au

parene seg nærmere den andre verden³ enn den tredje. De filippinske au parene så seg selv mer som en del av en global moderne klasse enn blant landets fattige. De så seg dermed nærmere «Transmigrants» (Schiller, Basch og Blanc 1995: 1), eller «Flexible Citizens» (Ong 1999), enn som medlem av et globalt prekariat (Standing 2014).

Tillit og etiske betraktninger

Det tre måneder lange feltarbeidet på Filippinene bestod for det meste av opphold hjemme hos familier hvor datteren enten skulle bli au pair, eller hvor hun alt hadde vært det. Det var au pairen som var fokus for forskning, men hele familien var også med på å danne helhetsbildet. Det var i noen tilfeller jeg ble usikker på om familiene var klar over hvilken rolle jeg hadde, og at de selv var gjenstand for forskning. Første gangen det skjedde var med familien til Alice, som også var den første familien jeg bodde med. Jeg presenterte prosjektet og forklarte hvorfor jeg bodde med familien og hvorfor jeg var på Filippinene, men allerede på dag nummer to spurte faren i familien om jeg var der for å gifte meg med datteren. Dette var etter at faren hadde fått i seg noen øl og det var sent på kvelden. Allikevel skapte det mye tvil for meg om hvorvidt de dataene jeg hadde fått de to foregående dagene kunne brukes, og om han ville forstå formålet mitt dersom jeg forklarte det en gang til. Jeg prøvde etter beste evne å forklare formålet med oppholdet rett etter spørsmålet, og en gang til dagen etter.

En annen episode med samme familie, var på slutten av oppholdet med familien. Moren og faren engasjerte seg veldig i turistmål jeg måtte besøke mens jeg var på Filippinene og ruter jeg burde dra på. Dette var et tegn på at familien ikke hadde forstått at jeg ikke var der som turist. Det kan selvfølgelig også ha vært et signal om at de var lei av at jeg bodde der, og at de ble stresset av mitt nærvær. Det er flere mulige forklaringer på hvorfor denne informasjonen var vanskelig å formidle og forstå. Som jeg kommer inngående tilbake til i kapittel tre, er migrasjon en så vanlig del av filippinsk hverdag at man like gjerne kunne spurt en nordmann om hvorfor hen går på ski.

Hos familien Rivera møtte jeg på en litt annen metodisk utfordring. Familien var medlem av Jehovas vitner, og jeg var ofte med til Rikets Sal for aktiviteter. Min interesse for familien kan dermed ha blitt tolket som en interesse for Jehovas Vitner, som igjen førte til et ønske om at jeg skulle konvertere. For feltarbeidet var det glimrende at jeg fikk et så nært innsyn i familiens daglige gjøremål og tro, men det kunne også bidratt til å gjøre det

³ Den andre verden er ment som land mellom rikdom og fattigdom og ikke som det gamle skillene mellom Warszawapakten og NATO.

profesjonelle skillet mellom forsker og informant mer diffust. Det skapte også grobunn for konflikt, ettersom jeg selv ikke er religiøs. I flere samtaler med medlemmer av menigheten endte jeg opp med å utfordre deres tro, og forsøkte å forklare min ikke-tro.

Jeg fikk tilgang til det filippinske au pair-miljøet i Oslo på en overraskende enkel måte. Første dag på feltarbeid var 13. desember 2014, som beskrevet i prologen. Mange av dem jeg møtte den dagen ble med meg videre i feltarbeidet og hjalp meg med å få tilgang til andre, både på Filippinene og i Norge. De samme informantene var mer enn glade for å invitere meg til å bo hos dem på Filippinene, delta i lokalsamfunnet og møte familiemedlemmer. Første dagen jeg møtte Alice ble vi enige om at jeg skulle bo hos henne på Filippinene. Selv om jeg hadde forklart hvem jeg var og hvorfor jeg ville ha kontakt, var tilgangen overraskende lett.

Selv om jeg er evig takknemlig for hvor enkelt jeg fikk tilgang, er det også noen faremomenter ved det. På samme måte som Nader skisserer utfordringene med å studere oppover på grunn av tilgang, kan enkel tilgangen til informantene også være en utfordring med tanke på hva slags data man får. Det kan også være en indikasjon på at tilgangen kan tjene de man studerer. Selv om jeg var oppmerksom på dette før jeg startet feltarbeidet, var jeg ikke klar over omfanget av min posisjon. Det ble ofte et tema med nære informanter, som lurte på om jeg kunne ordne opp i en tvist med deres tidligere vertskapsfamilie eller med staten Norge. Det var også flere filippinere som enten var eller hadde vært au pair som tok kontakt med meg for å fortelle sin historie, ettersom de hadde hørt at jeg skrev om ordningen.

Da jeg flyttet inn hos familien til Alice prøvde jeg å forklare at jeg kunne betale for oppholdet og at jeg fikk penger av lånekassen og Sosialantropologisk Institutt. Alice avslod dette og ville ikke at jeg skulle betale noe, og at det var en ære at jeg skulle bo hos dem. Som forsker følte jeg at dette var problematisk. På den ene siden ville jeg betale for mat og husly, men jeg ville eller ikke at det skulle bli en byttehandel hvor jeg betalte for informasjon. Jeg løste dette med å være generøs med andre økonomiske ytelser, som bursdagsgave til moren, sponning av brorens basketball-lag og betaling for utflukter.

Familien Rivera gikk det en dag fra jeg pratet med Victoria til jeg flyttet inn. Det var derfor aldri noe rom for å forklare at jeg ønsket å betale for meg før jeg hadde flyttet inn. Jeg forklarte første dagen jeg bodde der at jeg ønsket å betale for meg, men familien ønsket ikke dette. Den siste dagen ga jeg 5000 pesos, tilsvarende 1000 kroner, for oppholdet. Det ble på den måten en gave istedenfor en byttehandel for informasjon.

Hos familien til Jacky bodde jeg på hotell ved siden av der de bodde. Dette løste mye av den skvisen jeg tidligere hadde følt på, men jeg spiste neste alle måltider sammen meg familien. Som med familien Rivera bestemte jeg meg heller for å være raus meg måltider ute, utflukter og gaver istedenfor å gå inn i en handelssituasjon.

Under arbeidet med prosjektet var det to store etiske valg jeg ble nødt til å ta stilling til. Når jeg avtalte med Alice at jeg skulle bo med familien hennes på Filippinene rett etter jul 2014 hadde hun alt vært au pair i fem år og skulle hjem for første gang. Men Alice skulle ikke hjem for godt, og skulle tilbake til Norge etter tre uker på Filippinene. Det fremsto for meg som veldig rart siden hun hadde få uker igjen av kontrakten i Norge. I ukene før jeg dro til Filippinene og imens jeg bodde med Alice og familiene spurte jeg henne flere ganger om hvorfor hun skulle tilbake til Norge og hva hun ville gjøre. Jeg fikk ikke noe klart svar på dette før dagen før Alice skulle fly tilbake til Norge. Alice hadde planlagt i god tid å dra videre til Spania for å jobbe som ulovlig innvandrers. Hun måtte tilbake til Norge før schengen-visumet gikk ut slik at hun kunne dra videre til Spania. Alice hadde holdt dette skjult for meg selv om hun var klar over at dette var av stor interesse. I kapittel fire, *Arbeid, virke og au identitet*, kommer jeg tilbake til de ulike motivasjonene Alice kan ha hatt for å ikke gi denne informasjonen. Selv om jeg fikk klarsignal fra Alice om å kunne bruke disse dataene og lovet henne full anonymitet, er det også et etisk spørsmål knyttet til informantsensitivitet. Dersom man er kjent i au pair-miljøet kan man forstå hvem Alice er når man har lest denne oppgaven. Det er også et spørsmål om myndigheter vil ha økt fokus på at au pairer drar videre etter endt kontraktperiode på grunn av denne oppgaven.

Den andre situasjonen var under oppholdet med familien Rivera. Victoria fikk vertskapsfamilie gjennom et byrå som tok betaling for formidlingen. I kontrakten med byrået sto det at man ikke måtte fortelle myndigheter om formidlingen og at dette kunne føre til kontraktbrudd. I motsetning til Alice hadde familien Rivera ikke noe problem med å vise meg denne sensitive informasjonen. I kapittel tre, *Migrasjonsindustrien*, kommer jeg tilbake til dette byrået og kontrakten med Victoria.

Under og etter feltarbeidet har jeg forhørt meg med medstudenter og veileder om disse dataene kan brukes, og jeg har vært ekstra oppmerksom på å anonymisere kildene så godt det lar seg gjøre.

Alle informantene i denne oppgaven er anonymisert med pseudonymer.

Språk

På tampen av dette kapittelet er det verdt å si noe om språk og valg av språk i oppgaven. Under oppholdet på Filippinene lærte jeg meg aldri nasjonalspråket tagalog, men jeg lærte meg heller aldri lokalspråkene ilonggo eller iocano som mange av mine informanter hadde som morsmål. I motsetning til den Spanske kolonimakten, ble det i den Amerikanske perioden opprettet et engelsktalende nasjonalt byråkrati i landet (Anderson 1988: 10-11). I dag er engelsk, sammen med tagalog, det offisielle språket hos de nasjonale myndighetene. Det er også utbredt i tv, radio og aviser. Gruppen jeg har studert og metoden multilokalt feltarbeid har gjort det unødvendig å lære meg tagalog eller et regionspråk. Det eneste store språklige hinderet under feltarbeidet var at pappaen i familien Rivera ikke kunne godt nok engelsk til at vi kunne kommunisere med språk.

Ettersom det har blitt en trend å skrive masteroppgave på engelsk føler jeg også at jeg må klargjøre hvorfor jeg skriver på norsk bokmål. Det er i Norge at pairordningen er kontroversiell og det er denne spenningen jeg ønsker å utforske. Det er innenfor en nordisk antropologisk tradisjon jeg skriver denne oppgaven i og det er derfor mest relevant for et norsk publikum. Det er også et spørsmål om kildesensitivitet ettersom at pair-miljøet i Oslo har mulighet til å finne ut hvem jeg skriver om med dataene i denne oppgaven.

Struktur i oppgaven

I kapittel to, *Rammer for au pair-ordningen*, vil jeg fokusere på mange av de ytre forutsetningene for ordningen. Dette er rammer som rettigheter og plikter for au pairer som jobber i Norge og intensjonen med utvekslingsavtalen opp mot opplevd virkelighet. I denne delen tar jeg også for meg byråkratiske prosesser på Filippinene og i Norge, pengeoverføringer og forpliktelser og religion.

I kapittel tre, *Migrasjonsindustrien*, går jeg inn i de historiske og politiske årsakene til hvorfor nettopp filippinske au pairer kommer til Norge og hvordan den filippinske staten fungerer som et bemanningsbyrå for migrantarbeiderne. I dette kapittelet tar jeg også opp bemanningsbyråer for au pair-ordningen, landets eliter og diskuterer begrepet nyliberalisme.

I kapittel fire, *Arbeid, virke og au pair-identiteter*, diskuterer jeg om au pairordningen er på vei mot å bli et virke og en profesjon, og hvordan arbeidet kan sees på som nettopp arbeid. I

dette kapitlet vil jeg også gå igjennom de øvrige identitetene au parene har i ordningen, som datter, moderne urban kvinne og filippinsk statsborger.

I det siste kapitlet, *Det bare ble sånn*, retter jeg fokuset på vertskapsfamiliene og deres hverdag med au pairer. I dette kapitlet diskuterer jeg likhet og likestilling opp mot det norske samfunnet.

2 Rammer for au pair-ordningen

Under neste del ønsker jeg å få frem noen av rammene for au pair-ordningen, og hvordan de oppleves av informantene. Med rammer for ordningen mener jeg de ytre faktorene for ordningen, som byråkrati i Norge og på Filippinene, ordningens intensjoner opp mot hva som skjer på bakken, pengeoverføring og forpliktelser og religion.

Rammene blir viktige for å forstå ordningen ut fra en norsk kontekst og hvilke ytterpunkter de har for au pairene selv. Når man skal forstå de byråkratiske rammene for ordningen, er det viktig å ha i bakhodet at dette er persepsjoner sett fra den enkelte filippiner. Som selv erfart, er lagdelingen på Filippinene sterk og de kulturelle forskjellene fra regioner kan variere mye i et land med over 100 millioner mennesker. Historien til Eirin, som jeg kommer til om litt, er ikke et eksempel på hvordan ordningen er for alle au pairer, men et eksempel på vanlige problemer som kan oppstå.

Byråkrati

For at en person lovlig kan bli au pair må kandidaten: A) Finne en vertskapsfamilie i Norge som ønsker en au pair fra Filippinene. B) Fysisk levere au pair-kontrakt, søke midlertidig visum, og levere sitt eget pass og kopi av vertskapsfamiliens pass i Manila. C) Bli returvurdert av ambassaden. D) Effektuere tillatelsen når man kommer til Norge på et politi- eller utlendingskontor. F) Kontakte sitt lokale skattekontor for å registrere seg og få et ID-nummer.

Mellom alle disse prosessene ligger det selvfølgelig mange utfordringer som tar mye tid. Victoria fra Iloilo fikk opprinnelig en vertskapsfamilie gjennom søsteren Mathilde, som jobbet som au pair i Danmark i 2012. Hun sluttet på utdanningen sin som agronom og startet søknadsprosessen. Sent i prosessen, etter at hun hadde fått kontrakt fra familien, kom det frem at fødselspapirene var feil og at det sto at hun var gutt. Siden fødselspapirene var det eneste identifikasjonspapiret til Victoria, stagnerte dette hele prosessen. Familien, som skulle ta inn Victoria som au pair, begynte å tvile på om hun var gutt eller jente, og søknadspapirene hun sendte inn til det danske konsulatet i Manila ble avvist på grunnlag av at hun hadde søkt som jente, men ikke kunne bevise at hun var det. Victoria og familien ble nødt til å ansette en advokat for å få endret fødselspapirene fra gutt til jente. Dette kostet familien 40.000 pesos, tilsvarende tre månedslønner på et call center på Filippinene. Etter to år med prosesser i

rettssystemet ble fødselspapirene rettet opp og Victoria kunne ta opp igjen arbeidet med å finne en familie. Verken familien eller Victoria var klar over at fødselspapirene var feil. Papirene ble for første gang brukt i en byråkratisk prosess da hun i en alder av 19 år skulle søke innreise til et annet land.

Sarah Lunds artikkel, *Bequeathing and Quest, Processing personal identification papers in bureaucratic spaces* (2001), utforsker hvordan søken for dokumenter handler om å skaffe seg en skriftlig identitet, omfattet av et hierarki av vitnemål som konstruerer den legale personen (Lund 2001: 4). Dette gjelder kanskje spesielt for fødselspapirer som avgjør en av de viktigste komponentene i ens sosiale identitet, nemlig hvilket kjønn man har. I en sak som Victorias, der familien måtte gå rettens vei for å få til den nødvendige endringen i papirene, oppnår papirene i seg selv en egen identitet:

«The documents are physical objects in themselves and tend to take on a legal life of their own (Wheeler 1969: 5; Kapferer 1995) divorced from the physical bodies, which they intend to represent.» (Lund 2001:4)

Som Lunds forskning fra Cuzco viser er det mange som avviser den byråkratiske makten, og velger å aldri ratifisere fødselspapirene eller andre dokumenter. Dette kan selvfølgelig få store konsekvenser, men kan omgås så lenge man ikke er i kontakt med myndighetene. Det var lenge helt uproblematisk for Victoria at det sto feil kjønn i fødselspapirene. Gjennom hele skolegangen, på agronomstudiet og som migrantarbeider i Manila, kom ikke dette frem. Det var først når hun skulle utenlands at dette ble et problem. Som jeg diskuterer mer nærgående i neste kapittel, er det imidlertid ikke uproblematisk å ikke ha mulighet til å jobbe utenlands på Filippinene.

Som Lund viser, kreves det økonomisk kapital i møte med det peruanske byråkratiet i Cuzco. Man må ha penger til avgifter på søknadskontoret, penger dersom noe går feil og penger for raskere behandling. Av egen erfaring og observasjoner av byråkratiske instanser på Filippinene, kan man alltid kjøpe seg fremover i køen, eller få en lettere behandling. Et kanskje banalt eksempel er hvordan jeg enkelt kunne unngå kø og byråkrati med å betale noen tusen pesos for å få behandlet utsettelsen av turistvisumet mitt. For Victoria og familien Rivera var det ikke selvsagt at de hadde 40.000 pesos til rådighet. De fikk det til mye på grunn av søsteren, Mathilde, som jobbet som au pair i Danmark og Norge, og kunne bistå økonomisk.

For meg var hele historien rundt fødselspapirene til Victoria sjokkerende. Det fremsto som både nedverdiggende og økonomisk belastende at noe, som jeg selv ser på som en rettighet, blir gjenstand for så mye byråkrati. Samtidig er Norge også et gjennombyråkratisert samfunn, som har strenge definisjoner på hva som er ansett som riktig og feil identifikasjon. Anslagsvis er det rundt 31 200 personer som oppholder seg i Norge uten adekvate identifikasjonspapirer, såkalte papirløse (Oxford Research 2014: 57). Man glemmer også hvor inngripende myndighetene er i ens liv i Norge, som at det er forventet at nye foreldre tar med sitt nyfødte barn til en helsestasjon for helsesjekk og veiing. Dette er selvfølgeligheter, men for mange som enten ikke kan opprettholde avtalen med myndighetene, eller har feil vekt for barnet, kan det by på problemer med barnevernet.

Også andre kapitalformer, som kulturell og sosial kapital (Bourdieu 1985) er en viktig faktor i møte med byråkratiet. Lund trekker blant annet frem hvordan noen mennesker fra en høyere klasse kan oppnå fortgang i søknadsprosessen på the Civil Registry of Cuzco, utfra hvem man kjenner og hvordan man oppfører seg (habitus) (Lund 2001: 10-11). Nå var jeg ikke til stede gjennom prosessene med myndighetene for å få rettet på fødselspapirene til Victoria, men som en småbruksfamilie som bor i en avsidesliggende landsby, er jeg overbevist om at også kulturelle og sosiale relasjoner har noe å si for fortgangen i søknadsprosessen. Bare den fysiske distansen med å dra inn til provinshovedstaden gjør at prosessen kan bli tidkrevende.

Eirin

Jeg kom i kontakt med Eirin gjennom Alice og Jacky. I fire dager var jeg og kjæresten min sammen med Eirin i fjellandsbyen hun bodde i. Under denne tiden fikk jeg gjort et formelt intervju, der bare jeg og Eirin pratet sammen i to timer, og flere uformelle samtaler, også sammen med Eirins familie, hvor jeg kunne følge opp spørsmål jeg lurte på. Eirins historie bekrefter mye av de byråkratiske og juridiske konfliktområdene mange au pairer kan ha i møte med norske myndigheter og familier.

Jeg møtte Eirin på en kafé i byens mest naturlige møtepunkt, det lokale SM-Mall. Tilbake i 2009 jobbet Eirin for familien i en liten kiosk de eide. Søsteren, som alt jobbet i Danmark som au pair, hadde funnet en vertskapsfamilie til henne. For Eirin, som da var 19 år, gikk prosessen fra hun fikk dansk vertskapsfamilie til hun ble nødt til å dra fra Filippinene veldig fort. Hun forklarte at det hele opplevdes som veldig kaotisk og at hun ikke fikk sagt ordentlig adjø til familien før hun satt på flyet. Hun husker også hvordan hun ikke hadde

kontroll på situasjonen, var usikker på hvor lenge hun kom til å bli borte fra familien og om hun i det hele tatt kom til å se dem igjen. Hun forteller at hun i forkant ikke hadde gjort seg opp noen store tanker rundt migrasjon. Den lille tiden hun hadde til å reflektere over motivasjon gikk dermed mest til å tenke på praktiske oppgaver. Eirin forklarte at hun gråt mye på flyet fra Filippinene til Danmark, og at det hele var en vanskelig opplevelse. Vel fremme på Kastrup var det første som møtte Eirin den bitende kulden. Det var midt i februar og Eirin hadde på seg sandaler, t-skjorte og shorts. Familien, som tidligere hadde hatt filippinsk au pair, møtte Eirin på Kastrup med dunjakke, noe som gjorde inntrykk på henne. I den danske familien var det fire barn, mor og far. Hun hadde mest kontakt med moren, og det var hennes «ordrer hun fulgte». Pappaen mumlet mye, men kunne bli sur og rope dersom han ikke fikk det som han ville. Eirin trekker frem en episode da hun hadde laget feil matpakke til faren.

«Jeg sto opp klokken 06.00 hver dag før familien våknet for å gjøre klar morgenmad og matpakker til familien. Til matpakken skulle alle ha forskjellig mat. Tvillingene Nicholas og Thomas ville helst ha leverpostei, mens de yngre guttene helst ville ha nugatti. Moren, Gerd ville ha salat og pappaen Klaus ville ha salami. En morgen fikk Klaus en av barna sine matpakker med nugatti. Det var i tillegg mye mindre mat enn det Klaus pleide å ha. Han ble fryktelig sint og ropte at jeg var dum og spurte meg om jeg trodde det var nok mat for en voksen mann».

Selv om Eirin kom godt overens med familien, var det alltid et skille mellom dem. For Eirin sin del følte hun ikke at hun kunne si fra til familien at hun syntes situasjoner som dette var skremmende med frykt for å bli sendt ut av landet: «Når man er så heldig å få jobbe i et annet land, er man redd for å si fra om ting. Det går over». Situasjonen over kan også være talende for den dobbeltrollen filippinske au pairer har til sine vertskapsfamilier, fra den omsorgen Eirin ble møtt med på Kastrup, til den rollen man har daglig i hjemmet med å stå opp før familien og få kjeft for matpakken som er laget feil.

Etter to år i Danmark drar Eirin videre til Norge. Hun fikk kontakt med en familie som bodde i Drammen på greataupair.com. Siden er trolig den største formidlings siden for au pairer, spesielt fra Filippinene. Den 30.04.16 var det 12 893 filippinere som var registrert på siden under kategorien au pairer som søker familie. På siden kan man filtrere med kategorier for ønsket au pair, som hvilken religion man foretrekker, om man har vil ha en fulltid- eller

deltidsansatt, om man vil ha en som kan svømme, og hvilket kjønn man foretrekker. Den 30.04.16 var det også 2 773 filippinske au pairkandidater som spesifiserte at de ønsker å jobbe for en norsk vertskapsfamilie.

Eirin fortalte at forpliktelsene og hvordan de så på au pair-ordningen i Norge var radikalt annerledes enn i Danmark. Det gjaldt både holdningen til det å ha au pair, og de økonomiske rammevilkårene. Etter fire uker hos familien i Drammen, gikk vertskapsfaren og vertskapsmoren fra hverandre. For Eirin ble dette åpenbart en turbulent situasjon med flytting, endrede rutiner for arbeidet og det at hun måtte leve i en konfliktfylt husstand. Går vi til det juridiske i au pair-ordningen, er det ikke i seg selv noe problem at det bare er en vertskapsforelder i vertskapsfamilien, men for Eirin sin del var dette en betydelig endring av den opprinnelige kontrakten hun inngikk med begge partene i vertskapsfamilien. Hun kunne dermed alt etter en måned brutt kontrakten med familien. Eirin, som ikke selv var klar over sine egne rettigheter og plikter, fortsatte i familien, nå med familiens vertskapsmor og hennes to tvillingsønner. Tvillingene, som på det tidspunktet var syv år gamle, trodde at Eirin var grunnen til separasjonen mellom foreldrene. De avviste og nektet å ta imot mat og omsorg fra Eirin. Siden tvillingene ikke kunne engelsk, opplevde Eirin et stort behov for å forklare at det ikke var hennes feil at foreldrene ble separert. Eirin prøvde også å få vertskapsforeldrene til å forklare tvillingene at det ikke var hennes feil, men enten gikk det ikke inn hos barna, eller så tok foreldrene seg aldri tid til det. Eirin mener selv at det var det siste, og at hun i ukene etter bruddet hadde liten kontroll over egen situasjon og hva som ville skje med henne i Norge. Dette ble forsterket av at vertskapsfamilien aldri tok seg tid til å forklare hva som ville skje med Eirin

Eirin fortsatte å bo hos vertskapsmoren, mens barna var annenhver uke hos moren og faren. Vertskapsmoren startet samtidig å klage på endret familieøkonomi og at hun ikke lenger kunne betale Eirin hele beløpet hun hadde krav på, blant annet siden ungene nå var der 50 % av tiden og siden moren ikke lenger kunne dele på utgiftene knyttet til det å ha en au pair. Som bosatt hos en arbeidsgiver som ønsket en reforhandling av kontrakten opplevde Eirin et stort press, og siden hun selv var usikker på sine egne rettigheter var hun usikker på om et avslag ville bety at hun selv ville bli sendt hjem til Filippinene. Eirin forteller at hun selv fant situasjonen vanskelig på grunn av at hun hele tiden ble gjort oppmerksom på hva hun selv kostet, og at hun først og fremst var en ansatt. Hun ble blant annet gjort oppmerksom på hvor mye hun spiste og hvilke husholdningsartikler hun brukte.

«Moren pleide å si til meg ‘vet du hvor mye det pålegget koster?’ og ‘ikke sett på for mye varme, du vet at det er jeg som betaler for deg?’. Noen ganger fikk jeg annen mat, mindre mat eller ikke noe mat i det hele tatt. Det var alltid verst når tvillingene ikke var hjemme».

I Norge har au pairer krav på en minstesats på 5400 kroner før skatt. I tillegg skal feriepenger og penger til norskurs og flyreise hjem dekkes av vertskapsfamilien. Det er ikke åpent for forhandlinger, og familier som betaler ut mindre lønn enn minstesatsen kan risikere karantene⁴ mot å ha au pair, miste retten til å ha au pair fullstendig og i verstefall risikere straffeforfølgelse. Vertskapsfamiliene skal heller ikke gi annen mat til au pairen enn det resten av familien får.

Vertskapsmoren satte ikke ned lønnen til et nivå under minstelønnen. Istedenfor presset hun Eirin til å vaske naboers hus i de ukene tvillingene ikke var hjemme. Dette gikk ut på å vaske vinduer, gulv, rydde og tørke støv. Eirin fikk aldri noe ekstra betaling for dette, og trodde at moren selv tok betaling fra naboene for arbeidet hun gjorde. Etter noen måneder startet Eirin også å jobbe i morens frisørsalong. Arbeidet gikk hovedsakelig ut på å vaske lokalet og fjerne hår mellom kundene. Heller ikke her fikk Eirin noe ekstra betalt

I standardkontrakten fra UDI (UDI 2016c), som alle familier med au pairer må følge, står det at «au pairen skal være en del av familien, og skal ikke være en hushjelp». Videre presiserer kontrakten at ordningen innebærer lett husarbeid, som defineres som «pass og stell av barn, tilsyn med kjæledyr osv.» (UDI 2016c: 5). Selv om definisjonen på lett husarbeid kan være upresis, og UDI ikke har noen detaljert oversikt over hva som kan kategoriseres som lett husarbeid, faller arbeidsoppgaver som man normalt ville satt en hushjelp til å gjøre utenfor. Når det gjelder arbeid i andres hjem er imidlertid UDI krystallklare. I standardkontrakten står det at «Arbeid for andre arbeidsgivere eller personer (lønnet eller ulønnet) vil være ulovlig, både for au pairen og for dem som får arbeidet utført» (UDI 2016c: 5). Den er også klar på at arbeid utenfor hjemmet ikke skal forekomme. Dette betyr at både Eirin, vertskapsmoren og naboene som fikk huset sitt vasket har brutt loven. Vertskapsmoren har trolig også profitert på det ulovlige arbeidet og unndratt skatt som følge av det. Standardkontrakten regulerer også antall timer au pairen kan jobbe, og setter rammen til normalt ikke mer enn fem pr. dag, en fridag i uken hvor au pairen har fri i 24 timer og en ettermiddag i uken au pairen har helt fri. Arbeidsuken skal ikke være mer enn 30. timer i uken

⁴ Mars 2016 vurderte UDI å gi 45 vertskapsfamilier karantenetid (Dagbladet 2016)

og au paires har rett på 25 feriedager i året som går utover fridagene som alt er regulert. (UDI 2016c: 6).

Som en naturlig konsekvens av den prekære situasjonen Eirin nå sto oppe i, med mye arbeid, lite mat og en familie hun ikke følte seg velkommen i, ville hun komme seg bort. Hun hadde en filippinsk venn som jobbet som au pair i Lier som hjalp henne med å finne en ny familie gjennom kontakter. Venninnen hjalp også til med det praktiske rundt å komme seg bort fra familien. Eirin endte med å rømme fra familien. Eirin sa ikke fra til vertskapsmoren, myndighetene eller au pairsenteret i Oslo at hun ville avslutte kontrakten og bytte familie. Dette kan ha fått betydelige konsekvenser for Eirin, som jeg skal komme tilbake til senere

Den nye vertskapsfamilien bodde i Oslo og besto av mor og far, som jobbet mye utenlands, og en datter. Det var en stor lettelse for Eirin å komme til den nye familie, selv om hun fortsatt følte at hun ble behandlet som en nanny og en hushjelp. Eirin hadde blitt fortalt av andre au pairer at ordningen egentlig skulle være en kulturutveksling og hun hadde opparbeidet seg en forventning om at ting ville bli radikalt annerledes så fort hun fikk ny familie. Endrede forventninger og realiteter er noe jeg finner hos mange av mine informanter. På mange måter er det forståelig ettersom de filippinske au pairene sitt utgangspunkt er den migrasjonen man gjør til andre land som Saudi-Arabia, Kuwait eller Dubai. Dette utgjør den vanligste migrasjonsruten for filippinske jenter, og er en stor del av filippinenes økonomi og industri. Jeg går nærmere inn på dette i neste kapittel. Denne migrasjonsruten er for jobb, og står i stor kontrast til den kulturutvekslingen au pairordningen skal være. Mange av mine informanter forventer at ordningen er lik som jobbmigrasjonen til Midtøsten, men får fortalt av andre au pairer i Norge, av myndighetene og av organisasjoner, at ordningen er kulturutveksling med «lett husarbeid». Når man så kommer hjem til familier som kan ha en forventning om billig arbeidskraft, blir bildet av deres egen rolle som au pair tvetydig og forvirrende. De fleste av mine informanter, inklusiv Eirin, godtok langt på vei at man kunne bli behandlet som en hushjelp siden det var det de forventet, men at de etter å ha hørt med andre filippinske au pairer forsto at de ble utnyttet. For å dra parallellen tilbake til den omsorgsfulle familien som gir kjærlighet med den ene hånda og kommandoer med den andre, kan man si at man i mange tilfeller har en omsorgsfull og snill stat som definerer ordningen som kulturutveksling, mens man har familier som ordningen som en kanal for hjemmehjelp. Dette skaper en dualitet i hva ordningen er for de filippinske jentene.

Dattera i den nye familien viste seg å være et stort problem for Eirin. Hun var bare fire år gammel, men var ekstremt utagerende. Det var flere episoder der datteren slår, sparker og

spytter på Eirin. Selv om Eirin selv ikke får informasjon om noen diagnoser, er hun klar til meg når hun sier at barnet hadde store atferdsproblemer. Hun blir i praksis støttekontakt for barnet og bruker mesteparten av tiden på å fotfølge henne. Når Eirin prøver å spørre foreldrene om barnet, eller prøver å få dem til å ta over i perioder blir hun ignorert. Foreldrene har i tillegg jobber som gjør at de ofte er utenbys. Dette gjør at Eirin blir eneste voksenpersonen med barnet, ofte dager i strekk

Jeg kan ikke vite med sikkerhet hvorvidt Eirin ble satt alene et barn med atferdsproblemer, men går vi tilbake til standardkontrakten til UDI heter det at «Au paires kan ikke ha som oppgave å pleie en av vertsforeldrene eller barn med spesielle behov.» (UDI 2016c: 5). Den spesifiserer også at man ikke skal være aleneforsørger for barnet, og at en au pair ikke er det samme som dagmamma

Eirin ble hos familien i syv måneder, til en dag hvor barnet til familien slo Eirin med en stokk i hodet. Eirin hadde forklart at dette bare var en av en rekke hendelser som gjorde at hun ønsket å forlate familien. Dessuten hadde hun allerede forlatt en familie, og tenkte at det ville bli enkelt den neste gangen også.

Den tredje familien Eirin jobbet for i Norge fikk hun også kontakt med gjennom greataupair.com. I denne familien var vertskapsmoren fra Bulgaria og faren fra Ungarn. Moren var hjemmeværende, mens faren jobbet i oljen. De hadde tre unger og bodde i et finere strøk i Osloområdet. Eirin merket imidlertid at det var noe som ikke helt stemte med kontrakt og lønn. Hos sine tidligere vertskapsfamilier hadde hun fått 4100 i måneden, som var minstekravet til lønn, mens hun fikk 3000 av sin nye familie. Eirin valgte ikke å klage på dette, da hun ikke hadde lenge igjen før hun skulle tilbake til Filippinene. Kontrakten var også annerledes enn den kontrakten hun tidligere hadde undertegnet hos de andre norske familiene

Etter cirka to år i Norge dro Eirin tilbake til Filippinene. Hos sin siste familie fikk hun ikke dekket flyreise hjem, som au paires har krav på, og ble nødt til å betale av egen lomme. Da Eirin møtte opp på flyplassen og skal sjekke ut av Norge, fikk hun beskjed om at hun hadde brutt utlendingsloven, og at hun har oppholdt seg ulovlig i Norge. Verken Eirin eller jeg har noen formening om nøyaktig når hun kan ha brutt vilkårene for schengenvissumet sitt, men det er en rekke mulige forklaringer. Den mest nærliggende er at hun brøt utlendingsloven da hun flyktet fra sin første vertskapsfamilie i Norge. Som au pair har man plikt å melde fra til UDI når man bryter kontrakten med vertskapsfamilien. Eirin har forklart at hun verken gjorde det når hun forlot den første eller den andre familien i Norge. En annen mulig forklaring er at den siste familien ikke har registrert Eirin som au pair. Som nevnt, ble hun betalt under

minstesummen av hva au pairer skal ha i lommepenger, og kontrakten var også noe annerledes enn hos de to andre familiene. Den siste familien var som nevnt ikke norske, og de har da heller ikke rett til å ansette en au pair, siden formålet med avtalen er kulturutveksling og norskopplæring

Da Eirin stod på Gardermoen tenkte hun ikke så mye over konsekvensene av at hun hadde oppholdt seg ulovlig i Norge. Senere har hun fått vite at det betyr at hun har fått et toårig innreiseforbud til Schengenlandene. Hun fikk også en anmerkning for brudd på utlendingsloven, som blant annet betyr at hun ikke kan jobbe i USA og at hun har ti års karantene for å jobbe i Canada. Det siste er kanskje det mest alvorlige for Eirin. Siden store deler av befolkningen på Filippinene jobber som migranter i andre land, oppstår det også geografiske forskjeller i hvilke land det er lettere å komme seg til for de ulike regionene på Filippinene. Dette er naturlig med tanke på at mange av migrasjonsarbeiderne rekrutteres fra lokalmiljøet. Et eksempel på dette er hvordan migrasjon til Norge og Danmark gjennom au pairordningen i stort omfang rekrutteres fra det geografiske området Iloilo i Visayas. Anslag fra den norske ambassaden i Manila, som førstegangsregistrerer au pairer, viser at rundt 70 % kommer fra denne regionen. Et annet eksempel er hvordan filippinere bosatt rundt de gamle amerikanske militærbasene har en migrasjonsrute som ofte kan gå til sin tidligere koloniherre. I regionen der Eirin kommer fra er det etablert migrasjonsruter til Canada, som blant annet er institusjonalisert gjennom utdanning. Flere av utdanningsinstitusjonene retter seg inn mot utdanning som kan brukes til migrasjon til Canada. Eirin går nå på en av skolene som retter seg inn mot migrasjon innen helsearbeid, barnepass og eldreomsorg. Som en følge av Schengenbruddet har Eirin karantene som hindrer henne innreise i Canada på 10 år.

Selv om jussen og byråkratiet kan være et stort hinder for mange som kommer som au pair, kan lovverket også gi uventede muligheter for mange en del av dem. Schengen-avtalen er en ettertraktet mulighet så lenge man er inne i Schengenområdet, både for au pairer som kan dra fritt innen Europa som turister, og som mulighet til å jobbe i land med mindre kontroll enn Norge etter at au pair-kontrakten har gått ut. Alice brukte Schengen-avtalen aktivt for å dra til Spania for å jobbe som ulovlig hushjelp etter at kontrakten i Norge hadde gått ut. En annen informant har dratt til Italia for å gjøre det samme.

En annen måte å bruke det eksisterende lovverket til å utsette hjemreisen er gjennom skolegang. Frem til 2012 kunne internasjonale studenter som skulle studere i Norge søke om studieopphold dersom de kunne vise til at de hadde penger tilsvarende 100.000 i depositum i en bank. Dette førte til at spesielt au pairer og andre fra Filippinene laget egne ordninger med

banker som viste at de hadde mer penger enn de i realiteten hadde. Etter endringen i 2012 må internasjonale studenter ha pengene i en norsk bank. Dette har redusert antallet studenter som ikke har de økonomiske forutsetningene, men man kan fortsatt skaffe seg depositumet uten at man i realiteten har pengene. Flere informanter, både på Filippinene og i Norge har uttrykt at det er vanlig at man låner penger lokalt på Filippinene, med høy rente, for så å putte det på en norsk depositumskonto for å kunne studere etter at au pairordningen er avsluttet. Mathilde avsluttet au pairkontrakten sommeren 2015. Istedenfor å dra tilbake til Filippinene, startet hun skolegang på en norsk bibelskole. Mathilde er selv medlem av Jehovas vitner, så overraskelsen var stor da jeg fikk høre at hun skulle starte på en bibelskole innen en annen religion. Hun begrunnet dette med at det var et rent praktisk spørsmål, og at hun bare startet der siden skoleavgiften var lav og siden de har åpent inntak. På spørsmål om boforhold under studiene forklarte Mathilde at hun vil fortsette å bo hos familien. Hun vil fortsette å gjøre lettere husarbeid, men vil ikke få like mye lommepenger som da hun var au pair. Den samme typen avtale med sin tidligere vertskapsfamilie har også flere andre filippinske au pairer. En informant kunne fortelle at klassen bestod av 80 filippinere som tidligere har vært au pair, og 10-15 andre som kom fra afrikanske land. Selv om det er et tegn på at forholdet mellom vertskapsfamilier og au pairen er godt når au pairen får fortsette å bo hos familien, er ikke den nye statusen videre uproblematisk. Som vi har sett har man en rekke rettigheter som au pair. Disse rettighetene bortfaller sammen med kontrakten, selv om man fortsetter å bo hos vertskapsfamilien, gjør den samme jobben og får den samme lønnen. Au pairordningen er definert som arbeid både av JURK (Løvdal 2012) og Cecilie Øien (2009). Det gjelder også for norske myndigheter, som bruker ord som arbeid, ferie og oppsigelse for å beskrive forholdet mellom vertskapsfamilien og au pairen i standardkontrakten. Tendensen til at filippinske au pairer fortsetter å bo hos vertskapsfamilien etter avslutta kontrakt er med på å viske ut det lille av skillet mellom arbeid og utveksling som ligger i forholdet. Det kan bidra til en svært prekær situasjon for au pairen, som gjør seg helt avhengig av familien for å fortsette å bo i Norge. Når au pairer får innvilget au pair-visum til Norge må de også gå igjennom en returvurdering hos UDI. UDI må finne det sannsynlig at au pairen faktisk reiser hjem igjen etter au pair-perioden, og ikke har planer om å bosette seg her. Informantene jeg har pratet med som fortsetter å bli i Norge, men nå som studenter, sier selv at de ikke gjør det for skolegang, men for å utsette hjemreisen. Før de starter på skole må de gjennom den samme returvurderingen hos UDI. Juridisk kan vertskapsfamilien også være på tynn is. Grensene for hva som er svart arbeid for tjenestene au pairen fortsetter å gjøre, og hva som er en snill

familie som ønsker å bistå en jente fra tredje verden med utdanning i Norge, er mildt sagt utydelige. Det ligger også vesentlig mer makt hos vertskapsfamiliene i et sånt forhold. Under au pair-ordningen søker vertskapsfamilien etter en au pair, og au pairen søker etter en vertskapsfamilie. Når au pairen fortsetter å bo hos familien etter at kontrakten har gått ut, utløper også dette gjensidige forholdet. Au pairen blir stående som avhengig av familien for å ha et sted å bo, mens de har 100 920 kroner (for 2015) i en norsk depositumskonto

Både eksemplene med migrasjon til andre Schengenland og skolegang i Norge kan sies å motbevise antagelsen av den naive au pairen som blir utsatt for byråkratisk makt i møte med Norge. Både Schengen-avtalen og reglene for skolegang i Norge krever betydelig kunnskap og avveining av lovverket og innsyn i søknader og prosesser i Norge og Europa. I disse vurderingene ligger også tydelige strategiske avveininger av ulike migrasjonsruter, og hva de innebærer økonomisk og i risiko. For au pairene Mathilde og Alice var au pairordningen aldri endestoppet, men starten på et mulig liv i Norge og Europa. De strategiske vurderingene til Mathilde gikk på økonomisk art, ettersom skolepenger og depositum for å studere er dyrt, mens Alice gjorde sine vurderinger av om det er verdt å jobbe som ulovlig innvandrer i Spania for en potensiell mulighet til å få permanent arbeidstillatelse.

Foto: forfatter. Au pairen Jacky. Februar 2015

Familie, penger og gaveutveksling

En stor del av drivkraften og motivasjonen for at filippinske jenter jobber som au pair er pengene som er involvert. Alle jeg har pratet med sender hele, eller store deler av summen til familie hjemme på Filippinene. Det ble klart alt første dag i feltarbeidet at pengeoverføringer og gaveutveksling var en sentral ramme for ordningen i det filippinske miljøet. Hvordan disse pengene og gavene brukes på Filippinene er imidlertid forskjellig fra familie og au pair. Pengene som sendes kan kategoriseres inn i tre ulike grupper; penger som brukes på reinvestering i familie, penger som brukes på utdanning for søsken og seg selv, og penger som brukes på nedbetaling av lån. Disse bruksformene for pengene går i helhet på investering. I introduksjonen til *Money & the morality of Exchange* (1989) setter Jonathan Parry og Maurice Block opp dikotomien at totalt kommodifiserte og dekommodifiserte verdensanskuelser påvirker den kulturelle overbygningen i samfunnet. Blant de filippinske au parene var det helt naturlig å si ting som «jeg investerer i lillebroren min», «jeg gjør dette for businessen hjemme» og «jeg må se på karrieremulighetene mine innen au pairordningen».

I den første familien jeg bodde hos hadde familien investert pengene i au pairordningen i et stykke land utenfor byen for å ha griser. Faren i familien var sjømann og ventet mellom oppdrag, og moren i familien jobbet på det lokale markedet med å selge svinekjøtt. Datteren, Alice, hadde sendt det meste av pengene hun tjente og administrerte det meste av investeringene fra Norge. Hun hadde en klar plan for at investeringene, også det som gikk til utdanning av brødrene:

«Når brødrene mine får seg en utdanning er de også en sikkerhet for meg. Jeg kan vite at pengene jeg bruker på grisefarmen og familiehuset er i tryggere hender dersom de også har en stødig økonomi».

Angående selve au pair-ordningen hadde Alice en klar oppfatning av hvilke muligheter den ga henne. Før hun startet som au pair hadde hun selv betalt en større sum for å gå på en au pairskole for å lære hvordan man lettere kan finne seg vertskapsfamilie og gjøre arbeid i huset.

Desember 2014 falt den norske krona dramatisk opp mot andre valutaer, som filippinske peso. Dette påvirket også de filippinske au parene, som fikk en stor nedgang i inntjeningen på ordningen. På de første søndagskafeene jeg var på i starten av 2015 ble dette naturlig nok også et tema, og flere au pairer vurderte lønnsomheten i ordningen, og ulike

løsninger på situasjonen, som å vente med utsendelse av penger til kronen eventuelt gikk opp igjen. De siste årene har det vært noe nedgang i au pairer til Norge, selv om det ligger stabilt over den store økningen som var fra 2004-2009. Selv om ikke nedgangen er stor, kan man spørre seg om nedgangen det siste året har en sammenheng med kronefallet i Norge. Flere av au pairene mente selv rundt juletider at de kunne tjene like mye på call-sentre som på au pair-ordningen når kronekursen var så lav. Tatt i betraktning den store pågangen av annonser på greataupair.com, kan det tyde på at det er etterspørselen, altså vertskapsfamiliene, og ikke tilbudet som har sunket de siste årene.

It's More Fun In The Philippines

Ved siden av å være Filippinenes salgs-pitch for turister i utland og innland på reklamer, kataloger, youtube-videoer og billboards, er uttrykket 'It's More Fun In the Philippines' også en god inngang til å forstå landet, migrasjonen og au pairenes materielle situasjon. Flere informanter fortalte med en historie om hvor uttrykket kommer fra og hva det betyr for filippinere. Den handler om en vestlig turist som lander i Manila. Flyet var forsinket på grunn av en av mange supertyfoner som nettopp hadde herjet landet. Når turisten kommer ut av terminalen og spør om en taxi, kommer det en båt istedenfor en bil. De mange elvene i Manila-deltaet har gjort millionbyen til et ufrivillig Venezia. Det er da taxisjåføren, som sitter i båten, utbryter It's more fun in the Philippines.

Siden 2008 har det vært registrert syv kategori fem-tyfoner, også kalt supertyfoner, i Filippinene. Av disse har Yolanda i 2013 vært den desidert mest ødeleggende, både i menneskeliv og infrastruktur. For filippinere flest er frykten for tyfonenes ødeleggelser iboende både i faktiske raserte hjem og liv, og i minnene om herjingene. Eldstedatteren i familien Rivera, Jane, forklarte hvordan supertyfonen Mike i 1990 hadde ødelagt bambushjemmet og hvordan de ble nødt til å starte helt på nytt:

«Meg, min to år gamle søster Mathilde og mamma som var gravid med Victoria (den yngste søsteren) holdt rundt hverandre inne i huset. Pappa var ute med tauverk for å prøve å binde huset fast til trær så det ikke skulle falle sammen. Jeg husker at jeg og Mathilde gråt mye mens mamma prøvde å trøste oss. Det var mørkt og tyfonen var så sterk at jeg var redd vi skulle fly av gårde med huset. Til slutt ble pappa nødt til å gi opp, og vi flyktet gjennom natten til en nabo som hadde betonghus».

Huset til familien Rivera gikk tapt, sammen med infrastruktur i barangayet og i regionen. Moren forklarte at tiden i etterkant var forbundet med sult, sykdommer og en fremtid som var usikker og utsatt. For familien Rivera ble løsningen på naturens uforutsigbare herjinger en uforutsigbar jobb som au pair i Norge.

I to uker bodde jeg hos familien i en liten landsby to timer unna Iloilo City. Området ble beskrevet som au pair-hovedstaden, både av filippinere jeg hadde pratet med i Oslo og av ambassaden i Manila som hadde anbefalt meg å dra dit på grunn av den høye konsentrasjonen av au pairer fra området. Jeg kom opprinnelig i kontakt med familien gjennom au pairen Sarah, som på det tidspunktet fortsatt jobbet i Norge, og jeg hadde ikke pratet med familien før jeg flyttet inn. Huset lå ti minutter unna landsbyen i et lokalt barangay med rundt 15 andre husstander. Pappaen jobbet med å plukke kokosnøtter på et mål land nærmest huset. Området var eid av en landeier som tok 50 % av avkastningen på kokosnøttproduksjonen, innenfor 'prenda' system (Andam 2013: 239).

Landpolitikk har dype historiske røtter i Filippinene, og de pågående forsøkene på landreformer har vært i konflikt med landets oligarker (Anderson 1988). Corazon Aquino, moren til sittende president Benigno Aquino III, ble symbolet på det nye Filippinene etter Marcos-perioden (Anderson 1988: 25). Med lovnader om en jordreform for fordeling av jord til landets fattige satte Aquino ned et 'uavhengig' utvalg i 1987 som skulle utforme den nye reformen, men 17 av de 21 i komiteen var selv store landeiere (Anderson 1988:28). Det samme var Corazon Aquino, som gjennom familien selv satt med 7000 hektar land i Hecienda Luisita i Tarlac (Anderson 1988: 16-17). Formålet med reformen var blant annet å gjøre jordbruksarbeidere til selvstendige bønder (Adam 2013: 232), men den førte til at rikdom ble overført fra private landeiere til lån hos bøndene som måtte kjøpe landområder. Bankene var eid av en finansiell elite, som også gjorde at makt ble flyttet landeiereliten til finanseliten (Adam 2013: 235).

I Jeroen Adam sin etnografiske studie av kokosnøttproduserende bønder i Davao Oriental mellom 2010 og 2012 (Adam 2013: 233) estimeres lønnsomheten som:

«It is generally estimated that on 1 ha of coconut land, there is an absolute maximum output of roughly 2400 coconuts, resulting in about 600 kg of copra every three months. At the time of research, the price of copra varied between 35 Php and 48 Php for 1 kg. This implies that an individual farmer in this period, possessing 1 ha of coconut land,

gained between 21 000 Php (\$488) and 28 800 Php (\$ 670) every three months» (Adam 2013:237)

Med denne produksjonen er det akkurat nok for et gjennomsnittlig hushold å fysisk overleve (Adam 2013: 237). Det er bare en liten gruppe av eldre bønder som gjennom utenlandske pengeoverføringer klarer å opprettholde en produksjon (Adam 2013: 233), og da spesielt for de bøndene som hadde voksne barn som ikke sto for noen utgift og som enten jobbet som migranter i Manila eller utenlands (Adam 2013: 238). Dette har mange likhetstrekk med familien Rivera, som også selv jobbet på ett hektar land og som var avhengig av inntjeningen fra migrasjonsarbeid, først fra moren og så fra datteren Mathilde, og i fremtiden av datteren Victoria.

Moren i familien jobbet med å lage kokosolje, småkaker og kokosmelk, som hun solgte på det lokale markedet. Storesøsterens ektemann, som også var en del av husstanden, hadde tidligere jobbet som au pair i Danmark, men jobbet nå på et call-senter i Iloilo City. Den mellomste søsteren jobbet som au pair i Norge, og den yngste datteren fikk tildelt vertskapsfamilie av et byrå mens jeg var der. På mange måter er denne familien typisk for mine informanter. Både mor og far jobber med huslige gjøremål som ikke nødvendigvis genererte de store summene. Søsterens mann, som jobbet på et call-senter, representerte også den nest største industrien i landet, etter migrasjon. Selv om man på et call-sentrene tjener over snittet av befolkningen, og kan regne med en lønn som ligger på mellom 14.000-25.000 pesos (2800-5500 kroner) i måneden, så er det fortsatt inntjeningen Mathilde gjorde som au pair som skapte trygghet og investeringer i familieøkonomien. For familien sørget pengene fra ordningen for at familien kunne flytte ut av bambushuset og inn i et nytt betonghus. Det å kunne gå over til betonghus ga familien en sikkerhet. Au pair-ordningen sikret også en reinvestering i familieøkonomien ved at man brukte pengeoverføringer til å finne en vertskapsfamilie til den yngste datteren, Victoria. Overføringene finansierte de juridiske utgiftene med fødselspapirene hennes. Historien til familien Rivera svarer langt på vei på spørsmålet hvorfor jobber filippinske jenter som au pairer for norske familier.

Selv om au pairene jeg pratet med i Norge og filippinerne brukte uttrykket 'It's more fun in the Philippines' humoristisk og selvironisk ovenfor landet og folket, så ble uttrykket også brukt som en påminnelse om hvor man kommer fra og hvor man skal. Alice brukte ofte dette uttrykket når hun var med venner og familie. For henne, som med andre au pairene jeg pratet med i Norge og på Filippinene, var målet om investeringer i familieøkonomien en

fremtidsinvestering for når man kanskje kom tilbake, selv om man siktet på målet om å bli i Norge og Europa.

Gaveutveksling og eiendomsrett

Som med Alice og med Mathilde gikk pengene fra au pairordningen på ulike måter inn i familieøkonomien, men på ulike måter var det også deres penger og deres investeringer. Det var Alice sin grisegård og Mathilde sitt nye betonghus. Familien er dermed ikke en kollektiv produksjonsenhet, selv om det er familiene som enten bor i huset som Mathilde eier, eller driver grisegården som Alice eier.

Penger, men også hvor arbeidet gjøres, kan være en forklaring på dette, ettersom penger i sin form enkelt kan overføres fra et sted til et annet (Parry og Bloch 1989: 5), og dermed være avskåret fra den kollektive produksjonen:

«Not only is it claimed that money changes the way in which people think, and dissolves bonds between persons based on kinship and other ascriptive criteria, it also held to effect that separation between persons and things» (Parry og Bloch 1989: 5).

Samtidig var det ikke noe regnskap over hva de ulike familiene 'skyldte' Mathilde eller Alice. Forpliktelsen til å sende penger hjem er en reell forpliktelse, også for andre au pairer, og selv om man er avskåret fra familieproduksjonen, som å jobbe på jordet eller på grisegården, eller å lage småkaker til markedet, er man like fullt en del av den.

Hos familien Rivera viste Victoria i detalj hvor hun ønsket å bygge et nabohus til Mathildes hus. Det skulle bli Victoria sin investering, men samtidig skulle det være plass til Jane og Vince og døtrene deres, og moren og faren. Det var også snakk om å kjøpe landet som familien dyrket kokosnøtter på og utvide plantingen til også å gjelde matproduksjon.

I vår ideologi har gaven blitt konstruert som en antitese til markedsideologi (Parry og Bloch 1989: 9) og kanskje spesielt i marxistisk tradisjon blir denne antitesen brutt opp så fort man bytter ut penger med varer, som uskyldig, gjennomsiktig og ikke-utbytende (Parry og Bloch 1989: 9). Det kan dermed være noe fremmedgjørende med hele utvekslingen av penger, som ikke skjer med fysisk gaveutveksling. Samtidig er det mye følelsesarbeid som ligger i pengeoverføringene som Deirdre McKay påpeper i artikkelen *Sending Dollars Shows Feeling- Emotions en Economies in Filipino Migration* fra 2007. De fysiske pakkene som sendes fra migrantarbeidere til familiene, også kjent som Balikbayan-Boxes, fungerer som et

moralsk supplement til pengeoverføringene. Mens pengene overføres regelmessig, sendes pakkene med fraktskip, tar lang tid og overføres få ganger i året. Alice sendte ofte pakker med brukte klær fra vertskapsfamilien, suvenirer fra Norge eller forbruksvarer hjem til familien på Filippinene.

Mot slutten av feltarbeidet på Filippinene, når Alice alt hadde dratt tilbake til Norge, besøkte jeg familien en siste gang. Jeg hadde en avtale med moren at jeg skulle ta med meg noe fra henne til Alice. Jeg undret meg mye over hva moren ville sende med til datteren, ettersom det var klart at det ville bli flere år til de så hverandre igjen. Overraskelsen var stor da jeg fikk en stor pakke med tørrmelk. Både i Norge og Spania er det rimelig enkelt å få tak i tørrmelk, og prisforskjellen er ikke stor nok til at jeg anså det som noe stor besparelse. Når jeg omsider fikk levert den store pakken med tørrmelk til Alice måtte jeg også spørre om hvorfor dette var viktig, hvorpå hun svarte at hun var laktoseintolerant.

Gavepakkene som fysiske uttrykk for omsorg kan også bli overflødig. Eldstesøsteren i familien Rivera, Jane, mente dette om pakkene hun fikk av søsteren Mathilde:

«Vi får pakker av Mathilde en gang i halvåret og det inneholder alt mulig rart. Sist gang fikk vi masse sjampo. Hva skal vi med det? Dersom vi trenger sjampo kan vi bare kjøpe det selv. En annen gang sendte hun varme jakker. Har hun vært for lenge i Norge? Det er ingen som fryser her!»

Selv om Jane sa dette med humor, er det mye sant i det også. De samme forbruksvarene som man får i Norge er også lett tilgjengelige, og ofte billigere på Filippinene. Det er derfor en vanskelig oppgave for migrasjonsarbeidere å gi gaver som både viser omsorg, som er nødvendig og som fremhever sin nye moderne identitet. Tradisjonen med å sende Balikbayan-Boxes kan også sees på som en etterlevning av tidligere tider med migrasjon. Nå har au pairer som Mathilde mulighet til å ringe familien når som helst og se familien gjennom videosamtaler over internett, noe som kan gjøre pakkesendinger for å vise omsorg mer overflødig.

Under oppholdet hos familien Rivera dro jeg besøk hos en av naboene som også var au pair-familie. I denne familien var tre av fem døtre tilknyttet ordningen og to av dem jobbet i Norge som au pair da jeg var på besøk. Denne familien hadde klare grenser for hva som kom fra de forskjellige døtrene og fra hvilken au pair-periode det kom fra. Moren i familien kunne stolt vise frem den «danske» soffaen, eller den «nederlandske» tven, som den ene datteren

hadde spart opp til fra au pair-jobbing i Danmark og Nederland. Selve huset besto av en «norsk» vegg og et «dansk» tak. På den måten kan au pair-familien materialisere pengeoverføringer til objekter som tv, soffa, tak og vegger for å vise hvem som har gitt istedenfor at pengene går inn i en generell familieøkonomi.

Kirken- Flexibel liturgi

I artikkelen *Politics, Education, and Civic Participation: Catholic Charismatic Modernities in the Philippines* (2013), diskuterer Katharine L. Wiegele den nye karismatisk-katolske gruppen El Shaddai. Wiegeles omtaler gruppen som en undergruppe av den katolske kirken i landet, selv om den også bryter med en del av liturgien og politikken til den etablerte katolske kirken. I liturgien fokuserer El Shaddai på Prosperity theology, hvor hengivelse til gud vil kunne gi materiell og økonomisk fremgang. Budskapet til gruppen er at individuell tilgivelse, ikke strukturelle forandringer, er det som gir nasjonal utvikling (Wiegele 2013: 229). El Shaddai har ikke oppstått i et politisk og kulturelt vakuum, men må betraktes som en bevegelse innenfor en nyliberal spirituell logikk som synes å si at hensikten helliger middelet (Wiegele 2013: 229), og som er en religion som for det meste består av de urbane fattige og migrantarbeidere (Wiegele 2013: 222) hvor migrantarbeidere utgjør 30 % av menigheten (Wiegele 2013)

El Shaddai er den største av de nye karismatiske trossamfunnene på Filippinene, men er ikke det eneste. Wiegele peker på at de nye karismatiske trossamfunnene i pinsebevegelsene og rundt den katolske kirken, har sitt utspring i sosiale forhold i landet. Etter The Peoples Power Revolution i 1986, nedgangen i venstresideorganisasjonene og økt markedsliberalisme på Filippinene har landets fattige og migrantarbeiderne funnet religiøse fellesskap på siden av staten og politiske bevegelser (Wiegele 2013). Teologien til mange av de nye religiøse gruppene gir migrantarbeidere en ideologi som forsvarer at man forlater familie for å nå lykken i andre land.

Nye karismatiske kirker kan være med på å forklare en mer generell holdning til investering og drømmen om fremgang, også for au pairene.

Som jeg hintet til i innledningen er mange av au pairene jeg vært i kontakt med tilknyttet den katolske kirken, men mange tilhører også mindre trossamfunn, som også er karismatiske. Når Victoria dro fra Filippinene til Danmark møtte hun på dag tre opp i Rikets Sal i København. Dette var fire dager før hun registrerte seg hos myndighetene, og før hun møtte noen andre fra det filippinske miljøet i København. Før hun dro til Danmark hadde hun

alt kontaktet Jehovas Vitner i København, og sagt fra når hun ville komme. Naturlig nok var Victoria spent på sin nye tilværelse som au pair, men det at hun hadde en 'familie' i den danske menigheten gjorde det enklere.

Det gir mening at mange migrantarbeidere er tilknyttet en mindre sekt, en karismatisk religiøs gruppe eller andre mindre trossamfunn. Spørsmålet er kanskje om migrantarbeidere, som au pairer, søker mindre religiøse fellesskap bevisst og strategisk før man blir migrant, eller man blir migrant siden de mindre religiøse gruppene fungerer som døråpnere. Det siste kan være en forklaring på hvorfor det er så mange migranter som er knyttet til El Shaddei. Det første kan muligens passe på Victoria og familien Rivera sin situasjon. Det var moren i familien som først ble medlem av Jehovas Vitner etter at hun selv var migrantarbeider. De tre døtrene Victoria, Mathilde og Jane ble først med i Jehovas Vitner i voksen alder, og før de planla å bli au pairer. For de fire kvinnene i familien var ikke dette et strategisk valg, men kanskje var det en ubevisst strategi. Pappaen i familien var ikke medlem av Jehovas Vitne, og hadde heller aldri jobbet som migrantarbeider.

Selv om mindre religiøse trossamfunn kan gjøre det lettere å migrere siden de utgjør et internasjonalt felleskap man enkelt kan gå inn i, er det ofte en gjensidig forpliktelse i disse trossamfunnene. Mens au pairer som er tilknyttet den katolske kirken i Oslo kan gå inn og ut av gudstjenester uten å nødvendigvis ha noen forpliktelser, hadde Victoria alt fra første uke opprettet en forpliktelse om oppmøte i Rikets Sal to dager i uken og misjonering i Danmark. Svogeren til Victoria, Vince, som tilhørte en pinsemenighet, pendlet mellom Oslo og København siden man ikke hadde denne menigheten i Danmark. Forpliktelsene kan derfor være ressurskrevende.

Foto: forfatter. Kirke som er pyntet for fiesta. Mars 2015

3 Migrasjonsindustrien

At det nettopp er filippinere som migrerer til Norge gjennom au pair-ordningen er ikke tilfeldig, og har bakgrunn i landets historie og den filippinske statens målrettede migrasjonspolitik. I boken *Migrants for Export* (2010) argumenterer sosiologen Robyn Magalit Rodriguez for at den filippinske staten aktivt jobber for å promotere filippinske migranter som en eksportvare. Rodriguez trekker frem de historiske båndene til sin tidligere koloniherre, USA, som en av de viktigste årsakene til migrasjonen man ser i dag.

De spanske koloniherrere hadde lite interesse av Filippinene for storskala utbytting av landområder og folk, men brukt for det meste Manila som en handelsstasjon for den spanske flåten mellom Kina og Europa (Anderson 1988:5). Som en konsekvens av at det ikke tidligere hadde vært noen sentralmakt i Filippinene, var det heller ikke behov for mange spanske styrker for å ha kontroll over landet (Anderson 1988:5) og i 1898 overga Spania landet til USA (Anderson 1988: 9-10). Amerikanerne hadde langt større ambisjoner for sin nye koloni, blant annet om å inkludere landet i sitt tariffområdet gjennom the Payne-Aldrich Act i 1909 (Anderson 1988: 11). Migrasjonsboomen fra Filippinene til USA tok virkelig fart etter The Chinese Exclusion Act of 1882 og the Gentlemen's Agreement of 1907, som stoppet migrantarbeidere fra Kina og Japan etter press fra amerikanske fagforeninger (Rodriguez 2010:4). Siden Filippinene var under amerikansk kontroll, kunne filippinske migrantarbeider ta opp plassen til de kinesiske og japanske arbeiderne, for det meste innen jordbruk, jernbane og servicenæringen.

I 1930 var det mer enn 100.000 filippinere som arbeidet i USA (Rodriguez 2010:4), og som en følge av den store depresjonen sto Washington under økende press fra fagforeninger til å begrense filippinsk arbeidskraft og varer (Anderson 1988: 12). Dette resulterte i the Tydings-McDuffie Act of 1934, som satte en stopper for migrasjonen fra Filippinene (Rodriguez 2008:4)

Ettersom presset for økt selvstendighet i Filippinene økte på begynnelsen av 1900-tallet, startet USA noe Rodriguez kaller en godhjertet assimileringsspolitikk⁵ (Rodriguez 2010:4). Sentralt i den godhjerta assimileringen var programmet U.S Exchange Visitor

⁵ Benedict Anderson argumenterer for at de ekstra frihetene som ble gitt til Filippinene av USA først og fremst var for å konsolidere et oligarki i landet som kunne ta over mange av de koloniale oppgavene. Det ble gitt ekstra privilegier til kinesisk-filippinske familier, også kalt mestizos, gjennom kjøp av landområder og institusjonelle valgordninger (Anderson 1988: 10-13)

Program (EVP) som sørget for at tusenvis av unge jenter fikk sykepleierutdanning og jobb i USA (Rodriguez 2010: 6). Også på Filippinene startet utdanningsinstitusjoner alt på 1920 og 1930-tallet å etablere amerikaniserte sykepleierskoler, skreddersydd for senere migrasjonsarbeid i USA (Rodriguez 2010: 6). Selv om The Tydings-McDuffie Act of 1934 begrenset filippinsk migrasjon, var det fortsatt mulig for menn å jobbe under amerikanske marinefartøy, som også var starten på filippinsk dominans som sjømenn (Rodriguez 2010: 6).

Rodriguez argumenterer for at mange av de tidlige lovene og strukturene la mye av fundamentet for migrasjonen som skulle følge. Imidlertid er det ikke før Ferdinand Marcos i 1974, to år etter unntakstilstanden han innførte i landet, innførte the Presidential Decree 442, førte til nedsettelse av de tre statlige byråene, the Overseas Employment Development Board (OEDB), the Bureau of Employment Services (BES) og the National Seaman's Board (NSB) (Rodriguez 2010: 12). Etter denne loven ble staten brukt aktivt som en forhandler med andre stater for å få tilgang til nye arbeidsmarkeder, promotere migrasjon aktivt i befolkningen og institusjonalisere utdanninger rettet mot migrasjon. Norge og Filippinene har også inngått slike avtaler. Den første var i 2001, da norske og filippinske myndigheter forhandlet frem en arbeidsformidlings-avtale (Rodriguez 2008: 60 og POEA 2016: 11) spesielt rettet inn mot skipsfart hvor 35 000 (Den Filippinske Ambassaden: 2016) filippinere nå jobber på båter under norsk flagg. Den andre bilaterale avtalen ble undertegnet mellom Norge og Filippinene i 2010, og omhandlet au pair-ordningen (OECD 2014: 104).

Ettersom Marcos-regimet så at pengeoverføringer kunne brukes som sikkerhet for mer gjeld til IMF, ble migrasjonspolitikken ytterligere intensivert utover 70 og 80-tallet (Rodriguez 2010: 12) og i 1983 ble de statlige byråene som omhandlet migrasjon samlet til the Philippine Overseas Employment Administration (POEA) (Rodriguez: 14). Ettersom lånene vokste, ble myndighetene nødt til å finne flere metoder for å få inn penger fra fremmedarbeidere, som the Executive Order 857, som sørget for at alle pengeoverføringer måtte skje gjennom det filippinske banksystemet (Rodriguez 2010: 13).

POEA har ansvaret for markedsføringsarbeidet av filippinske arbeidere nasjonalt og globale. I en av brosjyrene til POEA er slagordet «Able Minds, Able Hands To Foreign Lands. The Filipino Worker» (Rodriguez 2010: xi). I en annen brosjyre som retter seg mot markedsføring av filippinske sykepleiere «Filipino nurses. Caring for the World» (Rodriguez 2010: 62). På Filippinene blir migrantarbeid promotert med «Migrant Heroes Week» (Rodriguez 2010: 75) og i 2000 annonserte president Joseph Estrada at året ble dedikert som «The year of Overseas Filipino Worker» (Rodriguez 2010: 75).

«Through rituals like the celebrations of Migrant Heroes Week or the Year of the Overseas Filipino Worker the state represents idealized notions of state-citizen relations and Philippine nationalism within the context of international migration» (Rodriguez 2010: 78).

Kritikere av denne politikken mener også at den hindret dannelsen av et nasjonalt liberalt borgerskap som kunne stå som en opposisjon til oligarkiet og Marcos, siden de alt hadde migrert (Anderson 1988:20). Mot midten av 80-tallet levde godt over en million filippinere utenfor landet (Anderson 1988:20). I 2013 hadde dette tallet steget til 10,2 millioner (CFO 2013:1).

Den største yrkesgruppen som migrerer er kategorien 'service worker' (Rodriguez 2008: 36). I denne kategorien finner vi dagmammaer, vaskehjelper og underholdere (entertainers/prostitusjon). Denne kategorien utgjorde i 2006 144 295 nye migranter, hvorav 128 160 var kvinner (Rodriguez 2010: 36). Denne gruppen er også den største i den største mottaksregionen, Midtøsten, med 393 654 nye migrantarbeidere i 2005 (Rodriguez 2010: 20). Saudi Arabia er det største mottakslandet for midlertidige migrantarbeidere fra Filippinene, som i 2013 utgjorde 948 038 (CFO 2013: 2). Det er kategoriene dagmamma og vaskehjelp som ligger nærmest arbeidsoppgavene til au pairer, og som det er naturlig å sammenligne seg med for mange filippinere. Jeg sier naturlig å sammenligne seg med, for migrasjonen som vaskehjelp eller barnepasser til Midtøsten er ikke det samme som migrasjonen til Norge gjennom au pair-ordningen. I migrasjonen fra Filippinene ligger det også sterke hierarkiske grenser for hvilke profesjon man migrerer under, og hvilke land man drar til (Schober 2016). Det å migrere til Saudi-Arabia som vaskehjelp er langt lettere på grunn av etterspørsel, men det fører også med seg en del sosial stigma på Filippinene og man har få rettigheter som migrant. I au pair-ordningen er derimot etterspørselen lav, mens rettigheter, drømmen om Europa og modernitet er sterk hos migrantene. Konkurransen blir dermed høy, og det samme gjelder statusen som følger med det å være au pair i Norden.

Nederst i hierarkiet

I en uke bodde jeg i Bagong Silang, som med sine 250 000 innbyggere er Filippinenes største barangay. Bagong Silang er del av den store slummen i utkanten av stor-Manila, og er regnet som svært fattig. Sammen med organisasjonen Migrante International dro jeg på husbesøk her for å samle data om den generelle migrasjonen fra Filippinene. Alle familiene jeg besøkte i

Bagong Silang hadde enten en datter eller en sønn som jobbet i Saudi-Arabia, eller hadde jobbet der selv.

Foto: forfatter. Medlemmer av Migrante International. Bagong Silang mars 2015.

Cindy var 39 år og bor sammen med sine to barn i et blikkhus med jordgulv. Mannen til Cindy døde noen år tidligere av kreft, og hun ble aleneforsørger for barna, selv om foreldrene hennes hjelper til. Hennes to søsken bodde begge i Canada, og Cindy jobbet flere år i Kuwait mens barna var unge og mannen fortsatt levde. Under den siste migrasjonsturen til Kuwait jobbet hun for en familie som behandlet henne svært dårlig. Hun hadde kommet til familien gjennom et byrå som både hun og familien hadde betalt penger til for at Cindy skulle få jobben. Familien Cindy jobbet for ga henne lite mat, og hun beskrev hvordan hun gikk ned fra 50 til 35 kilo mens hun jobbet for familien. Familien pleide også å låse Cindy inne på rommet, og krevde at hun alltid var hjemme. Byrået hadde et rykte på seg for å banke opp jenter som prøvde å flykte fra familier, og hun skyldte dem også penger. Etter to år fikk Cindy nok penger til å kjøpe seg fri fra byrået, som også hadde passet hennes. Cindy forklarte at da hun leverte pengene til agenten sa han at han ville drepe henne dersom han så henne igjen. Hjemme i Filippinene satt Cindy igjen med to år brukt i Kuwait, uten noen oppsparte penger. Allikevel fortalte Cindy meg at hun nylig hadde kontaktet et byrå igjen for å dra tilbake til den arabiske halvøy. Søsteren til Cindy hadde overtalt henne til å ikke dra, men byrået hadde

alt fått passet. Nå var Cindy igjen i en uheldig situasjon der byrået krevde løsepenger for passet.

Foto: forfatter. Shawn som demonstrerer utenfor utenriksdepartementet i Manila 2015.

En tilsvarende historie ble jeg fortalt på en aksjon, arrangert av Migrante International, utenfor utenriksdepartementet i Manila. Shawn hadde jobbet flere år for å få sin kone utlevert fra Saudi-Arabia og demonstrerte nå utenfor departementet for deres manglende innsats i å få henne utlevert. Shawn fortalte i et følelsesladd møte at han trodde kona var drept og at han visste at familien hun jobbet for hadde banket og misbrakte henne.

Forferdelige historier som dette er det mange av, men migrasjonshierarkiet gjelder også for land i Midtøsten. Onkelen til Jacky jobbet som elektriker i Saudi-Arabia. Selv om han savnet familien mye, og hatet den utholdelige varmen i Saudi-Arabia, var han også takknemlig for jobben og lønnen han kunne sende hjem til familien.

Tilbake til au pair-ordningen

Selv om feltarbeidet mitt hovedsakelig dreide seg om filippinere som ønsket å bli au pairer, eller som alt hadde vært det, var det umulig å overse den øvrige migrasjonen i landet. En av fire av migrantarbeiderne fra Filippinene i 2008 var mellom 25 og 29 år (Rodriguez 2010:

xii). Dette er den samme aldersgruppen som migrerer gjennom au pair-ordningen. En tredjedel av migrasjonen er også ufaglært, og den største gruppen alt i alt er servicemedarbeidere og hushjelper (Rodriguez 2010: xii). I tillegg er andelen kvinner som migrerer økende fra Filippinene (Rodriguez 2010: xii). Sett i lys av sosiokulturell bakgrunn og at 10 % av befolkningen er migrantarbeidere (Rodriguez 2010: xii), hadde den øvrige migrasjonen stor betydning for mine informanter.

Loven som forbød filippinere å jobbe som au pair kom på plass i 1998 etter en rekke hendelser hvor filippinske husholdersker ble misbrukt eller drept i utlandet. Loven mot au pair-ordningen må sees sammen med henrettelsen av Flor Contemplacion, som i 1995 ble hengt i Singapore etter et angivelig drap på en annen filippinsk hushjelp og drukningen av et barn den drepte hushjelpen tok hånd om (Rodriguez: 2010: 103 og 117). Pågripelsen, rettsaken og henrettelsen skapte store bølger i det sivile samfunnet på Filippinene. En av bevegelsene som kom ut av demonstrasjonene mot henrettelsen av Flor var Migrante International, en militant migrantorganisasjon som jobber med migrantspørsmål globalt og nasjonalt. En del av feltarbeidet mitt var sammen med organisasjonen, og jeg fikk bli med på aksjoner og 20- års markeringen for henrettelsen av Flor i Manilla.

Foto: forfatter. Demonstrasjon mot migrasjonspolitikken i Manila 17. mars 2015.

Henrettelsen av Flor Contemplacion ble også et oppgjør med myndighetene, som hadde bygd opp retorikken rundt migrantarbeidere som «de nye nasjonale heltene» (Rodriguez 2010: 75-80) og at migrantarbeidere ofret seg for familie og landet med å migrere og sende pengene hjem til Filippinene (Rodriguez 2010: 84). Som en følge av presset ble Republic Act of 8042 vedtatt. Denne skulle spesifikt beskytte kvinner gjennom egne opplæringsprogram og ved å sikre at bare kvalifisert arbeidskraft kunne migrere (Rodriguez 2010: 104). Som en følge av dette ble også au pair-ordningen klassifisert som ufaglært arbeid og gjort ulovlig.

Som Rodriguez viser, er denne lovgivningen drevet frem av sterke kjønnsbilder om den sårbare kvinnelige migrantarbeideren, og den paternalistiske staten (Rodriguez 2010: 102-114). En representant for Philippine Overseas Employment Administration (POEA) fortalte Rodriguez:

«Our concern is that often these workers do not send money to the Philippines or don't try to take care of family problems at home. These kinds of seminars emphasize workers' responsibilities to their families» (Rodriguez 2010: 105)

For migrasjonsmyndighetene i landet som har i oppgave å sørge for at pengeoverføringer til landet fortsetter, er det er stor trussel at kvinner i aldersgruppen 18-30 år migrerer siden de potensielt kan flytte ut av landet for godt og på den måten slutte å føle forpliktelse til å sende penger til familie.

Vince fra familien Rivera jobbet som au pair tidlig på 2000-tallet. Fordi det var forbudt å jobbe som au pair i Europa, måtte Vince gjøre tre mislykkede forsøk på å komme seg med fly til Danmark før han klarte det. Den første gangen ble han ganske enkelt stoppet på flyplassen, ettersom han hadde bestilt fly direkte til Europa. Han kom i avhør for å ha planlagt å dra til Europa som au pair, og han hadde ikke dokumentasjon på noen annen migrasjonsjobb. Den andre gangen prøvde Vince å komme seg til Danmark via en transittlanding i Singapore, for så å ta et fly videre til Europa. Her klarte Vince å komme seg helt inn i flyet, før han ble kastet ut igjen. Den tredje gangen hadde han avtalt at besøk til Taiwan hos noen venner, og hadde dokumentasjon på at han skulle dit som turist, men også denne gangen ble han fraktet ut av flyet. Den siste gangen dro Vince først fra Iloilo til Manila, for så å gå på et fly som brakte han til Seoul, og så videre til Danmark. Vince forklarte at han hadde fått tips om de ulike strategiene gjennom andre venner som hadde kommet seg til

Norge og Danmark som au pair, og på diverse nettforum. For Vince var det selvsagt at han måtte komme seg til Danmark:

«Det er hundretusener av andre filippinere som søker og håper på å få jobbe utenlands. Dersom man finner en familie som vil ta deg inn, har man alt der kommet igjennom et nåløye. Derifra handler det bare om viljestyrke».

Når Vince kom tilbake til Filippinene fikk han med en gang et forbud mot å migrere mer til utlandet. Myndighetene hadde sporet han opp, og funnet ut han hadde jobbet som au pair i Danmark, og at han dermed hadde brutt forbudet.

Forbudet mot å jobbe som au pair varte til 2010, etter at en bilateral avtale mellom Filippinene og Norge (OECD 2014: 104-105). Interessant nok var det i samme tidsrom som det var forbud mot å jobbe som au pair at ordningen økte mest, selv om det var i 2011 det var flest au pairer som kom til Norge (Figur 1.).

Formidlingsbyråer

Som Robyn Magalit Rodriguez argumenterer for er den største og viktigste arbeidsformidleren av migrasjonsarbeidere fra Filippinene den filippinske staten. Det er staten som kan inngå bilaterale avtaler med andre land, som Norge i 2010, og det er den som kan promotere og rekruttere migrantarbeidere gjennom utdanning og formidling på en mest mulig effektiv måte. Samtidig finnes det et stort nettverk av underleverandører. Som eksemplene med Cindy og Shawn viser, bidrar formidlingsbedrifter til å pulverisere statens ansvar. Siden det var ulovlig å migrere som au pair til Norge mellom 1998-2010 er det også naturlig at agenter tar unna en del av formidlingen som staten ikke gjør. Når Vince fant familie i Danmark var det gjennom et byrå som krevde 150.000 pesos for at de skulle finne familie til han. Pengene var alt betalt, så det var naturlig at Vince ville prøve alle metoder for å komme seg til Danmark. 150.000 pesos tilsvarer om lag 20.000 danske kroner i tidsrommet han jobbet i Danmark. Vince måtte betale flybillettene frem og tilbake fra Filippinene, samt husleie på 1500 danske kroner i måneden det første året han jobbet i Danmark. Lommepengene Vince fikk fra familiene lå på om lag 3000 danske kroner i måneden. Dermed jobbet han i praksis gratis som au pair det første året. Også den yngste datteren, Victoria, fant sin familie i Danmark gjennom et byrå. Som nevnt i det foregående kapittelet, skulle Victoria først ta over fra familiens mellomste datter, Mathilde, som jobbet som au pair i Danmark, og skulle videre

til Norge, men på grunn av feilen med fødselspapirene, ble det ikke noe av. Victoria, som alt da hadde sluttet på skole for å bli agronom, var fast bestemt på å komme seg til Europa som au pair.

Fra Victoria var 17 til hun var 19 år jobbet hun som hushjelp for en kinesisk forretningsfamilie i Makati, Manila. Hun bodde hos familien sammen med familiens personale, som besto av to kokker, tre rengjørere, en hundepasser, en butler/personalansvarlig, to dagmammaer, to sjåfører og et sikkerhetsteam. Victoria jobbet i en stilling mellom dagmamma og rengjørere. Victoria beskriver arbeidet som en «all-round helper and babysitter», altså arbeidsoppgaver som kan minne om au pairstillingen. Sett i lys av den store migrasjonen som skjer ut av Filippinene, er den migrasjonen som skjer internt også en stor del av det samme bildet. Denne migrasjonen skjer spesielt til de økonomiske sentrene Manila og Cebu City. For Victoria var det å flytte til Manila for å jobbe hos en familie en helt annen verden. Det å flytte til Metro Manila, med sine 11 millioner innbyggere var en stor overgang fra landsbylivet i Iloilo. Selv om Victoria kan nasjonalspråket tagalog, er det regionspråket ilinggo som er hennes morsmål. Samtidig flyttet hun inn i en kinesisk familie, som krevde at hun pratet engelsk i hjemmet, og hun var stort sett bare innenfor husets fire vegger.

Høsten 2014 fikk Victoria etter lenger tid i rettssystemet endret fødselspapirene fra gutt til jente, og kunne gjenoppta drømmen om å jobbe som au pair. Siden Mathildes tidligere familie for lengst hadde skaffet seg en annen au pair, prøvde de istedenfor å se om det var venner av Mathildes nåværende familie i Norge som var på utsikt etter en au pair. Dette sporet prøvde de en stund, før Victoria og Mathilde søkte andre venner som hadde vært au pair i Danmark eller Norge. Etter at dette heller ikke gikk, kontaktet familien et byrå.

Mens jeg bodde hos familien Rivera fikk Victoria tildelt familie av et rekrutteringsbyrå. Jeg fikk tilgang til kontrakten og korrespondansen mellom familien og byrået. Jeg vil gjengi noen av detaljene i korrespondansen, men vil holde utenfor detaljer som kan knyttes opp mot hvilket byrå det er snakk om, eller hvilken familie det er. Victoria fikk beskjed av byrået om at kontrakten og kontakten med den tildelte familien ville bli brutt umiddelbart dersom hun tok kontakt med myndigheter, eller en tredjepart. Familien og Victoria tok derfor en stor risiko da de ga kontrakten og informasjonen videre til meg. Victoria sin danske vertskapsfamilie vet heller ikke at jeg har sett den detaljerte korrespondansen mellom dem. Byrået profilerer seg spesifikt mot filippinske jenter som søker vertskapsfamilie i Danmark. Både på hjemmesiden og på kontrakten står det utdrag fra bibelen som oppfordrer til å gripe sjanser. Kontrakten spesifiserer at byrået vil ta ansvar for å

finne en passende familie, at de vil følge opp kandidaten med informasjon og at de kan være behjelpelige med visum, flyreise og andre løpende spørsmål. Den spesifiserer at all informasjon som går mellom au paires og vertskapsfamilien også må videresendes og deles med byrået, og dersom man tilbakeholder kommunikasjon vil dette være brudd på avtalen. I den spesifikke delen av kontrakten må kandidatene svare på spørsmål om personlig status, om man har pengene som byrået tar betalt, at fødselsattester og pass er originale, og hvordan kandidaten vil betale for tjenesten. For at byrået skulle kunne finne en vertskapsfamilie, må kandidatene også sende over et bilde av seg selv sammen med et barn, og et motivasjonsbrev. Det er også ulike betalingsplaner for tjenesten, som også innebærer rentesatser ved mislighold og juridiske komplikasjoner dersom man ikke skulle kunne betale for seg. For at byrået skulle finne en vertskapsfamilie til Victoria lå satsen på 60.000 pesos, tilsvarende 12.000 danske kroner, eller tre månedslønner som dansk au pair. Nederst på kontrakten står det også en advarsel:

«BE ARE AWARE OF SCAMMERS, WHO CLAIM TO BE OUR AGENT AND CLAIM MONEY WHEN THE CONTRACT IS HANDEN OVER. NEVER PAY ANYTHING BEFORE YOU HAVE BEEN IN DIRECT CONTACT WITH US. ONLY CONTRACTS WHICH ARE SENT DIRECTLY FROM US IS VALID»

Byrået fant en familie til Victoria gjennom siden greataupair.com. Det kommer frem av mailkorrespondansen mellom familien og Victoria. Siden krever ikke betaling for å bli bruker, men man kan sponse annonser slik at den får mer synlighet. Det er grunn til å tro at byrået har fått en stor gevinst gjennom å rekruttere Victoria som au pair. Kontakten med familien og Victoria foregikk på skype og over e-post. Hun var en av tre andre jenter som hadde kommet videre i familiens vurdering. Det at familien oppgir at det var to andre som også var egnede kandidater, for så å få Victoria til å vise sin verdighet, kan mest ligne på et jobbintervju. Det samme kan sies om kontakten og skype-samtalene de hadde med hverandre. Utvekslingen foregikk først med at familien sendte ut et skjema med spørsmål de kalte «interview». Dette skjemaet gikk ut til alle aktuelle kandidater, og hadde spørsmål som «hvorfor bestemte du deg for å bli au pair?», «hva liker du minst med å være au pair?» og «kan du fortelle mer om dine tidligere erfaringer med barnestell, rengjøring av hus, matlaging osv.». Svaret til Victoria, som jeg gjengir under, er beskrivende for utgangspunktet Victoria har til au pairordningen, og sin rolle med en familie (oversatt fra engelsk):

«En behagelig dag til dere alle. Takk så mye for deres e-post. Det gleder meg å høre at jeg er en av deres favoritter, og jeg håper inderlig at jeg blir en av topp-kandidatene som dere tar inn til intervju over skype. Under ser dere mine svar til deres spørsmål. Jeg kan snakke og forstå engelsk godt. Jeg kan kommunisere godt med å bruke det engelske språket. Jeg er veldig villig til å lære å snakke det danske språket så jeg kan kommunisere med familien. Jeg har jobbet i en kinesisk familie i to år som en allrounder og barnepasser. Det er bare denne familien jeg har hatt som tidligere arbeidsgiver. [Nå] tar jeg godt vare på to jenter i alderen to til fem år. Mine oppgaver og mitt ansvar alle dager består i å: handle inn mat på markedet om morgenen, for så å lage frokost. Jeg gjør i stand frokost for hele familien. Jeg vekker barna, bader dem, børster tennene, skifter bleier, får på dem klær, børster håret, hjelper dem med å spise, gjør klar melkeflasker, gjør klar matpakker, følger dem til barnehagen, feier og vasker jeg huset og tørker støv av alle steder i huset. Jeg holder alle rom i huset rene og pene, og organiserer ting riktig. På formiddagen er det jeg som lager lunsj, vasker skitne klær, stryker og bretter dem etterpå. [Jeg] bytter laken, sengetøy, putevar og håndklær. Jeg henter [det eldste] barnet fra skolen, hjelper henne med leksene, gjør klart et lite måltid for henne, leker med barna og lekene deres, organiserer aktiviteter med barna ute, som gjemsel. Noen ganger går vi til lekeparken så de kan leke med andre barn. Noen ganger tar jeg dem med i parken. På kvelden lager jeg middag og rydder opp etter at vi har spist. Jeg tar oppvasken, tar ut søppelet og legger barna. Mine forventninger [til å bli au pair] er at dere behandler meg rettfærdig. Jeg planlegger å bli i deres familie i to år. Min motivasjon for å bli en au pair er så jeg kan oppleve måten å leve på i Danmark, lære meg dansk kultur og studere deres språk og hjelpe min familie finansielt. Det jeg liker best med å være en au pair er at jeg kan gjengi mine tjenester og gi en hjelpende hånd til en vertskapsfamilie som søker min hjelp i hjemmeoppgaver og barnepass. Jeg har virkelig et stort hjerte for barn, og jeg elsker å ha barn rundt meg, for det gjør meg lykkelig. Jeg ser frem til å høre fra dere. Takk skal dere ha og ha en fin dag videre. Med beste ønske, Victoria Rivera»

Svaret som Victoria gir til den danske familien viste tre ting; det ene er hvor mye prestisje det var for Victoria å kunne bli au pair. Hun hadde jobbet opp mot dette målet i to år, og nå hadde hun endelig mulighet til å komme direkte i kontakt med en vertskapsfamilie hun kunne overbevise. Det andre er den detaljerte arbeidsbeskrivelsen av huslige ting, som det også var forventet at hun skulle gjøre i Danmark, og hvor mye tid det egentlig tar når man ramser det

opp. Det siste var identiteten. Victoria regnet seg selv som au pair alt før hun hadde fått ja av en vertskapsfamilie. Da jeg spurte Victoria om dette svarte hun at «arbeidet med den kinesiske familien er det samme som det å være au pair, derfor er jeg det alt nå». Det å være en allrounder som er mellom kjøkkenhjelpen, rengjøringsdamene og dagmammaen kan nok være godt dekkende for det å være au pair for mange.

Staten og nyliberalisme

Et stort paradoks for den filippinske staten er skillet mellom den nyliberale bemanningsbyråstaten og ønsket om nasjonalisme og kontroll. Staten, som har høye lån hos IMF og Verdensbanken (Rodriguez 2010) er avhengig av pengeoverføringene inn til landet for å kunne holde økonomien i gang, samtidig som den er avhengig av at migrantarbeidere ikke skifter status og utvandrer for godt. Staten må sørge for at båndene til Filippinene er sterke nok til at man vil sende penger, samtidig som man promoterer migrasjon. Staten løser dette blant annet med strenge reguleringer for hvem som kan dra, egne ansatte som følger med på om migranter opprettholder forpliktelser til hjemmet, og gjennom en storstilt proklamering av migranter som selvofrende og som de nye nasjonale heltene (Rodriguez 2010). Hvor mye kontroll staten faktisk har, ser man med eksempelet med Vince. Her hadde myndighetene funnet ut at han skulle jobbe som au pair, og stoppet ham hele tre ganger fra å komme seg ut av landet. Et annet eksempel på kontroll er hvordan au pair-ordningen ble ulovlig på Filippinene, samtidig som tilsvarende jobber i Midtøsten ble promotert. Kandidatene som drar som au pairer må være mellom 18 og 30 år. Dette er den samme perioden av livet som man bruker til å en partner, stifte familier og bosette seg for godt. Jeg vil argumentere for at sjansen for at en filippiner finner seg en muslimsk mann og blir boende i Midtøsten er svært liten. I Saudi Arabia var det i 2013 bare 264 filippinere som bodde i landet permanent mot de 1 028 538 som er i landet midlertidig eller irregulært (CFO 2013: 2). I Norge var det 13 351 filippinere som bodde og 4737 som var her midlertidig (CFO 2013: 3). Den formen for migrasjon som staten prøver å mobilisere for kan passe med definisjonen på Transmigrants:

«Transmigrant are immigrants whose daily lives depend on multiple and constant interconnections across international borders and whose public identities are configured in relationship to more than one nation-state» (Schiller, Basch og Blanc 1995: 48).

I Guy Standings bok *Prekariatet Den nye farlige klassen* argumenterer han for at den nye klassen av midlertidige arbeidere er et produkt av en global og nyliberalistisk politikk som presser arbeidstakere inn i prekære arbeidsformer uten rettigheter. Det samme gjør Rodriguez når hun setter migrasjonen fra Filippinene inn i en postkolonial nyliberal virkelighet, som gjennom store amerikanske aktører som verdensbanken og IMF presser filippinske arbeidere ut i prekære migrasjonsjobber. Samfunnsgeografen David Harvey definerer begrepet nyliberalisme som:

«Neoliberalism is in the first instance a theory of political economic practices that proposes that human well-being can best be advanced by liberating individual entrepreneurial freedoms and skills within an institutional framework characterized by strong private property rights, free markets, and free trade.» (Harvey 2005: 2)

Statens rolle i denne definisjonen er forbeholdt å presse inn nye markeder der det ikke finnes, og beskytte den private eiendomsretten så fort markedet er etablert (Harvey 2005: 2). På områder som utdanning, velferdstjenester vann og kapitalflyt følger Filippinene det nyliberale mantraet. Samtidig er staten avhengig av regulering av sin største eksportvare, arbeidsmigrasjon. I dette markedet spiller ikke staten en minimal rolle, men er aktiv både i promotering og i regulering.

Selv om nyliberalismen kan sies å ha utviklet seg til å bli en hegemonisk verdensorden (Harvey 2005: 3) betyr det ikke at nyliberalisme ser likt ut i alle stater. Ifølge Aihwa Ong er problemet med en klar definisjon av nyliberalisme at det ser bort fra regionale forskjeller (Ong 2006) og at det kan sees på som et eurosentrisk konsept. Følger vi argumentet til Harvey i *The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change* (1990) kan fleksibel akkumulasjon fremstå som en historisk nødvendighet til fordismens samlebåndsproduksjon. I landene som ikke har gjennomgått noen industrialisering, som Filippinene, hopper man derfor direkte til den nyliberale epoken. Dermed er det også naturlig at det får ulikt utslag.

Ong bruker Kina som eksempel på en stat som avviker fra det nyliberale mantraet siden de kombinerer en autoritær stat for fleksibel akkumulasjon (Ong 2006: 4). Dette gjelder

også andre stater i Asia, hvor menneskerettigheter har blitt den artikulerte forskjellen mellom asiatiske land og vestlige (Ong 1999: 75).

Som jeg har vært innom tidligere er sammenblandingen mellom nyliberalisme og globalisering to ulike skalaer. Samtidig er det vanskelig å si konkret hva nyliberalisme er og ikke er og man faller lett for fristelsen å prate om nyliberalismer. Med dette perspektivet kan man også bytte ut 'global' med neoliberalism:

«The point may seem trivial, yet it is easily overlooked if one sees 'the global' as a kind of Hegelian world spirit looming above and beyond human lives. The global only exists to the extent that it is being created through ongoing social life.» (Eriksen 2003:5).

Tagaytay Highlands

På den nest siste dagen av feltarbeidet på Filippinene fikk jeg tilgang til et av landets største inngjerdede samfunn, Tagaytay Highlands. Tidligere hadde broren til Alice jobbet innen salg av leiligheter i området, og han jobbet nå med et nytt prosjekt ved siden av. Vi fikk slippe inn i området siden jeg og kjæresten min latet som at vi var potensielle kjøpere og broren til Alice skulle vise oss rundt.

Som tidligere nevnt, anså de fleste av pairfamiliene jeg til da hadde bodd med, intervjuet eller vært på besøk hos, seg selv som en form for middelklasse. Referansepunktet var lokalsamfunnet, hvor noen levde i dyp fattigdom mens noen, for det meste migrantfamilier, var rike. I familien til Alice kom det flere ganger i uken en dame som vasket i huset. Jeg forsto ikke helt hvem det var, og trodde først det var et familiemedlem. Jeg spurte Alice senere om hvem damen som vasket for familien var, og fikk til svar at det var en rengjørersom familien betalte for. Også sammen med familien var det en dame som bodde i samme leilighet som jeg aldri helt fikk tak på hvem var, før jeg fikk nøsta opp i at det var en som passet barn og ryddet mot kost og losji. Tabloid kan man si at av pair-familiene selv hadde av pairer, og det viser hvilken klasseposisjon familien hadde i forhold til andre på Filippinene.

Milevis over dette hierarkiet lever Filippinenes superrike i inngjerdede samfunn som Tagaytay Highlands.

Hele det inngjerdede området Tagaytay består av the Highlands, the Midlands og the Greenlands, som utgjør 1290 hektar, tilsvarende Alna bydel. I dette området finner man blant

annet tre golfbaner, to kirker, tre landingsplasser for helikoptre, ridesenter, svømmeanlegg, over 20 tema-restauranter, naturreservater og turområder, sykehus, brannstasjon, togstrekning og gondolbane. Det å bo innenfor murene av Tagaytay:

«helps you rediscover a less complicated lifestyle, where communities are tightly knit to encourage camaraderie, homes are airy and welcoming, and life is approached holistically» (Tagaytay 2016a: The Greenlands).

Kart over Tagaytay-området (Tagaytay 2016).

Som potensielle kjøpere, fikk vi en guidet omvisning i boligområdet The Woodlands. Husene var laget av importert tømmer fra Canada, og området var dekket av plantede grantrær. Husene var delt i to, familiedelen og tjenstedelen. I den delen som var forbeholdt tjenesteskaper lå også kjøkkenet, vaskerommet, et enkelt soverom og toalett. Denne delen hadde en egen inngang på baksiden av huset. Alle husene var fult møblert, helt ned til bestikk i kjøkkenskuffen. Det var egne regler for hvem som kunne kjøpe hus i boligområdet og hvem som ikke kunne. Penger var ikke nok. Man måtte også bli anbefalt av en som alt hadde kjøpt i området, få bakgrunnsjekk for tidligere sosiale og økonomiske relasjoner samt bo der i en gitt prøveperiode.

Hele den gigantiske enklaven Tagaytay Highlands, Midlands og Greenlands er eid av Bellecorp, som igjen er et underselskap av SM Investments Corporation. SM, eller Shoe Mart som det originalt står for, er Filippinenes desidert største selskap og er eid av den filippinsk-kinesiske investoren Henry Sy. Møtet med verden innenfor Tagaytay var et møte med overveldende rikdom, sammenlignet med det Filippinene jeg hadde blitt kjent med på feltarbeid. Henry Sy er listet som den 71. rikeste i verden av Forbes, med en formue på 14,9 milliarder dollar (Forbes 2016). I Sy sin portefølje finner man eiendomsinvesteringer, gigantiske kjøpesentre, bankvirksomhet og pengeoverføring, hotell og turisme og call-sentre.

Familien Sy har mange likhetstrekk med beskrivelsen Ara Wilson har av den thailandske kinesiske familien Chirathivat, i det første kapittelet av *The Intimate Economies of Bangkok* (2004). I dette kapittelet forklarer Wilson hvordan familien Chirathivat (etter at de byttet navn fra Jeng) bygget opp kjøpesenteret Central Department Store i Bangkok i 1947, inspirert av vestlige kjøpesentre. Som de fleste klassiske «rags-to-riches» fortellinger (Wilson 2004:30), handler historien om en etablerer som har klart å bygge seg opp på egenhånd. Disse historiene ser ofte bort fra mange av forutsetningene for hvordan man har bygget seg opp. Samrit Chirathivat står som patriarken og den egenrådige grunnleggeren av Central Department Store, og la grunnlaget for et av de mektigste familiedynastiene i Thailand.

Henry Sy blir også fremstilt som en som gikk fra fattig til rik takket være en innovativ kraft istedenfor materielle forhold. Som broren til Alice tok opp, er Henry Sy av mange ansett som en «klok mann, som gjør riktige beslutninger, i motsetning til politikerne». Sy går under kallenavnet Tatang, som på tagalog betyr far. Et intervju med en ansatt i SM, beskriver Henry slik:

«He is truly a father figure. To stay at the top and be loved by your family, partners, suppliers, you have to treat people well, you have to treat them like family» (Sanchez-Lacson 2014)

Gjennom en rekke filantropiske prosjekter har Henry Sy og selskapene under ham, tatt på seg en rekke statlige oppgaver, som skoleprosjekter, nødhjelp og renovasjon. På den måten har Sy og andre milliardærer også tatt over noen av arbeidsoppgavene til den nyliberale staten. Følger vi sitatet til Negri og Hardt, at verden «have been scrambled so that we continually find the First World in the Third, the Third in the First, and the Second almost nowhere at all» (Hardt & Negri 2000: 3), er muren i Tagaytay det som skiller den første fra den tredje verden. Samtidig er samhandlingen, som samhandlingen mellom den første –og andre verden i au pair-ordningen, i høyeste grad til stede. Det er folk fra Filippinenes tredje verden som jobber, og ofte bor, sammen med Filippinenes første verden i Tagaytay. Sin broren til Alice og den ansatte i SM, føler man et personlig forhold til eliter som Henry Sy. Det er de som har gitt dem jobbmuligheter, og i mange sammenhenger også skolegang, i et land hvor ingen av delene er en selvfølge.

4 Arbeid, virke og identitet

I de to foregående kapitlene har jeg bygd opp argumentet om at au pair-ordningen ikke kan sees på som en ren kulturutvekslingsavtale, og at forhold både i Norge og Filippinene gjør det vanskelig å vurdere ordningen uten å også se det som arbeid. I Thorsten Veblens *The Theory of the Leisure Class* fra 1899, trekker Veblen frem oppstarten til eiendomsretten og arbeidsdelingen som:

«Som antydning i det tidligere kapitlet er det grunn til å tro at eiendomsretten som institusjon oppstod med eiendomsretten til personer, hovedsakelig kvinner. Incitamentene til å erverve slik eiendom har åpenbart vært: 1) en tilbøyelighet til dominans og tvang; 2) disse personers nytteverdi som synlig bevis for eierens makt; 3) nytteverdien av dere tjenester» (Veblen 2014: 103).

Overført til au pair-ordningen er det vertskapsfamiliene som besitter denne eiendomsretten til arbeid. Au pair-ene kan da fremstå som statussymbol for vertskapsfamiliene, og da spesielt for mennene. Som jeg vil gå gjennom i neste kapittel, *Det bare ble sånn*, er ikke vertskapsfamiliene nødvendigvis enige i at au pair-ene er et statussymbol og at de utøver noe dominans, men som Veblen poengterer kan denne dominansen komme til uttrykk gjennom subtile måter:

«Det er naturligvis tilstrekkelig klart, for enhver som bryr seg om å se det, at vår holdning overfor tyende og andre pekuniært underlegne personer er den overlegnes markering av status – selv om uttrykksformen kan være adskillig modifisert og oppmyket fra det opprinnelige uttrykk for ukomplisert dominans» (Veblen 2014: 102-103).

Statusproduktet av å ha au pair er naturligvis hjemmet, og som Melhus og Borchgrevink peker på er «Vår husholdstype er en *konsument* – det er ikke lenger en produksjonsenhet.» (Melhus og Borchgrevink 1984: 323). Au pair-ene er en del av det konsumerte hjemmet og vertskapsfamiliene kjøper tjenesten som au pair-ene gir for at hjemmet skal bli nettopp et anelig hjem. At vertskapsfaren er den som spesielt tjener på statusen av hjemmet kan ha noe

med at «Familien kan man få inntrykk av er noe menn har og kvinner er plassert i.» (Gullestad 1984: 37). Altså at familiens og hjemmets anseelse er et uttrykk for faren, eller patriarkens status.

Tittelen til den norske oversettelsen av *The Theory of the Leisure Class* er *Den uproductive klasse*. Sett i lys av au pair-ordningen er uttrykket leisure mer beskrivende enn en uproduktiv klasse siden det er fritiden som står som produktet av au pairenes arbeidsdeling⁶. Arbeidet som au pairen produserer er fritid for vertskapsfamilien og bedre oppvekstkår for barna. I seg selv leder ikke arbeidet au pairen gjør til produksjon, men det gjør det mulig for familiene å kunne produsere og arbeide mer. Av de vertskapsfamiliene jeg har pratet med er den reelle utfordringen de mener å stå overfor hvorvidt moren i familien skal trappe ned i stillingsprosent eller om familien skal ansette en au pair. Produksjonen i arbeidsdelingen viser seg dermed ikke i førsteledd av arbeidet au pairen gjør, men kanskje andreledd, eller tredje ledd. I et gitt eksempel trenger ikke vertskapsmoren å trappe ned til 50 % stilling som overlege på et sykehus med en au pair i huset. Dette gjør at staten kan ta et større utbytte av morens arbeid, som igjen kommer storsamfunnet til gode.

Arbeid

Boken *The Devil and Commodity Fetishism in South America* og artikkelen *The Genesis of Capitalism Amongst a South American Peasantry: Devil's Labor and the Baptism of Money* av Michael Taussig (1977 og 1980) kan gi noen innsikter når man skal se på arbeidet au pairene gjør opp mot virke. Taussig argumenterer for at hvordan man behandler arbeid avhenger av om man gjør det for seg selv, eller om man gjør det for andre. Pengene man får for å arbeide for andre blir omsatt i bruksverdi, mens pengene man får fra å selge varer fra egen jord blir omsatt i bytteverdi for bøndene i Cauca dalen i Colombia. Dette skillet, både med tanke på hvem man jobber for og hva man bruker pengene på, blir for Taussig skillet mellom arbeid og virke. Pengene som blir tjent gjennom proletarisert arbeid blir ikke brukt for reinvestering på eget land siden pengene bærer med seg den fetisjeringen Taussigs informanter kaller «djevlen». Denne fetisjen mener Taussig oppstår i opposisjonen mellom

⁶ Det er også grunn til å stille spørsmål ved om klassen som Veblen beskriver som avskåret fra arbeid er en uproduktiv klasse som sådan. «Vårt tema dreier seg følgelig ikke om begynnelsen til latskap» (Veblen 2014: 77) og fritiden som produseres av andre kan brukes på å litteratur, sport, politikk eller spesialisering innen arbeidsdelingen.

bruksverdi og bytteverdi (Taussig 1977: 130), som et resultat av at man blir fremmedgjort av pengenes rolle i samfunnet. En annen forklaring er:

«that they form part of an egalitarian social ethic that delegitimizes those persons who gain more money and success than the rest of the social group. By imputing to the successful an allegiance to the devil, a restraint is imposed on would-be entrepreneurs» (Taussig 1980:15).

Dette betyr at det er samfunnets *gemeinschaft* som står i opposisjon til selskapets *gesellschaft* (Parry og Bloch 1989: 4) og at (lokal)samfunnets rådende materielle regler straffer de som proletariserer seg selv for å øke inntjeningen gjennom religiøse dogmer.

«But both groups of people do *not* do this as *peasants* working their own land. It is only when they become proletarianized that the devil enters the scene in this way».
(Taussig 1977: 136)

Når Taussigs analyse overføres til dataene fra familiene i Filippinene ser det imidlertid litt annerledes ut. I motsetning til bøndene i Cauca er det ikke det arbeidet man gjør på egenhånd som definerer ens virke, men det arbeidet man gjør for andre.

Moren i familien Rivera hadde jobbet to perioder i Taiwan som hushjelp, men nå jobbet hun med å lage småkaker hun solgte på det lokale markedet, samt hjalp til med kokosoljeproduksjonen og i det lille grisehuset. Selv om det var over 15 år siden hun sist hadde jobbet som hushjelp var det fortsatt det hun trakk frem som sitt egentlige yrke. Hun sammenlignet også seg selv med sine to døtre som jobbet, eller skulle jobbe, som *au pair*. I svarbrevet til vertskapsfamilien fra Victoria i det foregående kapittelet, beskrev Victoria en rekke arbeidsoppgaver hun gjorde hjemme som kunne passe til beskrivelsen for hva en *au pair* gjør og avsluttet med «Det jeg liker best med å være en *au pair*». Victoria er nesten ferdigutdannet agronom. Hun hjelper til på den lille jordflekken familien dyrker grønnsaker på, og med kokosolje-produksjonen. Likevel er det rollen som *au pair* hun identifiserer seg med i kommunikasjon med både meg og vertskapsfamilien. Her kan de føydale jordlovene på Filippinene, som sikrer den som eier landet 50 % av overskuddet, ha betydning for på hva man definerer seg som, siden man ikke eier den jorden man dyrker på. Det kan også ha å gjøre med at de fleste familiene jeg var i kontakt med dyrket på et veldig lite område, og at det derfor uansett ikke var nok til at man kunne leve av det.

Også fetisjeringen til inntjening av proletarisert arbeid ser annerledes ut for au pairene. Pengene man tjente gjennom au pairordningen ble ansett som en investering og de fleste informantene jeg pratet med sendte hele eller store deler av lønningen tilbake til familien for reinvestering i familiebedrifter, brødre eller landområdet.

En historie jeg ofte hørte blant mine informanter var hvordan fremmedarbeidere som kom hjem etter oppholdet hadde et stort behov for å vise at man hadde tjent penger, og å dele med lokalbefolkningen. Dette gjaldt også for au pairer. Jenter som ikke hadde vært «flinke» nok til å spare penger, enten på grunn av at de hadde sendt hele pengesummen hjem til familien, eller fordi de hadde brukt opp pengene i utlandet, tok opp lån lokalt på Filippinene for å kunne vise at man hadde vært flink til å spare og at man hadde tjent mye på migrasjonen. Dette er likt som hos Taussig hvor lokalsamfunnets sosiale etikk skaper forventning om omfordeling etter at man har tjent penger gjennom andre.

Reaksjonen til bøndene i Cauca-dalen som Taussig presenterer, er at de gjør motstand mot proletariseringen gjennom sabotasje, eller andre former for boikott av det proletariserte arbeidet. Både fetisjeringen av pengene, og at bøndene bare kan bruke dem som bytteverdi, har sitt utspring i det man kaller fremmedgjøring;

«Rather than man being the aim of production, production has become the aim of man and wealth the aim of production; rather than tools and the productive mechanism in general having liberated man from the slavery of toil, man has become the slave of tools and the instituted processes of production» (Taussig 1977: 140).

Tilbake til au pairene kan man si at arbeidsdelingen diskutert lenger oppe, fremmedgjør au pairen fra produksjonen av arbeidet. Dersom au paires arbeid er det som gir begge vertskapsforeldrene muligheten til å stå i full stilling, skaper dette et samfunnsutbytte som burde tilskrives au pairene, men som i liten grad blir det. Au pairene er også avskåret fra resultatet av utbyttet siden de ikke har tilgang til fellesskapsgoder som folketrygd, gratis skolegang og pensjonsbesparing.

Selv om au pairene ikke er deltagende til fellesskapsutbyttet i dag, betyr ikke det at de ikke er det i morgen. Som diskutert, gjør de ulike strategiene for å bli værende i Norge og Europa det mulig å ta del i utbyttet, men bare dersom man navigerer seg gjennom smutthullene av lovene.

Au pair-ordningen kan tolkes som rent arbeid, men det er det ikke. Selv om vertskapsfamiliene, au pairene og til dels samfunnet behandler det som arbeid, er det en mellomting. Au pairene får hele tiden påminnelser at det også er kulturutveksling ved at familiene betaler for norskundervisning, kontakten med andre au pairer og kontakten med organisasjoner som Filippinsk Au Pair-Forening Norge, ulike religiøse miljøer og au pairsenteret.

Virke

Et av de tydeligste eksemplene på når au pair-arbeid blir virke, er historien til Alice. I 2009, før Alice ble au pair for første gang i Nederland, gikk hun på en egen au pair-skole. Her lærte hun hvordan man best kunne komme inn på arbeidsmarkedet som au pair, og forskjellig lovverk for Nederland, Danmark og Norge. Hun fikk også opplæring i hvordan man skulle være au pair i et vestlig hjem, med trening i oppvaskmaskin, støvsuger og vaskemaskin. Jeg fikk lite informasjon om hvor mye skolepenger og hvor skolen lå av Alice. På det tidspunktet da jeg fikk kontakt med Alice var hun dypt involvert i au pair-ordningen Hun kjente til hva som var ansett som lovlig, og utfordringer og begrensninger med ordningen. Alice var på mange måter en nøkkelperson i det filippinske au pair-miljøet i Oslo og hadde et bredt nettverk, god kontakt med aktivtøeren som jobbet på au pair-senteret, og var involvert i flere saker hvor au pairer hadde kommet i konflikt med familie eller lovverk, som Eirin. Hun hadde brukt seks år på å være au pair, medregnet skolegangen, og hadde en yrkesstolthet i det hun gjorde. Det kan også forklare hvorfor hun i mange tilfeller var motvillig til å prate om utfordringer med ordningen, lovbrudd, au pairskolen og sin egen vertskapsfamilie. Etter utdanningen i skolen, tok Alice den strategiske migrasjonsruten Nederland - Danmark - Norge for å maksimere antall år som au pair. Alice beskriver hvordan overføringsmønstret endret seg utover oppholdet i Europa:

«Jeg er i en veldig heldig situasjon, Mikkel. Du vet, alle au pairer sender penger hjem, men jeg trenger bare å sende halvparten nå. Da jeg var i Nederland og Danmark sendte jeg nesten alt ned, men nå trenger jeg ikke det.»

Den nærliggende forklaringen på hvorfor Alice kunne sende mindre penger hjem fra Norge enn fra Nederland og Danmark er at kronekursen stort sett var høy sammenlignet med filippinske pesos i perioden hun var i Norge, og at man tjener mer på au pair-ordningen i

Norge enn Nederland og Danmark. På den måten kunne hun opprettholde forpliktelsene sine til familien med å sende lik sum over fem år, samtidig som hun kunne beholde mye av pengene selv i Norge. En annen forklaring er at identiteten som au pair også ble sterkere jo lenger hun var det. Ordningen er midlertidig i sin natur, og det er naturlig at jenter som bare er i ett av de europeiske landene, vil maksimere utbyttet av oppholdet. For Alice var ikke ordningen lenger en midlertidig tilstand, men et yrke hun også ville fortsette med etter at kontrakten gikk ut. Under oppholdet i Norge hadde hun allerede funnet en familie som ville ta henne inn som ulovlig innvandrer i Spania. Da hun tok farvel med familien på Filippinene i mars for å dra tilbake til Norge, var det også uvisst når hun ville komme tilbake. På mange måter var avreisen fra familien i mars 2015 også ett brudd med Filippinene. Au pair-kontrakten, som ville gå ut noen måneder senere, var alltid hengende over som en påminnelse om at hun ville dra tilbake, men Alice brøt også mange av båndene da hun fortsatte å bo i Europa, selv etter at kontrakten gikk ut.

Da jeg var tilbake i Norge etter feltarbeidet på Filippinene møtte jeg Alice to ganger. Den første gangen var på au pairsenteret sin sommeravslutning i juni. Som en erfaren au pair hadde Alice blitt spurt om å holde en tale på avslutningen. I den gjentok hun mye av inntrykket jeg hadde av Alice som en au pair hvor også identiteten er knyttet til yrket.

«Mitt råd til dere som nå skal bli au pairer er at dere er profesjonelle. Dere har fått muligheten av Gud til å bli au pair, og da må dere bruke tiden dere har så godt som mulig. Når dere jobber hjemme hos familiene må dere være profesjonelle. Når dere prater med familiene må dere være profesjonelle. Mange kan ha problemer med familiene sine. Mitt råd er at dere snakker ut med familien. Når dere savner familien hjemme på Filippinene må dere huske på at dere har fått en mulighet, og at dere må bruke den så godt som mulig.»

Den andre gangen jeg møtte Alice før hun dro, var hjemme hos aktivtøren på au pairsenteret. Jeg hadde blitt invitert på Alice sin balikbaya-fest. Balikbayan kan best oversettes som å vende hjem, og er et uttrykk som brukes spesielt når migrantarbeidere kommer hjem til Filippinene. Siden balikbayan brukes om når man kommer hjem, spurte jeg Alice om hvorfor hun kalte det for det siden hun ikke skulle hjem til Filippinene. Alice sa strengt til meg at jeg ikke måtte si det høyt ettersom de andre på festen ikke visste at hun skulle videre til Spania. Selv om det er mange som tar denne migrasjonsruten etter at de er ferdig som au pair, fikk jeg

forklart av Alice at hun ikke ville at de andre i au pair-miljøet i Oslo skulle få vite det, og spesielt ikke aktivtøren for au pair-senteret. Som en dreven migrant med god kjennskap til byråkratiet og lovverket, ville ikke Alice bli avslørt. Alice brukte fortsatt uttrykket au pair om det nye arbeidet hun skulle inn i som ulovlig vaskehjelp, men dette var også et brudd med identiteten au pair. Som en profesjonell au pair skal man vende hjem etter at ordningen er over. Det er en avtale med den norske staten som man må undertegne. Når Alice ikke gjorde det, var det også et brudd fra au pair-miljøet i Oslo. Det bidro også til å delegitimere ordningen for fremtidige au pairer.

Selv om Alices identitet og virke var blitt au pair, hadde hun fortsatt en sterk transmigrant-identitet. Hun hadde gjennom sine år i Europa lagt igjen tunge investeringer i familien, og kjøpt en eiendom som familien hadde noen griser på. Investeringene hjemme var også et sikkerhetsnett som hun kunne falle tilbake på dersom hun ikke lyktes i Europa. Alice sa også flere ganger at hun så for seg at hun ville flytte tilbake til Filippinene når hun ble gammel.

Datter til arbeidskjøper

Som både Øien for FAFO (2009), Løvdal for JURK (2012) og Stubberud (2015) påpeker, er forholdet mellom familie og arbeid komplekst, og kan gjøre au pairene ekstra sårbare. Når Mathilde, som fortsatte å bo hos vertskapsfamilien mens hun gikk på bibelskole i Oslo, skulle beskrive vertskapsfamilien, brukte hun ikke ordet arbeidsgiver, men familien. Hun følte seg heldig siden familien valgte å ha henne boende lenger selv om au pair-kontrakten hadde gått ut. Også jeg brukte uttrykket familie da jeg pratet med informantene. Da jeg skulle dele ut kontaktskjema på sommeravslutningen til au pair-senteret juni 2015 sa jeg «kan du ta med dette til familien din? Det er et skjema for å høre om de vil delta i et intervju», og ikke «kan du ta med dette til arbeidsgiveren?». Både på Filippinene og i Oslo møtte jeg på paradokset hvor jeg måtte spesifisere hvilken familie jeg ønsket å vite mer om. Typiske oppklarende spørsmål ble derfor «er det familien din i Norge eller på Filippinene du prater om nå?», eller «kan jeg stille deg noen flere spørsmål om familien i Norge?». Da jeg bodde med familien Rivera i Iloilo refererte den filippinske familien til Mathildes vertskapsfamilie som familien. Det var Mathildes familie (den norske) som hadde kjøpt inn griser til familien (den filippinske), og Mathildes norske familie som hadde tatt henne inn. Språkbruken med «vertskapsfamilie», «vertskapsmor» og «vertskapsfar», sammen med at ordningen skal være en kulturutveksling, bidrar til at au pairer plasserer seg som barn av familiene. Det har aldri

kommet meg for øret at vertskapsfamiliens barn blir omtalt som «brødre» eller «søstre». Det kan ha å gjøre med at det i mange sammenhenger er barna som er jobben. Det er dermed et skille mellom arbeidet man gjør og familien. Mine erfaringer er at forholdet mellom familie, arbeid og au pair blir spesielt komplisert i forholdet mellom au pairen og vertskapsmoren. Det er gjerne vertskapsmoren som står som både nærmeste arbeidsgiver og omsorgsperson for au pairen.

En informant jeg hadde mye kontakt med, og som jeg i flere perioder kom tilbake til var Jacky. Under oppholdet med familien til Alice i begynnelsen av feltarbeidet på Filippinene var også hun på ferie der. Hun hadde jobbet sammen med Alice i både Nederland, Danmark og Norge og avsluttet au pair-kontrakten vinteren 2014. Jacky forklarte meg at hun hadde et generelt dårlig forhold til familien, og spesielt til vertskapsmoren. Det var moren som Jacky fikk direkte ordre fra og det var alltid hun som kom med nye arbeidsoppgaver. Hun beskriver faren i familien som velmenende, og som den som prøvde å moderere arbeidsoppgavene, men at det fortsatt var moren som hadde siste ordet i hvordan ting skulle gjøres i hjemmet. I perioden Jacky var i Norge fikk hun mye omsorg av moren til faren. Jacky refererte til vertskapsfarens mor som bestemor, som igjen plasserer Jacky som datter i familien. Bestemoren tok med seg Jacky og Alice på utflukter, lærte dem norsk og tok dem med på restaurant. Jacky hadde gjennom nesten hele oppholdet i Norge en fast avtale med bestemoren på søndager.

Som vi har sett under kapittelet *Rammer for au pairordningen*, med historien til Erin, var det, både i Danmark og i Norge, vertskapsmoren som var hjemmets overhode. For familien ble det naturlig at Eirin skulle fortsette å bo hos moren, selv om tvillingene bare bodde der 50 % av tiden. Det samme ser man også i kommunikasjonen mellom Victoria og vertskapsfamilien, der vertskapsmoren tok størst del i skype-intervjuet.

Den rollen som vertskapsmoren har til au pairene beskriver godt det kjønnsdelte mønsteret for hjemmet som man fortsatt har i Norge (Gullestad: 1984), og hvordan domene over sfærer kan bli utfordret av en ny datter i hjemmet.

Au pair-ordningen er ingen adopsjon i ordets rette forstand, men forvirringen mange au pairer har til egen rolle som både datter og ansatt i en vertskapsfamilie er kompleks. Et uttrykk det kan være lett å trekke frem er Askepott-Syndromet (Cinderella Overtone) Rauchholz 2008: 173-174). I Rauchholz forskning, som baserer seg på den fleksible adopsjonspraksisen i Chuuk, Mikronesia, trekkes Cinderella Overtones inn som et eksempel på en adoptert datter som egentlig er der for å hjelpe til i hjemmet.

Globale identiteter

I artikkelen *Contesting Margins of Modernity: Women, Migration and Consumption in Thailand* fra 1997 argumenterer Mary Beth Mills for at den markedstvangen man ofte forbinder med migrasjon ikke er like reell som man tror. I Mills eksempel fra Thailand drar unge jenter fra landsbygda inn til Bangkok for å jobbe i sweat shops. Her beskriver Mills hvordan jenter som lever under uverdige arbeidsforhold, i trange leiligheter og med lite fortjeneste av arbeidet sammenlignet med jobb der de kommer fra, fortsatt velger å migrere:

«As young Thai women move into Bangkok employment they engage in a process of self-construction, laying claim to, negotiating, and at times contesting these different aspects of gender identity» (Mills 1997: 37).

Gjennom den nye identitetskonstruksjonen de thailandske jente skaper kan de opprettholde forpliktelsene hjemme samtidig som de kan ta del i det nye Thailand:

«Working in the city offers women the chance- before marriage and motherhood- to pursue a level of personal autonomy unavailable to them in the village, while at the same time allowing them to uphold their obligations to their families. In Bangkok lies the possibility to be both a modern woman and a good daughter». (Mills 1997:44)

Au parene fra Filippinene har, som thailandske internmigranter, en sterk forpliktelse til pengeoverføringer til familien hjemme, samtidig som at ønske om autonomi og modernitet står sterkt. Som diskutert i kapittel tre, *Migrasjonsindustrien*, plasserer de fleste au parene jeg har vært i kontakt, og bodd med, i midten av klasse- og migrasjonshierarkiet. Argumentet om markedstvang, altså at man blir tvunget inn i et uønsket migrasjonsmarked, står dermed ikke like sterkt. Likevel er pengeoverføringene nødvendig for familieøkonomi og reinvestering. Au paires Sarah står som et godt eksempel på ytterpunktet av au pair-ordningen med sitt ønske om å oppleve modernitet. Jeg møtte Sahra på den første dagen av feltarbeidet 13. desember, og igjen flere ganger på au pair-senteret før hun dro tilbake til Filippinene. Før Sahra dro til Skandinavia for å jobbe som au pair hadde hun jobbet som pedagog på et hjelpesenter i Manila. Hun mente selv at hun hadde havnet inn i au pair-jobben ved ren tilfeldighet ved at en venninne spurte henne. Hun beskrev situasjonen som «spontan» og «at hun ville ut på eventyr». Sahra jobbet først som au pair i Danmark hos en familie, men sa opp fordi de

«behandlet meg som en hushjelp og en dagmamma». Hun fikk deretter en ny vertskapsfamilie i Danmark hvor hun selv satte betingelsene for at hun ikke var hushjelp. I Norge fikk hun en hjemmeværende husmor som hun selv beskrev som «bortskjemt». En gang hadde vertskapsmoren ligget på sofaen og rakt glasset i været og sagt «Sahra! Glasset mitt er tomt», som et signal om at hun ville ha påfyll. Som Sahra beskrev til meg hadde hun skjelt ut vertskapsmoren, og gitt henne valget mellom å oppføre seg eller å finne en annen au pair.

Etter terroren i Paris 2015 kom også den transnasjonale identiteten frem hos au pairene jeg var i kontakt med. På Facebook byttet de fleste informantene jeg hadde pratet med profilbildet til Trikoloren og la ut bilder fra reiser i Paris. Flere skrev også innlegg om når de hadde besøkt byen, og hvor mye de tenke på ofrene. Den offentlige støtteerklæringen til det franske folket er ikke overraskende i den vestlige verden, men det er sosialt interessant at også flere av au pairene viste den samme støtten. På mange måter kan au pairenes identitet passe med definisjonen Transmigrants (Schiller, Basch og Blanc 1995).

Nasjonale identiteter

Introduksjonen til Benedict Andersons *Imagined Communities* fra 1983 setter opp tre paradokser til forestillingen om nasjonalstaten.

i) «The nation is imagined as limited» (Anderson 1983: 16). Grensene for hvor landet Filippinene starter og hvor det slutter har alltid vært diffuse. Gjennom kolonitiden med Spania og USA har grensene for Filippinene vært fleksible. I dagens Filippinene utfordrer stormakten Kina landets grenser gjennom tvisten om delelinjen i Sør-Kina-havet. Også internt utfordres grensene til Filippinene. Organisasjonen Moro Islamic Liberation Front (MILF) var fra 1968 til 2014 i en væpnet konflikt med den filippinske staten om territoriell løsrivelse fra . Selv om det formelt er inngått våpenhvile mellom MILF og den filippinske staten er det fortsatt høy spenning i deler av Mindanao. 25. januar 2015, få uker før mitt feltarbeid startet i Filippinene, var det et væpnet slag i Mindanao som i etterkant gikk under navnet The Mamasapano clash. Konflikten var mellom MILF og utbrytergruppen Bangsamoro Islamic Freedom Fighters (BIFF) på den ene siden, og den filippinske staten representert ved Special Action Force (SAF) og Philippine National Police (PNP) på den andre siden.

ii) Nasjonen «is imagined as sovereign» (Anderson 1983: 16). I det venstreradikale miljøet rundt Migrante International var det også mye snakk om at amerikansk etterretning og spesialstyrker var involvert i The Mamasapano clash, som igjen viser at overbevisningen av at Filippinene er en suveren stat ikke er godtatt av alle. Statens suverenitet blir også utfordret av

dens legitimitet til voldsmonopolet. Selv om jeg ikke har gjort feltarbeid på dette, er det ikke til å unngå å legge merke til alle våpnene privat politi og andre personer har. Selv merket jeg lite til volden, men man blir obs på hvorfor det er bevæpnet politi utenfor samtlige McDonalds- restauranter. En av de siste dagene før jeg dro hjem til Norge spurte jeg broren til Alice om hvorfor det var så mange vakter med våpen, og hvorfor familien alltid hadde understreket at jeg ikke fikk gå alene i landsbyen. Han svarte at «for tre dager siden ble en prostituert drept av en leiemorder her i landsbyen, og de fleste vet hvem som bestilte drapet». Videre forklarte han at politi og andre myndigheter er gjennomkorrupte, og at saker som det aldri ble oppklart. På et oppklarings spørsmål spurte jeg om han kunne forklare mer om leiemordere: «For en leiemorder koster det 20.000 pesos (rundt 3000 kroner), for et Drive-by shooting koster det 10.000 pesos».

iii) Nasjonen «is imagined as a community» (Anderson 1983: 16). En av de første dagene hjemme hos familien til Alice satt faren i huset og jeg i stuen og så på tv. Nyhetsdekningene var dominert av The Mamasapano clash og en høring i senatet. Pappaen lente seg mot meg og spurte «vet du hva som er galt med landet?». Jeg ristet spørrende på hodet før han svarte «muslimene».

De store motsetningene mellom etniske grupper og regioner gjør det vanskelig å snakke om ett felleskap på Filippinene. Familien Rivera fra Iloilo snakket språket ilonggo og anså seg selv som del av hiligaynon-folket, fra regionen Visayas, i landet Filippinene. Familien til informanten Sarah bodde i Manila, men som mange andre i metropolen, anså hun seg ikke som del av gruppen tagalog. Sarahs familie hadde flyttet fra det sørlige Mindanao til hovedstaden, og Sarah mente selv at siden hun hadde trekk som mørkere hud, kunne hun ikke bli tatt for å være Tagalog selv.

Selv om Anderson argumenterer for at nasjonalstaten på ulike måter er forestilt, er den ikke dermed sagt en imaginær identitet. I Norge forsvinner mange av skillelinjene mellom ulike grupper fra Filippinene. Det er ikke ulike filippinske organisasjoner ut fra hvilken del av landet man kommer fra eller etnisk opphav. På au pair-senteret var det en uskrevet regel at man skulle prate tagalog, selv om mange kom fra samme region, og vennskap gikk på tvers av regionale grenser.

De ulike trossamfunnene har ulike møteplasser i Oslo, som Filadelfia bibelskole, Rikets Sal og Den katolske kirke, men de går på tvers av etniske grupper. Det hadde til sammenlignet vært forskjellig dersom en av informantene mine hadde vært muslimsk fra delstaten Maguindanao i Mindanao. De ulike grensene for hvilken gruppe man tilhører flytter

seg etter konteksten, og den nasjonale identiteten som filippiner blir naturlig nok sterkere jo lenger borte fra landsbygda man er.

Selv om den nasjonale identiteten kommer til syne når de Filippinske au parene er i Norge, kan felleskap også gå på tvers av avgrensede områder:

«While Anderson uses the term “imagined community” for the imaginary work of a single, territorially bounded nation, I argue that national consciousness is also shaped by tensions with imagined transnational collectivities brought about by the reconfigurations of global capitalism» (Ong 1999:56).

Ong peker på hvordan internasjonale kinesiske eliter er en klasse for seg selv over nasjonale landegrenser og kan skape felleskap enten det er på vestkysten av USA (Ong 1999: 96-109), i Bangkok (Wilson 2004) eller i Manila (Anderson 1988:11)⁷.

⁷ Den filippinsk-kinesiske eliten «...were for the first time forming a self-conscious *ruling* class» (Anderson 1988:11)

5 Det bare ble sånn

En sommerdag i starten av sommeren 2015 gikk jeg av på holdeplassen i et av Oslo-områdets finere strøk. Nervøs gikk jeg mellom villabebyggelsen for å finne frem til mitt første intervju med en vertskapsfamilie. I ukene etter jeg kom hjem fra Filippinene hadde jeg prøvd ulike kanaler for å finne vertskapsfamilier som ville stille til intervju. Jeg hadde hørt med informantene mine om de ville høre med sine nåværende og tidligere vertskapsfamilier om de ville stille til intervju. På sommeravslutningen til au pair-senteret hadde jeg delt ut kontaktskjema som au pairene kunne ta med hjem til familiene. Selv om de fleste au pairene ønsket dette og hadde tatt det videre til vertskapsfamiliene, fikk jeg ikke noe svar med denne metoden. Imidlertid fikk jeg svar gjennom en venn av en venn av min mor som hadde au pair, og det var hun jeg var på vei til nå. Jeg var en time for tidlig ute, noe jeg aldri ellers er, og nervøsiteten hadde gått over til et sterkt ubehag mens jeg gikk rundt i området. På en måte følte jeg meg mer fremmed her enn i de mange husbesøkene hjemme hos filippinske familier. Jeg hadde unnagjort fem måneder med feltarbeid sammen med au pairer, hørt deres side av ordningen, observert familiene i Filippinene og livene som au pair i Norge. Inntrykket av hvem vertskapsfamiliene er, var derfor sterkt innebygd fra min side. Ubehaget over intervjuet jeg nå skulle gjøre, kom også av at det var nå det ble virkelig. Med au pairene kunne jeg distansere meg fra virkeligheten. De var midlertidige arbeidere fra en verden langt unna min, mens vertskapsfamiliene var bosatt i samme geografiske område som meg og tilhørte mitt samfunn. Det var også et spørsmål om sårbarhet for prosjektet. Med au pairene kunne jeg hoppe inn og ut av intervjuer, stille dumme spørsmål og forklare prosjektet mitt på en overfladisk måte. Med vertskapsfamiliene var rammene for intervjuene satt. Jeg måtte stå for prosjektet mitt, og forventet å bli dømt for spørsmålene jeg stilte.

På min vandring rundt i området i påvente av at klokken skulle nærme seg avtalt tid møtte jeg på flere au pairer som gikk tur med hunder, med barnevogn eller kom hjem fra butikken. Det var også noen jeg kjente igjen fra au pair-senteret som jeg hilste på. Fremme ved huset ble jeg sluppet inn av vertskapsmoren Kari. Huset var en tomannsbolig på tre plan og en delt hage på baksiden. Kjøkkenet og stuen var stilrent, men jeg fikk ikke noen følelse av overdådighet. Det var klassisk nordisk design med furumøbler og minimalistisk utsmykking av vegger og gulv. Jeg presenterte prosjektet for Kari, forklarte at sted og navn ville bli anonymisert og hva jeg var på utkikk etter. Sommersola gjorde det naturlig at vi tok intervjuet

på trappa ute i hagen. Før intervjuet startet innrømte Kari at hun var usikker på intervjuet og formålet med hele prosjektet mitt. Hun hadde, i likhet med flere andre vertskapsfamilier, følt på den mediedekningen som hadde vært rettet mot ordningen, og spesielt hvordan opinionen stilte seg til ordningen etter brennpunktdokumentaren Herskap og tenarar (NRK Brennpunkt: 2013). Det var også noe av motivasjonen hun hadde for å stille opp i et intervju. Både for seg selv, men også for «de andre vertskapsfamiliene som har behandlet au pairer godt».

I 2010 bestemte Kari og mannen seg for at de ville få inn en au pair i huset. På den tiden jobbet mannen med investering, og var ofte på jobbreiser i innland og utland. Han hadde også mye jobbing på kveldstid og i helgene. Kari jobbet selv i øvre sjikt av helsevesenet, i en turnusjobb som med vakter både dagtid og kveldstid. De fikk sitt første barn i 2007, og alt sent i 2008 fikk de tvillinger. Kari beskriver situasjonen med deres første barn som stressende, og etter at de fikk tvillingene ble de presset til å ta en beslutning om reorganisering:

«Vi tenkte lenge på hvordan vi skulle få timene til å gå rundt. Det var da vi startet å prate om jeg skulle gå ned i stillingsprosent fra 100 % til 50 %. Mannen min hadde en jobbsituasjon hvor det ikke gikk, så det måtte bli jeg som ville trappe ned».

Kari forklarte også at de hadde vurdert vaskehjelp og dagmamma, men at det de trengte egentlig var tilgjengelighet. Samtidig innså Kari at å trappe ned i en 50 % stilling ikke nødvendigvis ga så mye mindre jobb, men at det potensielt kunne bli lengre dager og mer stress de dagene hun hadde vakt.

Et vennepar, som bodde i samme område, tipset Kari om at kusinen til au pairen de hadde hjemme hos seg var interessert i å komme til Norge som au pair. Det var på dette tidspunktet kort tid før Kari var ferdig med mammapermisjonen, og skulle tilbake i jobb. Kari beskriver beslutningen om å ansette en au pair som «en hastebeslutning» og at det «bare ble sånn».

Tidlig 2010 kom Rossi til familien. Rossi hadde ingen erfaring som au pair, hadde ikke vært utenfor Filippinene og kunne veldig lite engelsk. De første ukene etter at Rossi kom til familien syntes Kari det var svært krevende. Det handlet ikke bare om opplæringen av oppgaver i hjemmet, men mest av alt at Rossie var underdanig i familien. Spesielt var de elektroniske rengjøringsapparatene som støvsuger, oppvaskmaskin og vaskemaskin krevende for Rossi, ifølge Kari. Underdanighetene mente Kari kunne bli slitsomt, spesielt i starten, med at «man aldri kunne være helt sikker på om Rossi turte å være ærlig». Det er en historie Kari

trekker frem som oppsummerer det problematiske med underdanigheten og tekniske utfordringer:

«En gang vasket Rossi dressen til min mann på 60 grader i vaskemaskinen. Når jeg konfronterte henne med hvorfor hun hadde gjort det, fikk jeg bare til svar at hun ikke hadde gjort det, og at det måtte være noen andre... Det er klart det er leit når en dress til 20.000 kroner blir ødelagt, men det var enda mer leit at hun ikke kunne være ærlig om at det var hun som hadde gjort det. Vi hadde tilgitt Rossi for det.»

I perioden Rossi var hos familien merket Kari en endring i oppførsel og tilstedeværelse. I starten var Rossi for det meste hjemme, og Kari var urolig for om hun hadde venner og om hun trivdes i Norge. Utover perioden dro Rossi flere ganger ut, og Kari fikk mistanke om at hun løy om hvor hun var. Det var flere ganger hun hadde sagt hun hadde vært på bibelskole, men kommet hjem og virket ruset. Det var en gang hvor Rossi var borte i flere dager uten å si fra til Kari, og hvor hun ikke ville prate om hvor hun hadde vært. Vinteren 2011 ble Rossi alvorlig syk, og Kari ble bekymret for om det kom til å gå bra. Hun spurte flere ganger om de skulle dra til legevakten, og forklarte at det ikke ville koste henne noe. Rossi nektet, men til slutt ringte Kari til legevakten og fikk en ambulanse til å hente Rossi. Etter en uke på sykehuset var Rossi tilbake hos familien, men fortsatte å være syk helt til au pair-kontrakten gikk ut. Oppholdet til Rossi var ifølge Kari «psykisk utmattende» (litt uklart om det er for Kari eller Rossi). Rossi var 19 år gammel, hadde ikke vært utenfor Filippinene, kunne lite engelsk og, ifølge Kari, hadde hun lite forkunnskaper om hva au pair-ordningen var. Det emosjonelle ansvaret Kari følte for Rossi gjorde derfor at «det ble mer arbeid med å ha en au pair, enn det vi fikk igjen for det». Familien var derfor veldig usikre på om de skulle ta inn en ny au pair etter Rossi, men valgte likevel å gjøre det etter at au pairen til en annen nabo hadde gitt beskjed om at søsteren var på utkikk etter en vertskapsfamilie i Norge.

Familiens andre au pair, Macy, hadde først jobbet som au pair ett år i Nederland, og så to år hos en familie i Danmark. Macy var derfor flink i engelsk og visste hvordan hun skulle bruke tekniske hjelpemidler i huset. Med erfaringene fra andre europeiske familier følte Kari at den kulturelle barrieren og underdanigheten var mindre, og at det var mulig å prate med henne. Kari og Macy utviklet i perioden et nært forhold, og hun ble flere ganger med på hytta på fjellet og på familiereiser til utlandet. Under oppholdet i Norge fikk Kari mistanke om at

Macy jobbet utenom au pair-ordningen. Hun konfronterte Macy med dette, men innså at det var nytteløst å overtale henne:

«Det er et ansvar man får for jentene som kommer til Norge som au pair, men på et tidspunkt må man også innse at de er voksne damer som kan ta egne beslutninger, så lenge de vet konsekvensene».

Macy ble hos familien i to år, men når hun skulle tilbake dro hun til Italia istedenfor å dra hjem til Filippinene. Dette var også moralsk og emosjonelt vanskelig for Kari. Hun var klar over risikoen med å jobbe som ulovlig innvandrer i Italia og prøvde å overtale Macy til heller å dra tilbake til Filippinene. Det var også et spørsmål om familien kunne være med på at Macy brøt med schengen-visumet hun hadde som au pair i Norge, og på den måten undergrave ordningens legitimitet for andre. Det at Kari valgte å si det videre til meg bidro også til at det ble offentlig kjent at det er en migrasjonsrute som mange au pairer tar, som igjen kan undergrave ordningen.

Etter fire år med au pair valgte familien å heller ansette en vaskehjelp. Kari trakk frem at barna var blitt eldre og dermed ikke krevde like mye tid, at pappaen i familien byttet jobb med hovedkontor i Oslo, at de ikke ville ta sjansen på en ny runde med en krevende au pair og at det kostet for mye opp mot vaskehjelp.

En praktikant flytter inn

Den neste vertskapsfamilien jeg besøkte hadde hatt au pair siden starten av 90-tallet. De var derfor en av de første som tok inn au pair fra Filippinene (se figur 1). Til sammen hadde vertskapsfamilien hatt «et sted mellom åtte og ti praktikanter» hjemme hos seg i en femten års periode. Vertskapsmoren, Mona, beskriver jentene som jobbet som au pair hos familien som ressurssterke og målbevisste, at de fleste hadde høyere utdanning fra Filippinene og at de sendte nesten alt det de tjente hjem. Mona var klar over at nesten alle brukte fritiden på å jobbe ekstra utenom, enten som vaskehjelp i nabolaget, eller som hundeluffer. Hun visste også at de regelmessig sendte hjem Balikbayan-Boxes og at de ofte enten dro til Italia eller Spania, eller ble igjen på bibelskole i Oslo, etter endt kontrakt. Beskrivelsene av au pairene som bodde hos familien forsterker det bildet jeg sitter igjen med fra mine informanter. Også beskrivelsen av familien, med en mann som ofte er på jobbreiser og en hverdag med tidspress, passet det godt inn i bildet av den typiske vertskapsfamilien

Av nye data jeg fikk fra Mona var nok begrepet praktikant det mest interessante. På telefon over flere uker hadde jeg merket meg at Mona brukte praktikant istedenfor au pair. Hun rettet også flere ganger på meg når jeg selv brukte uttrykket au pair. Før intervjuet hadde dette satt seg fast hos meg og jeg ble nødt til å spørre hvorfor hun brukte praktikant istedenfor au pair. Imidlertid fikk jeg ikke det svaret jeg hadde forventet, men at det kom «tilfeldig» og at «jeg bare startet å bruke det». For meg var uttrykket slående presist, siden det for meg er mer beskrivende enn det noe diffuse uttrykket au pair. En praktikant svarer til en som er under utdanning, eller opplæring, men som fortsatt gjør et arbeid av praktisk art. Utdannelsen er her den kulturutvekslingen og språkopplæringen som er under ordningen. Au pair, eller på likefot, kan svare til et idealisert mål for ordningen, hvor au pairen og vertskapsfamilien er tenkt som like. Det kan fremstå som fremmed både for jentene og vertskapsfamiliene. Den profesjonaliseringen av au pairene, som ligger i begrepet praktikant, kan også bidra til å rettferdiggjøre vertskapsfamiliers valg og opprettholde en distanse til au pairen (Sollund 2010).

Som en mulig forklaring på hvorfor Mona brukte dette uttrykket istedenfor au pair, kan det være verdt å se på situasjonen det hadde oppstått i. Familien hadde hatt au pair mer eller mindre sammenhengende i 15 år. Nesten hele oppveksten til barna var det en au pair i huset, og familien hadde innarbeidet rutiner for ankomst, arbeidsoppfølging og tilbakekomst av au pairer i flere år. Mona sa også at de hadde «et sted mellom åtte og ti praktikanter», som for meg fremstår som en veldig diffus stadfesting av noe så omfattende som å ha en person boende hos seg i lengre perioder. Forklaringen ligger i at Mona, i likhet med Mathildes vertskapsfamilie fra kapittel fire, hadde hatt au pairer boende hos seg selv om de ikke var på en au pairkontrakt. I perioder hadde au pairer blitt lengre og overskredet oppholdstillatelsen, flere hadde gått på diverse bibelskoler for å utsette hjemreisen, eller bodd med familien mens de hadde andre jobber.

Da jeg tok kontakt med Mona, fikk jeg først til svar at det ikke ville være relevant for meg siden de ikke lenger hadde au pair, og at det var lenge siden de hadde det sist. Jeg forklarte at jeg likevel ønsket et intervju for å prate med en familie som hadde hatt au pair over flere år, og som var blant de første som hadde au pair fra Filippinene i Norge. Under intervjuet med Mona kom en filippinsk jente inn som hadde vært ute og luftet familiehunden. Hun gikk så opp til andre etasje. Jeg spurte hvem dette var, og fikk forklart at det var en praktikant som tidligere hadde jobbet som au pair for familien.

Forholdet mellom au pair og praktikant er derfor glidende, som igjen forklarer hvorfor Mona bare ga et anslag på hvor mange au pairer de hadde hatt boende. Forholdet mellom når en au pair slutter og når praktikanten starter er glidende siden jenta fortsetter å bo i samme hus og gjør mange av de samme arbeidsoppgavene. Det å «ta inn en praktikant» kan på den måten være mer beskrivende for hva som faktisk skjer. Man velger å ta inn en person, ofte i valget mellom flere, og det er familien som velger, ikke au pairen selv.

På spørsmål om hvorfor ikke de ikke hadde tatt inn au pairer fra andre nasjonaliteter fikk jeg først et svar at det var praktisk, at rekrutteringen ofte gikk av seg selv og at de hadde gode erfaringer med filippinere. På oppfølgingsspørsmål om hvilke gode erfaringer Mona siktet til fikk jeg svaret: «De er renslige. Både med seg selv og omgivelsene. De er liksom delikate... Flotte damer som tar vare på seg selv og ekstremt nøye med alt av rengjøring i huset».

På slike spørsmål må man passe på hvordan man analyserer svaret. Åpenbart var jeg ute etter et slikt svar, men det gjør ikke nødvendigvis dataene holdbare. Familien hadde ikke hatt au pair fra andre nasjoner og nabolaget var dominert av au pairer fra Filippinene. Sammenligningsgrunnlaget for en etnisk beskrivelse av filippinere er derfor tynt, men forståelig. Jeg er sikker på at de filippinske familiene på samme måte kan gi en etnisk beskrivelse av nordmenn etter at jeg bodde der.

I boken *Au pair* (2010) trekker Daniel Miller og Zuzana Búriková frem etniske komponenter for hvilke land britiske middelklassefamilier velger, hvor østeuropeiske jenter er å foretrekke på grunn av sine kvaliteter som lydhøre og arbeidsomme. Dette eksempelet har nok mye med komparasjon, som med Mona, ettersom Storbritannia har et veldig strengt poengsystem som gjør det vanskelig å ta inn au pairer fra andre land enn Europa (Miller og Búriková 2010). En informant fra Cecilie Øiens rapport fra 2009 argumenterer med at

«if you chose a Filipino you'd get a great cleaner, if you chose a an Eastern European au pair you'd get a person who would know how to look after your child properly»
(Øien 2009: 58).

I Ragnhild Sollund sine intervjuer med vertskapsfamilier sier en vertskapsmor at «The Filipinas are very friendly and clever with children in contrast to the “Russian monster”» (Sollund 2010: 151). Fra Guro Kristensens intervjuer sier en vertskapsmor:

«We had this idea that people from the Philippines have very strong work ethics. Usually. Of course there are exceptions. And they have a very soft and nice attitude» (Kristensen 2015: 215).

Etter intervjuet med Mona fikk jeg spørsmål om jeg trengte noen flere informanter. Jeg svarte som sant var at det hadde hjulpet meg stort i oppgaven, men at jeg ikke ville være til bry. Mona tok straks opp telefonen og ringte til naboen. Der kom hun frem til Julie som ikke var hjemme, men som sa at mannen Per sikkert ville komme hjem fra tur med eldstesønnen straks. Uten at jeg fikk muligheten til å forberede meg på spørsmål, hvem denne familien var eller hva jeg nå var ute etter, fulgte jeg med Mona noen hus bortenfor. Per åpnet opp døren og spurte hva det gjaldt, hvor Mona raskt fikk forklart at jeg var en antropolog som skulle skrive en oppgave om au pair-ordningen. Perpleks ble jeg invitert inn av Per, mens jeg fomlete formulerte en takk til Mona.

Jeg er bare en enkel kar fra kløfta

Julie og Per hadde hatt tre au pairer i løpet av en fem års periode. Den siste au pairen bodde fortsatt hos familien, med ett år igjen av kontrakten. Per beskriver hvordan han og Julie bestemte seg for å ta inn en au pair slik:

«Både jeg og Julie jobber i det private næringsliv, hun som mellomsjef i et rekrutteringsbyrå og jeg innen teknologi. Vi har begge jobber som krever at vi er borte fra hjemmet på møter og konferanser, og det blir ofte mye kveldsjobbing. I mange år var vi enige om at vi skulle få det til å gå selv om det var på bristepunktet mange ganger, og hadde aldri pratet seriøst om hverken vaskehjelp eller au pair, men en dag ble det nok. Jeg hadde akkurat vært på et møte i Trondheim og var på vei hjem fra Værnes lufthavn. Julie skulle på et møte i Brussel og vi hadde samkjørt flyvningene slik at Julie kunne kjøre bilen vår til Gardermoen, møte meg inne og levere bilnøkkelen til meg, sånn at jeg kunne hente i barnehagen. Sånn jeg ser tilbake på den tiden var det selvfølgelig galskap, men i lang tid var det slike løsninger vi hadde. Denne planen ville gått helt fint om ikke flyet mitt var blitt forsinket på Værnes, og det var da vi begge to innså at vi måtte finne en annen løsning».

Per og Julie gikk igjennom mulige scenarioer som å trappe ned i stillingsprosent, ansette en dagmamma eller finne andre måter å løse det på. Begge var i en yrkessituasjon der de mente det var praktisk talt umulig å trappe ned og at det var mer realistisk å heller starte i en ny jobb.

De landet på å prøve å finne en au pair gjennom nettsiden greataupair.com, men det kom ikke nødvendigvis lett for Per:

«Litt humoristisk ser jeg på meg selv som en enkel kar fra Kløfta. Jeg har aldri sett for meg at jeg skulle havne i en situasjon der jeg fikk en au pair hjem til meg..... Da jeg vokste opp dro søstre og venner som au pair til fine familier i Frankrike. Jeg har aldri sett på meg selv som 'fin'. Jeg brukte lang tid på å overtale meg selv om at dette var riktig for meg og ikke minst for barna.»

Kan du utype?

«Vel. Jeg kom fra en helt vanlig familie, og jeg var i starten redd for at barna mine skulle bli vant til at det var en hushjelp som tok seg av alt. Barna mine skal ikke bli bortskjemte av at det bor en au pair her.»

Siden den gangen har Julie og Per hatt tre filippinske au pairer i hjemmet over en periode på fem år.

Når Per svarer at han ser på seg selv som en utypisk person til å ha au pair, ligger det også en antagelse om at noen andre er typiske. Det ligger også en vegring i å bli oppfattet som disse andre, og hva det betyr for hvem man selv er. Jeg spurte om han kunne fortelle litt om andre som han så på som typiske for ordningen: «Vi har jo hørt historier i nabolaget. Historier om familier som ikke behandler au pairer godt og som bare ser på dem som billig arbeidskraft. Det er sånn man oppfatter og hører fra andre i nabolaget».

Likhet

Vertskapsfamiliene opplever en indre og en ytre motsetning til det å ha au pair. Den ytre motsetningen går på om det er akseptabelt å ha privat hushjelp i sosialdemokratiske Norge, et land som etter andre verdenskrig utraderte denne næringen og innførte kollektive løsninger som erstatning for familiene (Sollund 2010). Den indre går på idealene til et likestilt ekteskap, hvor kvinnen oppfordres til å ta høyere stillinger, samtidig som hun skal ha orden på hjemmet.

I artikkelen *Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism* fra 2002, argumenterer Marianne Gullestad for at likhetsidealet i Norge er selvforsterkende, og at

egalitetsprinsippene gjør at man leter etter likhetene internt i samfunnet istedenfor å fremheve forskjellene. Resultatet er at de store skillelinjene mellom sosiale klasser blir gjort utydelige (Gullestad 2002: 47). På den måten søker nordmenn mot midten istedenfor å fremheve ulikhetene. Vertskapsfamiliene var påpasselig med å fremheve at de ikke var som de andre vertskapsfamiliene, slik som dem med gamle penger, som så ned på au pairen og brukte dem som tjenesteskap, eller de som utnyttet ordningen for billig arbeidskraft, underforstått som de nyrike. Samtidig var familiene ærlige på at ordningen hadde kommet av et behov for arbeidskraft i hjemmet, og at det var både billigere og mer beleilig enn vaskehjelp eller dagmamma. Alle tre vertskapsfamiliene svarte også at det var veldig vanlig med au pair i området de bodde i, som igjen kan gi dem et sammenligningsgrunnlag for å plassere seg selv i gruppen vertskapsfamilie. Det å poengtere at man ikke er som andre som har au pairer, og at det finnes noen som behandler au pairer dårlig, bidrar til en logikk som ofte fører til en interaksjonsstil hvor likheter blir fremhevet mens ulikhet blir nedtonet (Gullestad 2002: 47). På den måten kan en helt vanlig kar fra Kløfta ha au pair, mens man kan se bort fra sin egen posisjon til resten av samfunnet. Fra 2012 til 2016 har det vært registrert 15 965 vertskapsfamilier med gyldig au pairtillatelse (Grafikk 2, UDI 2016b). I 2016 var det 2872 familier som har fått godkjent tillatelse (Grafikk 2, UDI 2016b). Dette utgjør om lag 5700 personer med au pair dersom man regner det som sannsynlig at et overveldende flertall av vertskapsfamiliene består av to personer. Dette er en liten del av Norges befolkning, og informasjon om bosted fra både vertskapsfamiliene og fra au pairene jeg har pratet med, tyder mer på enklaver der det er akseptert og mange har au pair, enn på satellitter spredt rundt om i Norge. Her finnes det selvfølgelig unntak, som Eirins vertskapsfamilier.

Da Kari trekker frem ubehaget med underdanigheten til Rossi overkommuniserer hun gjensidigheten, og nedkommuniserer ulikheten i forholdet. Man blir konfrontert med ulikheten som eksisterer og man synes det er ubehagelig.

Portvaktbegrepet likhet i Norge blir en måte å forstå vårt eget samfunn på, og når vi blir konfrontert med ulikheten i sin egen stue kan dette være ubehagelig (Lien, Lidén og Vike 2001: 11-31).

Et nytt tjenesteskap?

Kari Telste, førstekonservator ved Norsk folkemuseum og etnolog, beskriver i Museumsbulletinen 4/2006 hvordan tjenesteskapet i Wessels 15 gate var på 1800 tallet. Som et typisk middelklasseområde i Kristiania var alle boliger i Wessels gate 15 utstyrt med eget

værelse for tjenestepiker. De unge pikene, som ofte kom fra husmannsplasser, migrerte inn til byene etter konfirmasjon. Motivasjonen var både av nødvendighet og «for å komme seg ut, se seg om i verden og få med seg den moroa som hører ungdomstida til» (Telste 2006: 15). Kristiania ble på slutten av 1800 tallet ofte omtalt som «den unge piges by», og «I 1875 utgjorde tjenestepikene 46 prosent av den yrkesaktive kvinnelige befolkningen» (Telste 2006: 15). I 1875 var 80 prosent av tjenestepikene under 30 år, med en snittalder på 25 år. «Om formiddagen var byens parker fylt av barnepiker som trillet barnevogner» (Telste 2006: 16). Tjenestepikene skulle stå opp før familien, servere frokost, gå tur med barna, lage middag, vaske klær og tørke støv. De skulle være synlige utad, som statussymbol på familiens rikdom, men usynlige i hjemmet:

«Tjenestepikene skulle ikke høres; de skulle holde seg i kulissene, i baktrappene, i kjøkkenet som i likhet med pikeværelset vendte mot bakgården. I de representative værelsene mot gaten skulle “herskapet” vise seg fram» (Telste 2006: 17)

I au pairordningen hos moderne middelklassefamilier skal au pairen være synlig innad, men usynlig utad. Det er ikke et statussymbol på samme måte å ha en au pair som det å ha tjenestepike, og familiene bruker heller tid på at de skal være en del av familien, spise middag med dem, dra på ferie og hytta, eller andre utflukter. Mange av au pairinformantene, som Jacky, ble frustrert over at familien forventet at hun skulle spise middag med dem. Fra vertskapsfamilien forklarer Mona at hun i starten ville at au pairene skulle spise sammen med familien, men godtok etter hvert at de heller ville «spise ris på rommet».

Beskrivelsene av tjenestepikenes første møte med Kristiania og forventningene av modernitet kan også sammenlignes med au pair-ordningen:

«I utgangspunktet kom de fleste til byen for å søke tjeneste, men de oppdaget snart at det var muligheter for å få seg annet arbeid. Etter et år eller to i skiftende hushold, var det mang ei jente som heller ville prøve seg som fabrikkjente, butikkjomfru, restaurantjomfru eller kanskje på telefonsentralen. Lønnen var høyere og arbeidsforholdene mer ordnet.» (Telste 2006: 19)

Som med tjenesteskapet, er au pair-ordningen også et springbrett inn i andre yrker. Enten det er jobb i andre europeiske land, skolegang i Oslo, eller autorisasjon som helsefagarbeider.

Som mellom vertskapsmoren og au pairen, var forholdet mellom tjenestepiken og fruen er forhold mellom sjef og arbeidstaker. Det var fruen som hadde det overordnede ansvaret for hjemmets anseelse, hvilke arbeidsoppgaver tjenestepiken skulle ha, hvor lenge tjenestepiken skulle jobbe og hvordan hun skulle te seg. Forventningene fra fruen var at «Hun skulle være ”brav”, ordentlig, flink, pålitelig, villig, flittig, snill, proper og ordensvant» (Telste 2006: 18). Normene for oppførsel og kvalifikasjoner i au pairordningen kan byttes ut med at man ønsker en au pair som er arbeidsom, men ikke underdanig, til stede, men samtidig fri.

Også den materielle omstillingen til hva som er arbeid og hvem som skulle gjøre det er verdt en sammenligning:

«I byen kom innflytterjentene til en fremmed verden. De utførte ikke arbeid i den næringen som husholdet baserte seg på økonomisk, slik de var vant til fra landsbygda, men gjorde isteden det vi vil kalle husarbeid. Forventningene til renslighet og orden var høye, og de hadde en underordnet stilling. Idealet var at husmoren ikke selv skulle gjøre husarbeid, men overlate det til piken.» (Telste 2006: 16)

Au pairer er på sin side langt fra produksjonen, som diskutert i det foregående kapittel, men bistår familien, og da spesielt vertskapsmoren sånn at hun kan ta del i økonomien. Som en av Kristensens informanter sier:

«To us this is not first and foremost about cultural exchange. To us this is about help to manage everyday life. Like it used to be 150 years ago, when young women from the countryside came to help families in the cities» (Berit, married, mother of two). (Kristensen 2015: 214).

Hele Stenum sammenligner tjenestepikene som kom inn til København på slutten av 1800-tallet med au pairene i Fortidens Tjenestepiger og *Nutidens Au pairs? Har de Noget til Fælles?*. En av de faktorene som Stenum mener at skiller de filippinske au pairene fra tjenestepiker i Danmark er at de i motsetning til mange au pairer går motsatt vei i klassereise. Mens de danske fra arbeiderklassen så har er mange av au pairene som kommer til Danmark utdannet og bemidlet (Stenum 2010: 78). Den samme motsatte klassereisen tar også de fleste av mine informanter, selv om klassehierarkiene mellom Norge og Filippinene ikke nødvendigvis kan konverteres.

Det norske hjem

I artikkelen *Hjemmet som moderne Folkekultur* beskriver Marianne Gullestad hvordan norske familier ikke bare anser boenheten som et hus, men som et hjem. Et hjem er et «fortettet symbol for svært mye av det som er viktig for oss», og innehar både økonomiske, sosiale, estetiske, filosofiske og symbolske aspekter» (Gullestad 1989: 51). Huset svarer også til samfunnet, som en «liten modell av samfunnets kosmologi» (Gullestad 1989: 52) og representerer både samfunnets og privatpersonens intime grenser. Når au pairer flytter inn i den norske hjem gjør de det ikke bare hos den enkelte vertskapsfamilie, men også inn i det norske samfunnet.

Ifølge Gullestad er «Hjemmet og intimsfæren blitt kilde for dypere meninger, og er derfor, i en viss sekularisert forstand, blitt gjort til noe hellig», (Gullestad 1989: 59). Et beskrivende eksempel fra Gullestad som viser hvordan det norske hjem er noe annet enn en bofabrikk er fra hennes egne informanter:

«En gang hun var på sykehus hadde familien husmorvikar. Mannen hennes satte opp en lapp på døren til foreldresoverrommet før han gikk på arbeid. På lappen stod det at husmorvikaren ikke skulle vaske eller rydde i dette rommet, det ville han gjøre selv. Han mente at hun ikke hadde noe å gjøre der inne. Husmorvikaren hadde imidlertid ikke respektert lappen på døren, men hadde gått inn i værelset for å støvsuge og re opp sengene. Dette gjorde han meget sint og ergerlig. For fremtiden ville de ikke ha husmorvikar. Fordelene med å få den hjelpen hun kunne gi, var ikke store nok i forhold til ulempene ved å få privatlivet forstyrret» (Gullestad 1989: 63)

Under oppholdet til Rossi prøvde Kari flere ganger å si fra at hun ikke trengte å rydde på soverommet, men når Kari kom hjem fra jobb opplevde hun mange ganger at Rossi hadde ryddet og redd opp på soverommet. Ettersom «Foreldrenes soveværelse er det mest private værelset i en norsk bolig.» (Gullestad 1984: 44) er det forståelig hvorfor Kari ikke likte dette. Når Kari så prøvde å forklare at hun ikke måtte gjøre det ble Rossi forvirret. Kari forklarte i intervjuet at hun trodde at Rossi tenkte at hun hadde fått beskjed om å ikke rydde rommet av høflighet, og at Kari ville bli glad for at Rossi hadde strukket seg litt lenger i arbeidet. Tatt i betraktning at mange au pairer forventer at au pairordningen er som hvilken som helst annen migrasjonsjobb der man jobber hjemme hos en familien, er det ikke rart at Rossie, og andre au pairer, regner med at alle rom skal rengjøres. Det er, som Marianne Gullestad påpeker, også

en kulturell forskjell i private sfærer og hjem mellom Norge og andre land. I familiene jeg bodde hos på Filippinene var det sjeldent noe skille mellom privatsfære og offentlig sfære. Jeg fikk ofte et eget rom, men det var også et offentlig rom på dagtid.

Som en av Kristensens informanter også synliggjør er det det norske hjem en privat sfære:

«having an au pair had some disadvantages, such as preventing them from having the house to themselves when their children were away, depriving them of the opportunity to be alone with their children» (Kristensen 2015: 214)

Her er det et offer for vertskapsfamilien å ta inn en au pair og noe som må inn i regnestykket over fordeler og ulemper med ordningen.

Som Gullestad påpeker er det norske hjemmet som enhet preget av at «Vi har sterke idealer om selvstendighet, at enhver husholdning skal klare seg selv, og ikke ligge andre til byrde» (Gullestad 1984: 39). Per trekker frem at au pairordningen var praktisk siden det å veldig ofte skulle ordne med barnepass hos familie og venner var slitsomt. Dessuten bodde ikke foreldrene hans i Oslo, så de hadde liten mulighet til å hjelpe til. Det er en forskjell i det å skulle være til bry for andre og det å ansette en au pair. Når man ansetter en au pair er fortsatt familien selvberget siden det er de som skaffer au pairen. Resiprositeten som ligger i tjenester som barnepass forsvinner når man betaler for tjenesten.

Utviklingen av hjemmet fra en produserende og reproduserende enhet til dagens hjem har vært stor: «Økonomisk sett er barna som oppdras, primært en ressurs for samfunnet som fremtidig arbeidskraft, og ikke for foreldrene som oppdrar dem.» (Gullestad 1984: 49). Gullestad mener med dette at den reproduktive enheten som hjemmet før hadde som en sikkerhet for foreldrene er overflødig. Dette kan også være en forklaring av endrede husholdsoppgaver i Norske hjem, fra et produserende til et konsumerende hjem. Med kan også hjemmearbeidet sees på som et overskuddsprosjekt, eller en uproduktiv syssel (Veblen 2014). Husarbeidet som kvinner gjør kan derfor sees på som «Det at en kvinne gjør mye husarbeid, kan like gjerne være uttrykk for en prekær kulturell situasjon som det er uttrykk for en prekær økonomisk situasjon.» (Melhuus og Borchgrevink 1984: 324).

Den offisielle definisjonen på hushold i Norge på 80-tallet var «En husholdning omfatter de personer som har samme bolig og minst ett måltid felles pr. dag» (Gullestad 1984: 39)

Au pairordningen som hjelpearbeid

Basert på en kvalitativ studie fra 2012 til 2013 har Guro Kristensen gjennomført 22 intervjuer med norske familier som enten hadde, eller var på vei til å få vaskehjelp eller au pair. Alle familiene med vaskehjelp, og halvparten av familien med au pair klassifiserer Guro som en del av middelklassen, mens den resterende halvdel av au pair-familier faller inn under kategorien overklassen. Majoriteten av familiene med au pair hadde hatt, eller skulle ha, au pair fra Filippinene, og snittalderen for alle au pairene var mellom 25 til 30 år.

Kristensen kategoriserer svarene til familiene hun intervjuet som «vi har et desperat behov for au pair», «vi kan og vi ønsker det» og «det er en vinn-vinn situasjon». Selv om kildeomfanget til Kristensen er langt større enn mitt på vertskapsfamilier, er det mange likhetstrekk med svarene hennes informanter gir, og de familiene jeg har intervjuet. Det desperate behovet ut av en kaotisk situasjon finner vi igjen i Per og Kari sin begrunnelse for ordningen. Argumentet jeg «kan og ønsker det» finner vi igjen hos Mona, som lenge etter at barna var blitt ungdommer eller flyttet ut, fortsatte å ha au pairer og praktikanter i hjemmet.

Kategorien at «ordningen er en vinn-vinn løsning» for både vertskapsfamiliene og for au pairen, mener Kristensen er en legitimering av ordningen som er ansett som sosialt og moralsk diskutabelt i sosialdemokratiske Norge (Kristensen 2015: 222). Løsningen blir at vertskapsfamiliene kombinerer

«Norwegian cultural ideals of social equality and sameness since they believed that buying domestic labour can also be a practice of kindness and solidarity» (Kristensen 2015: 223).

Under intervjuet med Mona forklarte hun hvordan familie og venner hadde samlet inn brukte klær og andre gjenstander som de ulike au pairene kunne sende hjem. Som nevnt tidligere i kapittelet var også Mona klar over at au pairene jobbet ekstra, og begrunnet det slik «Det at de jobbet som vaskehjelp i nabolaget var i starten problematiske, men så startet jeg å tenke på det at de vil jo få mest mulig ut av oppholdet i Norge. Om de jobber ved siden av så får de også sendt mer penger hjem til familien».

Vertskapsfamilien til Mathilde ga familien Rivera tre griser, og selv om jeg ikke har vært i kontakt med denne familien, kan uttrykket for å gi griser til familien være et uttrykk for mini-bistand.

Per på sin side sier han:

«ble veldig sint over at [en av au pairene] sendte penger hjem som bare virket å gå til brødrene som satt hjemme på Filippinene uten å ta seg til noe. Det var ofte at vi prøvde å få henne til å bruke pengene i Norge, eller spare istedenfor å sende det hjem, men etter hvert godtok vi at pengene ble sendt. De er verdt mer der.»

Det at man i det hele tatt føler at man må rettferdiggjøre avgjørelsen om å ta inn en au pair når man kommer fra øvre del av middelklassen er etter mitt syn interessant. Det er ikke det at man er suksessfull, har en god lønn og at man synes at man fortjener det, som trekkes frem når vertskapsfamilier forklarer hvorfor de har au pair. I stedet legger de fram et forsvar av hvorfor de har det. På samme måte som man må se den etniske beskrivelsen av filippinske jenter som Mona ga i en kontekst, må man gjøre det samme med dataene som kommer fra mine intervjuer. Metoden intervju har sine begrensninger i at det er avgrenset tid hvor man må tro på det informantene sier, i en gitt situasjon, uten å følge de over lenger tid. Med unntak av Per, var både Mona og Kari mer eller mindre forberedt på intervjuet. Det at jeg får data som er refleksive over hvorfor man ansetter en au pair er derfor ikke så overraskende, og kommer til dels av spørsmålene man stiller. Det kan godt tenkes at vertskapsfamiliene hadde reflektert lite over spørsmål som likhet, arbeid og likestilling, men at intervjuet vekker refleksjon rundt de spørsmålene. For alt jeg vet kunne vertskapsfamiliene sett på seg selv som familier som fortjener au pair på grunn av hardt arbeid og posisjon, men underkommunisert dette i en forsvarsposisjon hvor de også må forsvare bruken av au pair i et samfunn hvor deres valg er uglesett.

Likestilling

Sitatet fra Veblen i det foregående kapittelet tar opp eiendomsretten til kvinner, og dets symbolske verdi for makt, som starten på institusjonalisert eiendomsrett. Stubberud sin doktorgradsavhandling gjentar også delvis dette poenget med at:

«An au pair brings class and other forms of inequality into the host family, and often involves the establishment of a traditional patriarchal household, which includes servants.» (Stubberud 2015: 10).

En motsetning til at au pair-ordningen styrker vertskapsfarens symbolske makt er at det er vertskapsmødrene som ofte opplever økt fritid. Det er også vertskapsmødrene som i mange sammenhenger er den nærmeste arbeidsgiver, og som detaljstyrer arbeidsoppgavene. At

kvinner er nærmeste arbeidsgiver i en større Europeisk kontekst, med renholdere, barnepass eller au pairer (Marchetti og Triandafyllidou 2015: 231). Man kan argumentere med at det er kvinnens plikt å holde huset ordentlig, og at dette dogmet gir mannen status med å ha et ordentlig hjem, men stemmer det? Tidsbruksundersøkelsen til SSB fra 1971-2010 (SSB 2012) viser en markant nedgang i tiden norske kvinner bruker på husarbeid. Imidlertid er det fremdeles forskjell mellom kvinners 14 timer med hjemmearbeid i uken og menns 7,7 timer hjemmearbeid i uken. For Mona og Kari var det praktisk umulig at mennene kunne ta like stor del av husarbeidet ettersom de stort sett var borte fra huset i ukedagene.

Alt i 1984 spurte Marit Melhuus og Tordis Borchgrevink spørsmål med hvorfor kvinner gjør så mye husarbeid på tross av ny teknologi. Ifølge Tidsbrukundersøkelsen brukte hjemneværende kvinner mer arbeid i hjemmet enn arbeidende kvinner gjorde medregnet arbeidet de gjorde. Melhuus og Borchgrevink spør «hvorfor fører ikke utviklingen av husholdsteknologi og redusert barnetall til reduksjon av arbeidstiden for hjemneværende kvinner?» (Melhuus og Borchgrevink 1984: 325). Videre stiller de to betimelige spørsmål som også er relevant for au pair-ordningen; har teknologien nådd et tak som gjør at bare fysiske hender kan gjøre arbeidet, eller er det slik at standarden også heves i hjemmet når ny teknologi kommer? (Melhuus og Borchgrevink 1984: 324-326).

Dersom det er et tak tar au parene unna dette for å frigi tid til vertskapsfamiliene. Og da spesielt vertskapsmoren siden «hjemmet som helhet er i større grad assosiert med kvinnen enn mannen» (Gullestad 1986: 53). Dersom det imidlertid ikke er et tak bidrar au parene til heving av standarden og dermed også statusen for vertskapsfamiliene. Dermed fungerer au parene som «...personers nytteverdi som synlig bevis for eierens makt» (Veblen 2014: 103).

Tilbake til Kristiania på 1800-tallet var det også fruen som sto for det overordnede ansvaret for hjemmet, og som var nærmeste arbeidsgiver til tjenestepikene. Denne arbeidsdelingen har i stor grad overlevd det store likestillingsprosjektet Norge har gjennomgått og au pair-ordningen er et symbol på denne spenningen (Sollund 2010) og bidrar til å synliggjøre de vedvarende kjønnsrollemønstrene i hjemmet og hvem som er husets egentlige overhode. «Hjemmestrevet er et felles skapende prosjekt, samtidig som han kan få være mann og hun kan få være kvinne, i tradisjonell forstand» (Gullestad 1989: 58), og når en au pair tar over det kvinnelige hjemmestrevet, kan hun også miste mange av posisjonene i det «skapende prosjektet».

Mannlige au pairer

Gjennom feltarbeidet har jeg pratet med to menn som jobbet som au pair. Den ene var Vince som jobbet som au pair i Danmark. Den andre var en au pair jeg møtte på au pair-senteret. Begge trekker frem at deres kjønn var problematisk for ordningen. Vince forklarer hvordan han ble mistenkeliggjort av en av vertskapsfamiliene i starten av oppholdet i Danmark. Han bodde i en separat leilighet, om mente dette var et uttrykk for at de ikke ville ha han for tett på familien. Vertskapsfamilien til Vince var også usikker på å la han være alene med barna, og han følte ofte at han fikk andre oppgaver i hjemmet istedet. Etter hvert stolte familien på Vince, og lot han være alene med barna. Informanten fra au pair-senteret sa at det var to grunner til at han fikk jobben som au pair, og at vertskapsfamilien hadde vært eksplisitte på hvorfor de valgte han. Den første var at han var broren til deres tidligere au pair, som gjorde det enklere for dem å stole på han. Den andre grunnen var at vertskapsfamilien hadde en sønn og ikke en datter.

I begge eksemplene opplevde de mannlige au pairene en seksualisert frykt fra vertskapsfamiliene, som også kan gi en indikasjon på hvorfor det ansettes så få mannlige au pairer. Det at kvinnelige au pairer er foretrukket kan også handle om at det allerede finnes et internasjonalt marked for kvinnelige omsorgsarbeidere (Ehrenreich og Hochschild 2004). På greataupair.com og siden til Energy au pair, markedsføres kvinner som au pairer. Også på håndboken til Norsk Folkehjelps au pair-senter profileres kvinner som au pairer. Det er ikke overraskende all den tid kvinner faktisk dominerer yrket, men det bidrar også til å reproducere forestillingen om at au pair er synonymt med kvinner, som igjen reproducerer et mønster der huslige arbeidsoppgaver er kjønne.

Penger og valg

Som tittelen til kapittelet indikerer er det tilsynelatende tilfeldigheter som har ført familiene til å ta valget om å ansette en au pair fra Filippinene. Det samme gjelder også for mange av informantene til Sollund og Kristensen, som på ulike vis benytter seg av ordningen. Bak tilfeldighetene ligger rammene for hvorfor, som inntekt, nabolag, og nasjonale –og globale strukturer. Selv om noen vertskapsfamilier kan ha en nonchalant holdning til kostnaden ved å ha au pair, utgjør det en betydelig sum. Familiene må betale flybillett, lønn for au pair, norskkurs, ha stort nok hus og et ledig rom for au pairen og stå for kost. SIFOs referansebudsjett gir et estimat på 7120 kroner måneden for mat til to kvinner, en mann og to barn (SIFO 2016). I tillegg kommer andre usynlige ekstraavgifter til hjemmet, som strøm og oppvarming, vedlikehold og slitasje.

Nabolaget man bor i spiller også en avgjørende rolle for informantene. At naboen har og kanskje 40 andre naboer har au pair betyr også at ordningen fremstår som legitimt. Som eksempelet med Per kan man forsvare bruken av ordningen ut fra nabolaget man bor i.

På nasjonalt nivå har kvinner i økende grad tatt del i det norske arbeidslivet de siste 40 årene. Den norske stat har også vært katalysator for yrkesdeltagelsen, også for å få kvinner inn i lederstilling, gjennom kampanjer og kvotering. Samtidig forsvinner ikke mange av arbeidsoppgavene i hjemmet. Globalt har økende arbeidsmigrasjon, og spesielt innen omsorgsykker, (Ehrenreich og Hochschild 2004, Standing 2014) gitt velstående familier verden over fleksible og villige hender.

Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg primært konsentrert meg om au pair-ordningen, men ordningen henger sammen med større trender i Europa og Norge. Marchetti og Triandafyllidou argumenterer med boken *Employers, Agencies and Immigration- Paying for care* at au pairordningen, slik som den har utviklet seg, må sees i sammenheng med andre huslige jobber som dagmamma og privat rengjørere. Fra 2000 til 2010, samme periode som au pairordningen har hatt sin vekst, har betalt tjenesteskap i EU15⁸-landene økt fra 1,655 til 2,398 millioner mennesker, en vekst på ca. 45 prosent (Abrantes 2014:234). Den største økningen i sektoren er Spania, Italia og Frankrike, men det er også betydelig økning i Skandinavia (Marchetti og Triandafyllidou: 228). I Norge har 32 prosent av familier med inntekt over en million benyttet seg av vaskehjelp (SIFO 2015: 8), som også er i samme gruppe som vertskapsfamiliene. At stadig flere jobber innen denne bransjen i europeiske hjem kan tyde på en proletarisering av hushjelpsarbeid (Marchetti og Triandafyllidou 2015: 231). Denne gruppen av ofte midlertidige ansatte og prekære situasjoner kan, som Guy Standing påpeker, utgjøre en klasse også for seg selv.

Den andre siden av arbeidsforholdet er en stadig større del av middelklassen som benytter seg av privat hjelp hjemme med arbeidsforhold, rettigheter og lønn som de aldri ville godta for seg selv eller sine barn. Mens betalt hushjelp før var en luksustjeneste for de rikeste, tyder utviklingen på at flere og flere europeiske middelklassefamilier bruker det i dag (Marchetti og Triandafyllidou: 231). Denne trenden kan fortelle oss om stadig større økonomiske forskjeller i den vestlige verden (Thomas Piketty 2015) og hvordan disse ulikhetene utarter seg.

Den nye bransjen av tjenestefolk i norske og europeiske middelklassehjem kan også være en reaksjon på endrede familiestrukturer, en forvitrende velferdsstat og en stadig mer åpenbar eldrebølge (Marchetti og Triandafyllidou: 231). I Norge har vi unngått den store innstrammingspolitikken som store deler av Europa fortsatt sliter med, men spørsmål er kanskje om ikke velferdsstaten har fulgt etter. Når stadig flere middelklassefamilier går til anskaffelse av privat tjenesteskap på grunn av at tiden ikke strekker til kan man spørre seg om ikke kollektive løsninger kunne løst mange av tidsutfordringen familiene står ovenfor.

⁸ EU15 landene består av «Austria, Belgium, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Luxembourg, Netherlands, Portugal, Spain, Sweden and the United Kingdom» (Abrantes 2014: 224).

At stadig flere middelklassefamilier velger private løsninger på hjemmearbeidet kan også være en utfordring for de felles løsningene. Det kan komme til det punkt hvor ressurssterke familier ser mindre nytte av barnehagetilbud, aktivitetsskolen, fritidsordninger eller fødselspermisjoner siden man uansett kan ordne det privat.

Au pairordningen tolket som arbeid byr også på noen helt spesielle utfordringer for oss som samfunn. Som arbeid innenfor arbeidsmarkedet er det som eksempel langt under den allmenngjorte tariffiffen til renholdere på 169,7 kroner timen (Arbeidstilsynet 2016). Det er også store utfordringer med å regulere arbeidstid og overtid for en ansatt som bor sammen med arbeidsgiver. En fullstendig stadfesting av au pairordningen som arbeid, også legalt, vil nok kunne medføre at ordningen kollapser. I lys av at denne bransjen er økende i Norge og Europa kan det imidlertid være lurt om man ser på nye måter å regulere au pairordningen mens trenden fortsatt er i sitt første tiår.

Som diskutert i kapittel tre og fire er ordningen også kvinnearbeid. Dersom au pairordningen blir definert som arbeid kan det også bidra til å sette en markedspris og verdsetting på kvinnearbeidet til cirka 40 kroner timen. Det kan være problematisk med tanke på forgrenede omsorgsykker som renholds bransjen, ufaglært helsefagarbeider eller ufaglært barnehageassistent. Dette er kvinnedominerte omsorgsykker som alt nå ligger langt under gjennomsnittsinntekten i Norge. Dersom au pairordningen skulle blitt et legalt yrke ville man fått et nivå i arbeidslivet som lå langt under disse yrkene og som kunne gjort det vanskeligere å legitimere en heving av lønnen for lavtlønte omsorgsarbeidere.

Litteraturliste

Abrantes, Manuel (2014), "What about the numbers? A quantitative contribution to the study of domestic services in Europe". *International Labour Review*, Vol. 153: 223-243

Adam, Jeroen (2013), "Land Reform, dispossession and new elites: A case study on coconut plantations in Davao Oriental, Philippines". *Asia Pacific Viewpoint*, vol. 54: 232-245

Anderson, Benedict (1983), *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso

Anderson, Benedict (1988), "Cacique Democracy in the Philippines: Origins and Dreams". *New Left Review*, I/169, May-June: 3-31

Arbeidstilsynet (2016), Lønn – Renhold:

<http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=90849/#L%C3%B8nn-renhold> (lestedato 12.05.16)

Bourdieu, Pierre (1986), "The Forms of Capital". I John G. Richardson (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. (s. 241–258). New York: Greenwood Press

Bourdieu, Pierre (1995), "Forfatterens forord" i *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. (s. 30-43), Oslo: Pax Forlag

Búriková, Zuzana og Daniel Miller (2010), *Au pair*. Cambridge: Polity Press

CFO (2013), Commission On Filipinos Overseas, Stock Estimate of Overseas Filipinos as of December 2013: <http://www.cfo.gov.ph/images/stories/pdf/StockEstimate2013.pdf> (lest 09.05.16)

Den Filippinske Ambassaden (2016), Philippines-Norway Relations:
<http://www.philembassy.no/about-the-embassy/diplomatic-relations/philippines-norway-relations> (lest 09.05.16)

Dagbladet (2016), 45 Norske familier granskes for misbruk av au pair-ordningen:
<http://www.dagbladet.no/2016/03/28/nyheter/politikk/innenriks/43665601/> (Lesedato: 28.03.16)

Ehrenreich, Barbara og Arlie Russell Hochschild (2004), *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy 2004*. New York: Henry Holt and Company

Eriksen, Thomas Hylland (2003), "Introduction". I *Globalisation: Studies in Anthropology*. (s. 1-18).
London: Pluto Press

Forbes (2016), Henry Sy: <http://www.forbes.com/profile/henry-sy/> (Lesedato: 09.05.16)

Gullestad, Marianne (2002), "Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism". *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, volume 8, Issue 1: 45–63

Gullestad, Marianne (1984), "Sosialantropologiske perspektiver på familie og hushold". I Ingrid Rudie (red.) *Myk start – hard landing*. (s. 37-60). Oslo: Universitetsforlaget

Gullestad, Marianne (1989), "Hjemmet som moderne folkekultur", i *Kultur og hverdagsliv: på sporet av det moderne Norge*. (s. 49-66). Oslo: Universitetsforlaget

Hannerz, Ulf (2003), "Several Sites in One". I Thomas Hylland Eriksen (red.) *Globalisation: Studies in Anthropology*. (s. 18-39) London: Pluto Press

Hardt, Michael og Antonio Negri (2000), *Empire*. Massachusetts: Harvard University Press

Harvey, David (1990), *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Massachusetts: Blackwell Publishers

Harvey, David (2005), *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press

Kapferer, Bruce (1995), "Bureaucratic erasure. Identity resistance and violence – Aborigines and a discourse of autonomy in a North Queensland town". I Daniel Miller (red.), *Worlds apart. Modernity through the prism of the local*. (s. 69–90), London: Routledge.

Kristensen, Guro Korsnes og Malin Noem Ravn. (2015), "The voices heard and the voices silenced: recruitment processes in qualitative interview studies". *Qualitative Research*. vol. 15 (6): 722-737

Kristensen, Guro Korsnes (2015), "A Fair Deal? Paid Domestic Labour in Social Democratic Norway". I Anna Triandafyllidou og Sabrina Marchetti (red.) *Employers, Agencies and Immigration: Paying for Care*. (s. 207-225) Farnham: Ashgate Publishing Limited

Krohn-Hansen, Christian (2003), "Into Our Time: The Anthropology of Political Life in the Era of Globalisation". I Thomas Hylland Eriksen (red.) *Globalisation: Studies in Anthropology*. (s. 18-39) London: Pluto Press

Lien, Marianne E., Hilde Lidén og Halvard Vike (2001), *Likhetens paradokser: antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Marianne E. Lien, Hilde Lidén, Halvard Vike (red.). Oslo: Universitetsforlaget

Lund, Sarah (2001), "Bequeathing and quest: Processing personal identification papers in bureaucratic spaces (Cuzco, Peru)". *Social Anthropology* 2001; Volume 9(1): 3-24

Løvdal, Lene (2012), *Au pairer i Norge- Rettigheter og rettighetsinformasjon*. Oslo: Juridisk Rådgivning For Kvinner (JURK)

Marcus, George E. (1995), "Ethnography in/of the World System. The Emergence of Multi-Sited Ethnography". *Annual Review of Anthropology*, Vol. 24: 95-117

Mckay, Deirdre (2007), "Sending Dollars Shows Feeling – Emotions and Economies in Filipino Migration". *Mobilities*, 2:2: 175-194

Melhuus, Marit og Tordis Borchgrevink (1984), "Husarbeid: Tidsbinding av kvinner". I Ingrid Rudie (red.) *Myk start – hard landing*. (s. 319-338). Oslo: Universitetsforlaget

Mills, Mary Beth (1997), "Contesting Margins of Modernity: Women, Migration and Consumption in Thailand". *American Ethnologist. A Journal of the American Anthropological Association* 24: 37-61

Nader, Laura (1972), "Up the Anthropologist: Perspectives Gained From Studying Up". I Dell H.

Hymes (red.) *Reinventing Anthropology* (s.284-311). New York: Pantheon Books

NRK (2013), Brennpunkt. *Herskap og tenare*: <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11000913/23-04-2013> (sett 23. April 2013)

OECD (2014), *Recruiting Immigrant Workers: Norway 2014*, OECD Publishing.

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264226135-en>

Ong, Aihwa (1999), *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationality*. Durham: Duke University Press

Ong, Aihwa (2006), "Neoliberalism as a mobile technology". *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol.32: 3-8

Oxford Research (2014), *Et marginalt problem? -Asylsøkere, ulovlig opphold og kriminalitet*. Oxford Research i samarbeid med stipendiat Sigmund Book Mohn. Kristiansand: Oxford Research

Parry, Jonathan og Maurice Bloch (1989), *Money and the morality of exchange*. Cambridge: Cambridge University Press

POEA (2016), Republic of the Philippines Department of Labor and Employment Philippines Overseas Employment Administration: http://www.poea.gov.ph/blas/BLA_Seafarers.pdf (lest 09.05.16)

Rauchholz Manuel (2008), "Demythologizing Adoption: From the Practice to the Effects of Adoption in Chuuk, Micronesia". *Pacific Studies* vol. 31: 156-181

Sanchez-Lacson, Elizabeth (2014), *The Daily Inquirer*: <http://business.inquirer.net/172889/henry-sy-sr-a-tatang-for-all> (lesedato: 09.05.16)

Schiller, Nina, Linda Basch og Cristina Blanc (1995), "From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration". *Anthropological Quarterly*, Vol. 68: 48-63

Schober, Elisabeth (2016), *Base Encounters. The US Armed Forces in Seoul*. London: Pluto Press

Skjervheim, Hans (1996), *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: H. Aschehaug & Co

SIFO (2015), *Forbrukskalender 2015*. Prosjektnotat nr. 5

SIFO (2016), *Referansebudsjett for forbruksutgifter*:

http://www.sifo.no/page/Lenker/Meny_lenker_forsiden/10242/10278. (Generert: 10.03.16)

Sollund, Ragnhild (2010), “Regarding au pairs in the Norwegian welfare state”. *European Journal of Women's Studies*, 17(2): 143–160

SSB (2012), Tidsbrukundersøkelsen: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/tidsbruk/hvert-10-aar/2012-01-18> (lesedato 09.05.16)

Standing, Guy (2014), *Prekariatet, Den nye Farlige Klassen*. Oslo: Res Publica

Stenum, Helle. (2010), “Fortidens tjenestepiger og nutidens au pairs? Har de noget til fælles?”. *Arbejderhistorie*, 2: 66–83

Stubberud, Elisabeth (2015), *Au Pairing in Norway The Production of a (Non-) Worker*.

Doktorgradsavhandling, Trondheim: NTNU

Tagaytay (2016a), The Greenlands: <http://tagaytayhighlands.com/residential-properties/our-communities/greenlands> (lesedato: 09.05.16)

Tagaytay (2016b), <http://www.tagaytay-highlands.com> (lesedato 09.05.16)

Taussig, Michael (1977), “The Genesis of Capitalism amongst a South American Peasantry: Devil’s Labor and Baptism of Money”. I *Comparative Studies in Society and History*, vol. 19(2): 130-155

Taussig, Michael (1980), *The Devil and Commodity Fetishism in South America*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Telste, Kari (2006), “Tjenestejenter og hushjelp i Wessels gate 15”. *Museumsbulletinen – Norsk Folkemuseums Venner*, vol: 4/2006: 13-19

Thomas Piketty (2015), “About Capital in the Twenty-First Century”. *American Economic Review*, 105: 48-53

Triandafyllidou, Anna og Sabrina Marchetti (2015), "Paying for Care: Advantages and Challenges for the Employers". I *Employers, Agencies and Immigration: Paying for Care*. (s. 227-240) Farnham: Ashgate Publishing Limited

UDI (2016a), Utdanningstillatelser etter statsborgerskap og type tillatelse:

<https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/utdanningstillatelser-etter-statsborgerskap-og-type-tillatelse-2015/> (lesedato: 03.03.16)

UDI (2016b), Personlig henvendelse per elektronisk post. Svardato: 04.03.16.

UDI (2016c), Kontrakt om kulturutveksling mellom au pair og vertsfamilie:

<https://www.udi.no/globalassets/global/skjemaer/kontrakt-au-pair-contract-au-pair-be.pdf>

UDI (2015), Personlig henvendelse per elektronisk post. Svardato: 24.02.15

Veblen, Thorstein (2014), *Den Uproduktive Klasse*. Oslo: Res Publica

Wadel, Cato (1991) "Feltarbeid som runddans mellom teori, metode og data" i Cato Wadel (Red.)

Feltarbeid i egen kultur (s.127-18), Flekkefjord: SEEK

Wiegele, Katharine L. (2013), "Politics, Education, and Civic Participation: Catholic Charismatic Modernities in the Philippines". I Robert W. Hefner (red.) *Global Pentecostalism in the 21st Century*. (s. 223-250), Indiana: Indiana University Press

Wilson, Ara (2004), *The intimate economies of Bangkok. Tomboys, tycoons, and Avon ladies in the global city*. Berkeley: University of California press

World Bank (2016), *Migration and Remittances- Factbook 2016*, vol. 3.

Wheeler, Stanton (1969), *On Record: Files and Dossiers in American Life*. Introduction, Problems and Issues in Record-Keeping (s.3-26). New York: Russell Sage Foundation

Øien, Cecilie. (2009), *On equal terms?: an evaluation of the Norwegian au pair scheme*. Oslo: Fafo

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt

Vedlegg

Alice møtte jeg første gangen vinteren 2014 gjennom au pairer jeg møtte på juleavslutningen 13. desember. Jeg møtte Alice to ganger i Norge før hun dro hjem til Filippinene. En uke etter at Alice hadde dratt til Filippinene kom jeg dit. Jeg bodde med familien til Alice i to uker, i en by noen timer utenfor Manila. Familien til Alice besto av far, som til tider jobbet som migrantarbeider på båt, mor, som jobbet på kjøttmarked, og tre brødre.

Jacky traff jeg første gangen i Manila med Alice. Jacky var på ferie hos familien til Alice i de ukene jeg bodde der. Jacky jobbet som au pair i Norge frem til 2014. Senere i feltarbeidet bodde Jacky hos tanten og onkelen sin i Manila. I to runder bodde jeg cirka en uke hver på et hotell rett ved denne familien, som jeg tilbragte dagene med.

Eirin jobbet som au pair i Norge frem til høsten 2014 og var venn av Alice og Jacky, som satte oss i kontakt. Jeg møtte Eirin i byen hun kommer fra, nord på øyen Luzon.

Sarah møtte jeg flere ganger i Norge. Jeg dro på en ukes reise sammen med Sarah på Filippinene, etter at au pairkontrakten hennes hadde gått ut.

Familien **Rivera** kom jeg i kontakt med gjennom Sarah. Jeg bodde med denne familien i to uker i en mindre landsby i Iloilo. Familien består av de tre døtrene Victoria, Mathilde og Jane, en mor og en far, kjæresten til Jane, Vince og deres to døtre.

Victoria Rivera søkte på au pairfamilier i Skandinavia, og fikk tildelt dansk familie mens jeg bodde der.

Mathilde Rivera hadde tidligere jobbet som au pair i Danmark og mens jeg bodde med familien var hun au pair i Oslo. Jeg møtte ikke Mathilde før jeg var tilbake i Norge, men pratet med henne på telefon flere ganger fra Filippinene mens jeg bodde med familien.

Jane Rivera var den eldste datteren i huset. Hun hadde planer om å søke seg som au pair, men fikk barn med Vince.

Vince jobbet som au pair i Danmark tidlig på 2000-tallet. Under oppholdet jobbet han som mellomleder i et call center i provinshovedstaden.

Kari var den første vertskapsmoren jeg intervjuet, sommeren 2015. Familien til Kari besto av en mann og tre sønner. Familien hadde hatt to au pairer hjemme hos seg, **Rossi** og **Macy**.

Mona var den andre vertskapsmoren jeg intervjuet. Familien hadde hatt en rekke au pairer boende hos seg fra starten av 1990-tallet.

Per var den siste av vertskapsfamiliene jeg intervjuet. Familien besto av Per og Julie og deres tre barn. Familien hadde hatt tre au pairer hos seg.